

38-39

SOJA-

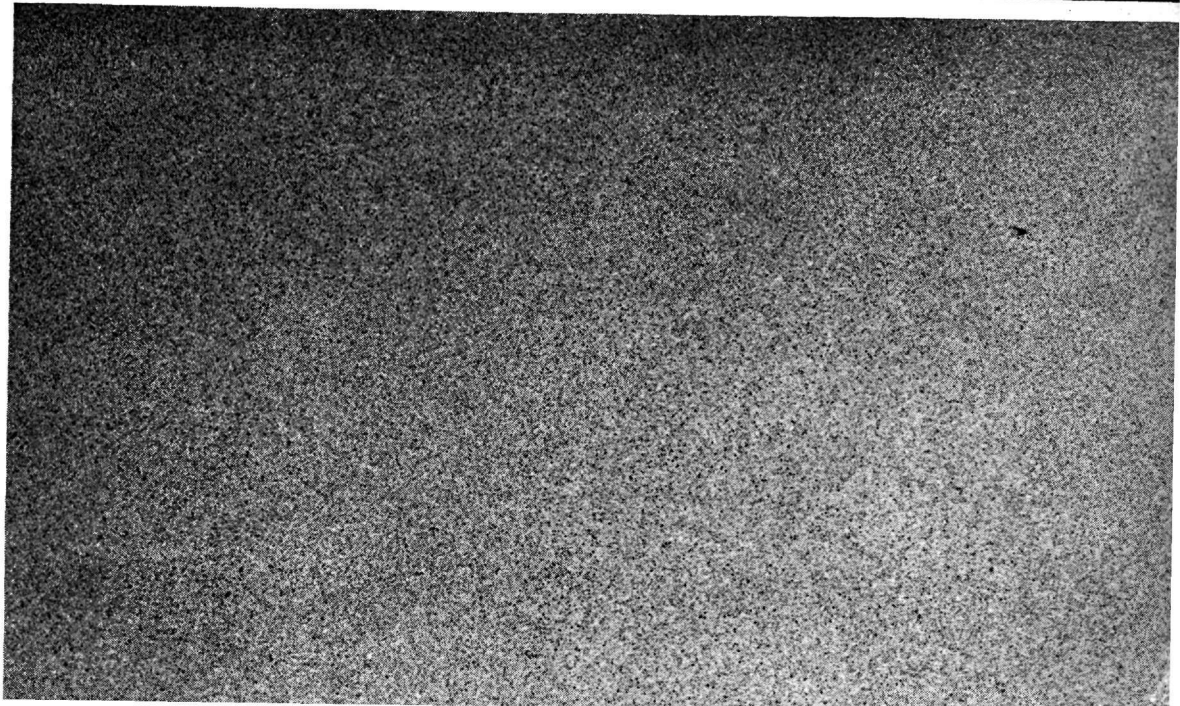
ASJANDUSE AJAKIRI

S O P D U R

XIX

A A S T A K Ä I K

1937

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 38-39 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
3. Üks. Jalaväepataljon 20 aastane	929	20-me anniversaire du 3-me B. I.	929
S.: Lühike ülevaade 3. Jalaväe Polgu tegevusest Vabadussõjas	930	S.: Bref aperçu sur l'activité du 3-me R. I. au cours de la Guerre, d'Indépendance	930
<i>Kindralmajor J. Kruus</i> : Tervitus 3. Üks. Jalaväepataljonile	931	<i>Général-major J. Kruus</i> : Félicitations au 3-me B. I.	931
<i>Kapten J. Koort</i> : 3. Üks. Jalaväepataljoni rahuaegsest elust-olust	937	<i>Capitaine J. Koort</i> : La vie du 3-me B.I. en temps de paix	937
<i>Res.-sv.-ametnik M. Kont</i> : Kutse kohustab	940	<i>Agent militaire de réserve M. Kont</i> : La vocation oblige	940
<i>Kapten A. Rääk</i> : Sõjaväe laskespordiühingute areng 1931—1937	942	<i>Capitaine A. Rääk</i> : Développement des clubs de tir militaires 1931—1937	942
<i>D. B-den</i> : Õpiseid ipriidimürsu plahvatuses Viimsis	945	<i>D. B-den</i> : Enseignements de l'explosion d'un obus à l'yperite à Viimsi	945
<i>H. R.</i> : Meie dessandid Vabadussõjas	948	<i>H. R.</i> : Nos débarquements au cours de la Guerre d'Indépendance	948
<i>E.</i> : Ipriidi mõju mitmesugustele toitainetele	954	<i>E.</i> : Influence de l'yperite sur différents vivres	954
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Läti: „Militarais Apskats“ nr. 6 — 1937.	958	— Lettonie: „Militarais Apskats“ No 6 — 1937	958
— Poola: „Przeglad Kawaleryjski“ nr. 3 — 1937	959	— Pologne: „Przeglad Kawaleryjski“ No 3 — 1937	959
— Prantsusmaa: „La Revue d'infanterie“ märts ja aprill — 1937	961	— France: „La Revue d'Infanterie“, mars et avril 1937	961
Sõjaväe elu	962	Vie militaire	962
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	968	Informations militaires de l'étranger	968
Ametlik osa	969	Partie officielle	969
Juriidilised küsimused	970	Questions juridiques	970
Sport sõjaväes; male	972	Les sports dans l'armée; échecs	972

Vastutavtoimetaja major **A. LUTS**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **E. SAIDRA**.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaatemiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.56.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 38 — 39 • 06. 10. 1937

3. Üksik Jalaväepataljon kahekümne-aastane.

20 aasta eest pandi alus meie teisele lahinguväeosale, kelle järeletulijana 3. Üksik Jalaväepataljon pühitseb täna, 6. okt., oma 20. sünnipäeva. Loodud vene revolutsiooni päevil Tallinnas ja taassündinud Vabadussõja algades Võrus, alustas 3. Jalaväe Polk kuulsusrikast sõjakäiku Eesti ja Läti pinnal. Aidates julge kotkana kaasa Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti vabastamisel vaenujõududest ja olles 3. Diviisi lahinguväljadel alati esimeste seas, 3. Jalaväe Polk kindlustas igavesti meie rahva ajalukku helkja mälestuse oma ja sellega ka Eesti rahva kangelasmeelsest heitlusest. Kui nüüd Eesti rahvas võib olla jälle peremees oma isade maal, siis võlgneb ta selle eest suuremat tänu ka 3. Jalaväe Polgule, kelle vereohvrid ei olnud väikesed iseseisvuse lunastamisel.

Oma rahuaegse kodu polk 3. Üksiku Jalaväepataljonina leidis Valgas, kus suure andumuse ja tahtega jätkab vastutusrikast ülesannet, valmistades ette tublisid riigikaitsejaid sõjaväele.

Suurpäeva puhul soovib „Sõdur“ 3. Jalaväe Polgu väarikale järglasele 3. Üksikule Jalaväepataljonile ja tema lugupeetavale juhile palju edu ja raugematut jõudu edaspidiseks kodukaitse tööks.

Lühike ülevaade

3. Jalaväe Polgu tegevusest Vabadussõjas.

Vabadussõja algul asuti 3. Jalaväe Polgu uuestiformeerimisele Võrus, ja nimelt 21. novembril 1919. a. Olukord formeerimiseks oli äärmiselt raske. Võim Võru linnas oli täiesti sakslaste käes, kes ametlikult üldse ei lubanud eesti väeosa ellukutsumist. Töötada tuli n. ö. „põranda all“, kohaliku kaitseliidu korraldamise ettekäändel. Ka viivitasid sakslased kohalike omavalitsuste ülevõtmisega. Ärevaid kuulujutte levitasid ka meie põgenikud, mis loomulikult halvavalt mõjustasid polgu komplekteerimist. Pealegi oli üldisest olukorrast informatsioon väga puudulik, sest puudus side Tallinnaga, mille tõttu ei tuntud Ajutise Valitsuse korraldusi. Suureks muutus segadus linnas aga pärast Pihkva langemist enamlaste kätte 25. nov. 1919. a.

Sarnases raskes ja ärevas õhkkonnas edenesid polgu formeerimise tööd väga viisalt. Novembrikuu lõpuks oli polgus kõigest 20 ohvitseri ja 61 sõdurit.

Mis aga sünnitas erilist raskust, see oli relvade ja laskemoona puudus. Sakslased keeldusid meile, eestlastele, üle andmast ainultki relva, olgugi et nad samal ajal hulganäpiliselt pildusid Tamula järve laskemoona ja igasugust varustust. Kuni 3. detsembrini 1919. a. oli 3. Jalaväe Polk täiesti relvadeta. Esimene relvade saadetiis — 500 püssi ühes 100 000 padrunitiga — saadeti polgule Tallinnast, Kaitseliidu Peastaabist. Saadetiis jõudis Sõmerpalu jaama. Suure kavaluse ja riskiga juhiti saksa vahtkonna tähelepanu teisale, relvad laeti kiiresti maha ja toimetati ööl vastu 3. detsembrit vankritel Võrru. Suurim teene sealjuures oli alamkapit. (praegu kindralmajor) J. Kruus'il. Sakslased saades teada sellest sündmusest, nõudsid relvade väljaandmist. Polgu ohvitseridekogu kindel otsus — relvi milgi tingimusel mitte välja anda — pani sakslasi juba mõtlema ja isegi leppima sündinud faktiga.

Esimene „tuleristimine“ polgu osadel oli 5. detsembril Nõnova küla juures, kuhu sakslastele abiks saadeti umbes rühmasuurune salk polgu sõdureid ja kaitseliitlasi seitsme ohvitseriga, kes pidid enamlastele vastu panema kuni viimse võimaluseni. Nõnova külas sai polk muuseas ka omad esimesed rasked kuulipildujad — arvult 2. Need võeti sakslastelt salaja, nende salgaülevõtmiseks loome ühest päevikust: „Jõulu ajal taludes meile anti igal

2. detsembril pidas meie salk enamlastele vastu ja taandus siis Võrru. Teel aeti laiali enamlaste eelsalk, kusjuures polk sai oma esimese sõjasaagi — ühe hobuse, 2 telefoniaparaati ja 5 km telefonikaablit, samuti võeti ka esimene sõjavang.

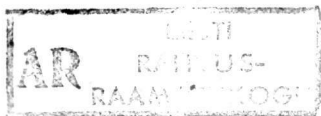
Sakslased olid vahepeal äraandlikult sõlminud lepingu enamlastega, mille alusel nad kohustusid linnast lahkuma 8. detsembril. Et polgu ja kaitseliidu jõud oli liiga nõrk linna kaitsmiseks, siis otsustati taanduda. 8. dets. kell 0600 lahkus polk ühes kaitseliidu osadega Võrust, koosseisus: 56 ohvitseri, 3 sõjaväeametnikku, 2 arsti ja 100 sõdurit. Taanduti üle Sõmerpalu, Uue-Antsla, Kooraste. 13. dets. jõudis polk (brigaadiülema käsul) Puka jaama, Otepää rajooni.

Polgu taandumisega langes enamlaste kätte Võrumaa; samuti otsustus ka Valga saatus, mis langes enamlaste kätte 17. detsembril 1919. a.

Asudes Puka rajoonis 13.—20. detsembrini, kaitses polk Valga ja Võru poolt tulevaid teid. Vahepeal oli Tartu seisukord kriitiliseks muutunud. Brigaadiülem otsustas kaitsta Tartut aktiivselt. 3. polk pidi täitma tähtsa ülesande: ta pidi Nõo jaama rajoonist andma haarava tiivalöögi Kambja, Vana-Kuuste suunas, töötades koos Balahhovitši salgaga. 20. detsembril jõudis polk Nõo jaama ja asus oma ülesande täitmisele, kuid kahjaks nurjus see, ja nimelt põhjusel, et Balahhovitši salk ööl vastu 20. detsembril omavoliliselt oli taandunud Viljandi suunas. Et ka side Tartuga oli katkenud, siis otsustas polguülem omal algatusel taanduda Viljandi suunas, mis ka teostus. Teel kogus polk Tartust taanduvaid mehi, võttes neid kaasa. Taandumisel lahkus polgu ridadest halvemaid ja nõrgemaid mehi. Huvitav on siinkohal märkida mõnda lauset 3. polgu roodude päevaraamatust (detsembrikuul lõpul 1919): „Aramad mehed on juba ammu maha jäänud“. Või jälle: „Sõdurid on kõik tublid ja ustavad mehed, sest taganemisel kõik kõlbmata ja kahtlane element jäi maha“.

21. dets. õhtuks jõudis polk Liivaküla ja Rakke rajooni ning 24. dets. Lätkalu külla.

Taandudes loodi tihe ja soe kontakt elanikega, mille tõenduseks loome ühest päevikust: „Jõulu ajal taludes meile anti igal

Kindralmajor J. Kruus,
3. Jalaväe Polgu ülem Vabadussõjas.
Praegu 2. Diviisi ülem.

Tervitus

3. Üksik. Jalaväepataljonile

3. Üksiku Jalaväepataljoni 20. aastapäeval, meenutades juubilar'i minevikku, võib märkida järgmist.

3. Jal. Polk, eriti tema kaader, omas algusest peale tugevat isamaalist vaimu ning selget arusaamist Vabadussõja eesmärgist ja võidu tähtsusest Eesti tulevikule.

Selline arusaamine ja ühine vaim liitsid väeosa kiiresti seesiselt kindlaks ja võimsaks võitlejaks lahinguväljal Eesti riikliku iseseisvuse ja rahva vabaduse eest. See asjaolu aitas tähtsal määral kaasa selleks, et 3. Jal. Polk Vabadussõjas omab vaid rea hiilgavaid võite.

Ka rahu ajal on 3. Üksik Jalaväepataljon kui 3. polgu järglane väärikalt püsinud oma vastutusrikka ülesande kõrgusel.

Soovin 3. Üksikule Jalaväepataljonile 20. aastapäeval õnne ja jõudu!

J. K r u u s,
kindralmajor,
2. Diviisi ülem.

pool heameelega pühadesaia, vorsti ja õlut. Lõime tantsu kohalikkude neidudega. Sai me esimesi kingitusi, mis kogutud elanikkude poolt: kindaid, sukki, tekke, pesu jne. Mõnel pool avaldatakse kahtlust, kas suudame ka vaenlasele vastu panna, kuid see kahtlus leiab juba mehiseid ja pilkavaid vastuseid. Kõneldakse juba julgelt ja kindlalt, et kuhu ikka taganeda ja miks siis mitte vaenlasele vastu hakata.“

29. detsembril liikus polk Viljandisse, et asuda Sakalamaa kaitsmisele Valga poolt pealetungiva vaenlase vastu. Sellega lõppes ka polgu taandumine.

Edasi järgnes väeosa võidurikas sõjakäik kuni Vabadussõja lõpuni.

Kõigepealt peab mainima Kärstna lahinguid 2.—6. jaanuarini 1919.

Jaanuarikuu algul 1919 oli olukord meie 2. Diviisi rindel kujunenud järgmiseks: diviis oma parema tiivaga püsis Voltveti ja vasaku tiivaga Põltsamaa, Aidu rajoonis.

Ainult keskel, Halliste ja Kärstna suundades, tungis vastane veel edasi — lõunast põhja poole. Diviisi paremal tiival asusid 6. Jalaväe Polgu osad, Viljandis asus 3. Jalaväe Polk kaheroodulises koosseisus, kuna peale selle formeeriti veel teisi 3. polgu osi, 6. polgu I pataljoni, Skoutssalka ja Viljandi Vabatahtlikku Pataljoni. Vasakul tiival Põltsamaa, Aidu, Saduküla rajoonis püsis kindlasti 2. Jalaväe Polk ja Kuperjanovi salk.

Ülemjuhataja sellekohase direktiivi alusel andis 2. Diviisi ülem oma esimese operatiivkäsu, mille põhjal 3. polk ühes 6. polgu 8. rooduga pidi vallutama Kärstna kõrgendikud, ja sealt edasi tungides Tõrva peale oma ratsaosadega (Korneli ratsasalk) läbi lõikama raudtee Härgmäe jaama juures.

Luure toimetamiseks Kärstna suunas saadeti 2. jaanuaril polgu ratsakomando (11 mõõka) ltn. N. Fischer'i juhatusel. Kokku-

pörkel Kärstna mõisas langes esimese kangelasena ltn. Fischer. Meie salgake oli sunnitud taanduma vastase ülekaalu all. See hulljulge retk mõjus aga nii, et vastane samal õhtul Kärstnast taandus. 3. jaanuari hommikul tungisid polgu osad peale ning asusid Kärstna mõisa ja Karoli karjamõisa. Peagi alustas aga kallaletungi vastane, ja nimelt suures ülekaalus — umbes 1 pataljon ja 1 eskadron toetatud 2 kahuriga. Säärastele ülejõule ei jõudnud meie nõrgad osad vastu panna, pealegi kus vastane haaras polku mõlemalt tiivalt. Polk oli sunnitud taanduma Anikatsi, Pahuvere rajooni. Ühtlasi viidi vastane eksiteele — nagu taanduks polk Raasilla suunas.

4. jaan. hommikul jätkas polk visalt oma ülesande täitmist. Vastane, viidud eksiteele, jälitas polku 2 rooduga Raasilla suunas, kaotades meie osadega kontakti. Polgu osad võtsid vastupanuta oma alla Kabelimäe, üks rühm liikus varjatult Karoli karjamõisa ja demonstreeris sealt kallaletungi vastasele, et tõmmata endale tähelepanu. Keskel, peajõud, pidid ründama Kärstna mõisa, kuna vasakul Raudsepa talu suunas Korneli ratsasalk varitses enamlaste kahe roodu tagasitulekut Raasilla poolt. Manööver õnnestus: meie rühm Karoli juures võttis tule alla vastase kolonni, mis äsja sealt oli lahkunud. *Kolonn jooksis kabuhirmus laiali. Ka teine, Põrgamõisa poolt tulev kolonn jooksis laiali.* Kuid Kärstna mõisa ründamine meie peajõu poolt ei andnud siiski tulemusi, sest vastase ülevõim ja hea positsioon mõisa kiviaeade taga olid liiga kõvaks pähklikks. Pealegi veel jõudsid tagasi vastase roodud Raasilla poolt. Nad said küll meie ratsasalga tulest tublisti kannatada, kuid enamlaste jõud suurenes nende saabumisega siiski tunduvalt. Neil asjaoludel taandus polk Kärstna alt jälle Anikatsi.

5. jaan. anti meestele puhkust, kuna samal ajal kõvendati polku ühe rühmaga Tartu Vabatahtlikust Pataljonist, asukohaga Raasilla ja ühe rühmaga Viljandi Vabatahtlikust Pataljonist — Mustlas. Samuti anti abiks üks suurtükk.

6. jaan. hommikul kell 1000 ajal algas polk uut kallaletungi Kärstnale kolmest suunast. Meie suurtükitali oli vastasele täiesti ootamata — rabav. Vallutati Karoli ja Undiuse; Kärstna vallamaja juures lasti vastase põgeneva kahuri eest hobused maha, meie suurtükitaliga pandi vaikima vastase kuulipildujad, kuid vastase ülekaal on liiga suur — Kärstna mõis jäi vallutamata. Polgu osad tõmbusid tagasi, kuid raske, tõhus töö, oli kandnud vilja — vastane, olles moraal-

selt löödud, taandus Kärstnast. Need lahingud Kärstna mõisa all omasid suure tähtsuse polgu vabadusheitluses — see oli murrang, mis tõi otsustava pöörde meie kasuks Lõunarindel. Kärstna lahinguis vapustatud vastane põgenes korratumalt Tõrva sihis.

8. jaanuaril jõudis polk Lõve rajooni, kust luure selgitas, et vastane, saanud vahepeal juurde uusi jõude, oli suutnud korraldada uut vastupanu Suislepa jõe üldjoonel, Helme—Tõrva ja Leebiku ümbruses.

15. jaan. algas vastane suuremate jõudega pealetungi: kuid nende edu Riidoja ja Leebiku all likvideeriti juba 18. jaanuaril.

Pärast seda algasid polgul visad ja vihased võitlused Helme ja Tõrva pärast. Kahel korral — 19. ja 22. jaan. vallutasid polgu osad Helme ja Tõrva, kuid vastase ülekaalul olid sunnitud jälle taanduma.

24. jaan. tungis vastane omakord ägedalt peale, jõudes peaaegu Kärstna mõisa alla. Vihases võitluses 30. jaan. visati vastane lõplikult Helme—Tõrva positsioonidelt tagasi, kusjuures saadi rikkalik sõjasaak.

31. jaan. jätkas polk oma võidurikast pealetungi lõuna poole. (Sellal oli väeosas juba kaks pataljoni à 4 roodu.) Polgu pealetung jätkus kahes kolonnis eesmärgiga vallutada Pedeli jaam. Paremoolne kolonn — I pataljon kpt. J. Schmidt'i juhatusel — tungis peale üle Koorküla, vasakpoolne — II pataljon alamkpt. J. Kruus'i juhatusel — üle Atseli. Oma ülesande täitmisel parempoolne kolonn suurtes Valga metsades osutus kord äralõigatuks polgu teistest osadest. Ootamata energilise vastulööbiga puhastas aga hulljulge juht oma ühendustee vastasest ja pealegi võttis enamlastelt terve patarei ühes vooriga.

Oma energilise löögiga Pedeli alla abistas 3. polk muuseas tunduvalt soomlasi nende osas Valga vallutamisel.

4. veebruarist kuni 23. maini asus polk kaitsel meie Lõunarindel. Algul asus polk joonel: Tiruli soo, Sauleki jaam, Siile kõrts, Mürgi talu, nihkudes pärast oma parema tiivaga edasi lõuna poole ning asus joonel: Kautsi, Egle, Vestmaja, Spitse, Siile, Lipsi (Kõiva jõe ääres).

Kaitsetav rinne oli pikk; paiguti pidi üks rood kaitsma 6—8 km. Pealegi oli maastik kinnine, metsane, mis võimaldas vastase luure- ja ka suuremate osade läbivalgumist. Seetõttu nõudis kaitse teostamine erilist hoolt ja aktiivsust ning oli äärmiselt väsitav.

14. veebruaril võeti ette pealetung meie kaitseliini edasiviimiseks. Mindi isegi üle Kõiva jõe ning vallutati Vitsemhofi mõis,

kust vastase survele jälle Koiva paremale kaldale tagasi tuldi. Päevast-päeva kestsid vastase pealetungi- ja luureretked, milledele võlgu ei jäetud. Nii kestis tegevus kuni 11. märtsini.

Vahepeal 20. veebruaril oli polguülemaks määratud energiline ja hulljulge kpt. J. Schmidt.

Märtsikuu keskpaigas II brigaadi ülema käsul võeti ette lühike kallaletung, et takistada vastasel oma jõude ümber paigutada Võru alla, kus olid käimas eriti ägedad lahingud. Kallaletung algas 11. märtsil ja teostus erilise energiaga, kusjuures polguülem kapten J. Schmidt oma harjumuse järgi mehi ahelikus isiklikult julgustades ja ergutades raskelt haavata sai. Kautsi juures pilluti laiaili enamlaste umbes 400-mehele salk ning saadi 2 kuulipildujat ja muud saaki ning vange. Vallutati Pulksi talu, Sveinek ja Struke. Eriti ägedaks muutus heitlus Vitsemhofi all. Siin langesid lipnikud H. Riit, A. Strandberg ja 3 sõdurit, kuna haavatuid oli palju. Samal päeval langes veel lipnik E. Dreverk ja sai haavata 2. roodu ülem kpt. R. Potter. Et jääminekut Koiva jõel karta oli, siis polguülema asetäitja alamkpt. J. Kruus tõmbas polgu osad jälle Koiva jõe taha.

Raskeid päevi elasid polgu osad läbi veel Turna mõisa all (9. rood), eriti aga 17. veebruaril.

Palavamaid heitlusi Valga all tuli pidada polgul 26. ja 27. aprillil. (Alates 5. aprillist 3. Diviisi koosseisus.)

26. aprillil tungis vastane peale soomusauto toetusel Kautsi, Egle suunast ja Ramneki, Olini kohal üle Koiva jõe. Suurte jõududega läi vastane polgu II pataljoni osad isegi Berse kõrtsist välja. Seisukord Valga jaoks muutus kriitiliseks.

27. aprillil kell 0300 II pataljon kapten B. Sepling'i juhatusel asus vastupealetungile. Suureks abiks ettevõttele olid soomusrongide dessantosad, keda isiklikult juhatas kpt. A. Irv. Õhtuks olid vallutatud kõik endised seisukohad. Vastase kaotused olid rängad, kuid suurima valuga pidi meie noor malev kaotama ühe oma parimaid poegi — kapten A. Irve.

Üks kriitiline moment Valga all tuli polgul likvideerida veel 1. mail, millal vastane oli juba vallutanud Härgmäe jaama. Seisukord oli äärmiselt hädaohtlik. Energilise juhina organiseeris alamkpt. J. Kruus (polguülem 11. märtsist 1919) ühe salga komandandi komandost, soomlasist ja vabatahtlikest. Ootamata löögiga visati vastane tagasi ja vallutati Härgmäe rajoon, kusjuu-

Kolonelleitnant A. Häelme,

3. Üksiku Jalaväepataljoni praegune ülem.

res vangi langes üks läti punane rood ter- ves koosseisus.

Palju helgeid mälestusi on väeosal neist võitlusist, mida tumestavad vaid valusad kaotused meie langenud sangarite näol.

Ülemjuhataja direktiivi põhjal algas maikuu lõpul meie üldine pealetung Lõunarindel. 3. Diviisi juhatus otsustas pealöögi anda Asti järve ja Valga, Riia raudtee vahel. Nimelt pidid siin peale tungima üks pataljon 3. polgust ja 2 pataljoni 6. polgust. Üldjuhiks oli määratud 3. polgu ülem kpt. J. Kruus, kellele diviisi juhatus usaldas selle vastutusrikka ja raske ülesande.

Pealetung algas 24. mai öösel. Hoogsa ja hulljulge löögiga vallutas polgu 12. rood Varna silla ja edasi (ühes 11. rooduga) Varna alevi. Õhtuks vallutati Uue- ja Varna-Wohlfahrli mõis, samuti Rantsen; 25. mail — Stakelni alev ning järgmisel päeval Keiseni mõis. II pataljon algas pealetungi 25. mail Kautsi, Trikateni suunas. I pataljon tungis üle Koiva jõe 28. mail ning pärast ägedat lahingut 29. mail vallutati 1. roodu poolt Smilteni alev, kust saadi hulgaliselt sõjasaaki. Muuseas langes saagiks üks 42" Schneideri patarei kogu vööri ja laskemoonaga.

3. Jalaväe Polgu ohvitseri pärast Vabadussõja lõppu.

Vastane põgenes nii paaniliselt, et tema-
ga kadus kontakt.

Pärast hiilgavat maikuu pealetungi ker-
kis ootamatult sõjateatri areenile uus vas-
tane — landesväär. Sõjas landesvääriga sai
polk alles oma õige karastuse, kuid põimis
ka ilusamaid tammelehti oma võidupärga.

Kuni esimese vaerahuni landesvääriga
polgul eritimatavaid kokkupõrkeid saks-
lastega ei olnud. Teotsesid vaid üksikud
roodud. Õigesse aktsiooni astus väeosa al-
les 21. juunil, kui algas sakslaste üldine
kallaletung.

Polgu osa oli eriti vastutav ja tähtis te-
ma asetuse tõttu meie vägede vasakul lah-
tisel tiival, kus polgu osad asusid veerand-
kaarena ümber Ronneburgi alevi ja nimelt
joonel: Varna, Upiti, Berse kõrts, Krastina,
Meringi ja Krunlandi karjamõis. Polgust
vasakul asus kaitsel 2. Läti Võnnu Polk.

21. juuni öösel ootamata sakslaste kalla-
letung pani polgu osad äärmiselt raskesse
seisukorda. Mehed võitlesid äärmise visa-
duse ja vahvusega. Vastase tugev ülekaal
eriti suurtükiväe ja automaatrelvade alal
sundis aga polgu osi samm-sammult taan-
duma, mida peamiselt lingisid suured kao-
tused. Pealelõunaks olid polgu osad taan-
dunud Ronnenburgi alevi alla. Aga seda
tuli kaitsta kuni viimse veretilgani! See
punkt oli liialt tähtis. Ja 3. polk püsis siin
mehiselt üliinimlikus võitluses ülekaaluka
vastasega. 22. juunil jätkusid võitlused elu
ja surma peale. Võit jäi polgule — 23. juu-

ni hommikul oli vastane murtud ning polk
asus vastupealetungile. Vastane põgenes
paanilise kiirusega — kätte sai polk ta alles
Riia all. Siin 2. juulil sai landesväär oma
surmahoobi. Polk vallutas Seltini vabriku,
Kurtenhof, Kirchholmi joone. Polk valmis-
tus edasitungiks Riia linnale, kuid — saa-
bus vaerahu.

Rängad olid aga polgu ohvrid võidu saa-
vutamiseks landesväärile üle. Väeosa kao-
tas langenuina — 1 ohvitseri ja 57 sõdurit,
haavatuina 4 ohvitseri ja 185 sõdurit.

Ilusaid lehekülgi polgu ajalukku kirju-
tas I pataljon, kes 16. augustil saadeti Pihk-
va alla, kus ta 19.—26. augustini teotses
löögiosana.

Oma viimaseid tõsisemaid lahinguid Va-
badussõjas löi 3. polk Põtalovo, Ostrovi ope-
ratsioonide ajal (12. augustist kuni 5. no-
vembrini 1919). Eriti tuleb mainida polgu
edu III operatsioonil (29. okt. kuni 5. nov.).
Nii vallutas polk 1. novembril rea külasid,
muuseas pärast ägedamat lahingut Akseno-
va-Gora küla. 2. novembril jõudis polk
Böstrova-Gora, Kudrova üldjoonele ja 3. no-
vembril kohati isegi Utroja jõeni.

Vaerahu ajal enamlastega viidi polk
Virurindele, Narva jõe äärde, kus lõppes
ka väeosa võidukas tegevus Vabadussõjas.

Elustagu see lühike ülevaade 3. Jalaväe
Polgu vanus kaasvõitlejais endisi raskeid
elamusi, mis nüüd on muutunud unustama-
tuiks kalleimaiks mälestusiks.

S.

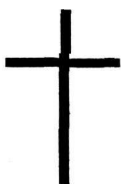
3. Jalaväe Polgu Vabadussõjas langenud kangelased.

<p style="text-align: center;">OHVITSERID:</p> <p>Leitnant Nikolai Fischer. " Richard Rumme. " Dimitri Grintschuk. " Georg Zimmermann Lipnik August Tikmann. " Arnold Adler. " Eduard Kangro. " Eugen Dreverk. " Hugo Riit. " Arnold Strandberg. " Alfred Althaus. " Johannes Saar. Al-lipn. Rudolf Punning.</p> <p style="text-align: center;">ALLOHVITSERID:</p> <p>Veltv. Peeter Aljas. V.a.o. Juhan Simson. " Jaan Kõiver. " Jaak Potter. " Jaan Paas. " Jüri Liiber. " Eduard Sõrm. " Andres Sapp. " Oskar Urm. N.a.o. Martin Goldbrand. " Aleksander Kadanik.</p> <p style="text-align: center;">SÕDURID:</p> <p>Kapr. Rudolf Pai. " Vassili Boriskevitš. " Hendrik Priidolin. Rms. Peeter Hauk. " Jaak Toss. " August Kikas. " Toomas Mägi. " August Kärt. " Julius Juurak. " Mihkel Ott. " Johan Laksberg. " Otto Kivistik. " August Riivald. " Andres Tiisvelt. " Mihkel Saar. " Aleksander Kartau. " August Teras. " Märt Pikkur. " Nikolai Laustam.</p>	<p>Rms. Hans Timbermann. " Jüri Glück. " Juhan Ain. " Hendrik Schultzenberg. " Gustav Hensen. " Jüri Vatter. " Oskar Kimmel. " Jaan Luik. " Jaan Laurisson. " Jaan Lepp. " Aleksander Nurmberg. " Oskar Nõmm. " Georg Pari. " Eduard Püss. " Theodor Lukk. " August Rakkel. " Peeter Mulkson. " Peeter Peeters. " Tõnis Tammann. " Rein Sopp. " Jüri Erberg. " Karl Laube. " Martin Tiimann. " Hans Kivistik. " Hans Käär. " Tõnis Mannul. " Paul Moorits. " August Laud. " Märt Kiirats. " Kristjan Ots. " Richard Sabre. " Taniel Tolmusk. " Jaak Roosson. " Julius Varik. " Jaan Keernik. " Aleks. Jaakson. " Karl Korb. " Jakob Hunt. " Daniel Lodde. " Jaan Saan. " Reinhold Landt. " Paul Sabalski. " Rudolf Salv. " August Tinno. " Juhan Juhkamson. " August Ervald. " Juhan Põld. " Hendrik Viitmann.</p>	<p>Rms. August Duberg. " Mihkel Hiir. " Jaan Lääts. " Anton Kärson. " Alfred Süda. " Priidu Raam. " Julius Holstein. " Johannes Eskart. " Hugo Lange. " Põld. " August Peipsi. " Jaan Rehepõld. " Hugo Sander. " Alfred Oinas. " Johannes Sagar. " Karl Leppik. " Jakob Tilkson. " Artur Tiido. " Johannes Palos. " Rudolf Seppam. " Mihkel Raudsepp. " Nikolai Põrk. " Johannes Mikk. " August Erilane. " Johannes Volt. " Rudolf Raudsepp. " Aleksander Tamm. " Paul Pokol. " Albert Tossik. " Johannes Kruuberg. " Georg Matson. " Jaan Teliskivi. " Eduard Paidrof. " Jaan Mustson. " August Kabruska. " August Prüüs. " Johannes Sirnak. " Eduard Silberg. " Aleksander Leis. " Arnold Varul. " Slim Jääger. " Johannes Lippur. " Eduard Reintal. " Peeter Kolk. " Martin Allik. " Juhan Nõmm. " Teodor Juhkam. " Juhan Kuut.</p>
---	---	---

Rms. Elmar Vill.
„ Jaan Einmann.
„ August Karu.
„ Albert Kreeps.
„ Jüri Tuula.
„ Anton Schuster.
„ Johan Sohver.
„ Mihkel Täht.
„ Jaan Tudak.
„ Tõnis Peterson.
„ Jaan Müül.
„ Jüri Sander.
„ Oskar Saarva.
„ Aug. Martinson.
„ Reinhold Arrak.
„ Peet Pärson.

Rms. Eduard Urm.
„ Villem Birkenbaum.
„ August Toots.
„ Arnold Hunt.
„ Hartmann Fetter.
„ Johannes Kokk.
„ Jaak Vihm.
„ Hendrik Pauls.
„ Mihkel Ulk.
„ Jaan Pung.
„ Ferdinand Supp.
„ Aleksander Karu.
„ Hugo Sööt.
„ Jüri Poogen.
„ Jaak Busch.
„ Jaan Ani.

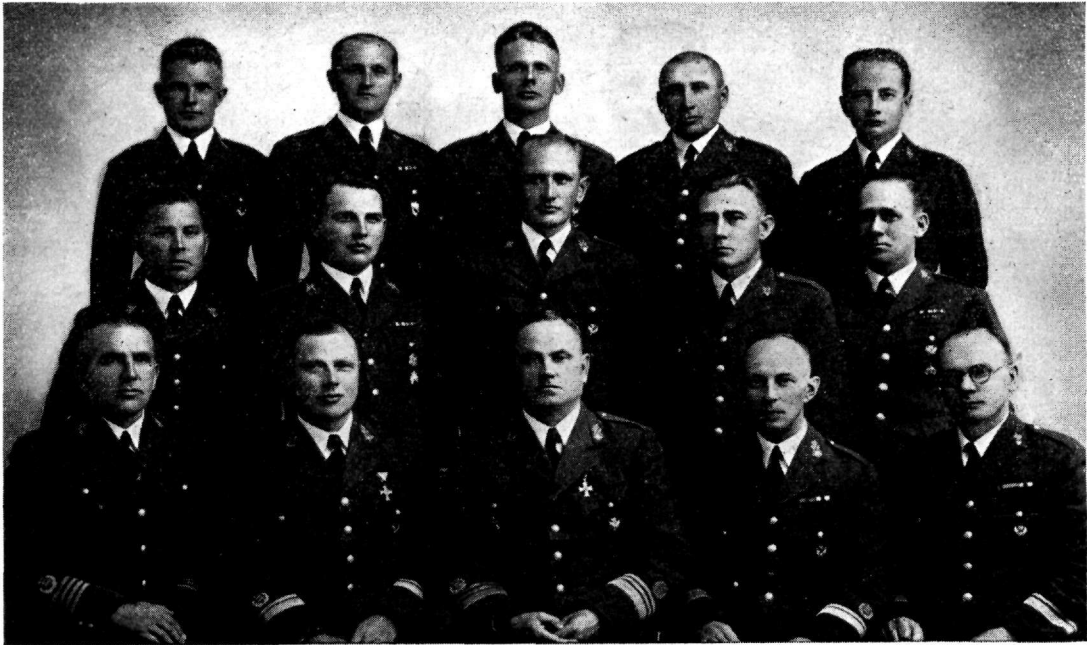
Rms. Martin Pihelgas.
„ Hans Rull.
„ Hugo Sepp.
„ Jaan Rääk.
„ Sergei Lepp.
„ Hans Advelt.
„ Jaan Tani.
„ Herman Tuhakott.
„ Rudolf Lees.
„ Eduard Kurruk.
„ Andres Eamets.
„ Oskar Uustat.
„ Jaan Tudelep.
„ Mihkel Kornfeldt.
SANITAR:
Klaara (Helmi) Tamm.

Vabadussõjas langenud kangelasi ja
rahuajal manalasse varisenud kaas-
võitlejaid

mälestab 20. aastapäeval

3. Üksik Jalaväepataljon.

3. Üksiku Jalaväepataljoni ohvitsere.
Keskel esireas pataljoni ülem kolonelleitnant A. Häelme.

3. Üksiku Jalaväepataljoni rahuaegsest elust-olust.

Kapten J. Koort.

3. Üksik Jalaväepataljon — vabadussõja-
 aegse 3. Jalaväe Polgu järglane — pühitseb
 6. oktoobril s. a. oma 20-dat aastapäeva,
 olles vanuselt teine väeosa meie sõjaväes.

Oma rahuaegses töös ja tegevuses on pa-
 taljon visalt püsinud meie sõjaväe paremate
 väeosade ridades, nagu seda kindlalt oli
 tema eelkäija Vabadussõjas. Edu pataljoni
 töös on peamiselt põhjustanud kaks asjaolu:

1. ülemailt töö õige suundamine ja
 rõõmsa ning teotahtelise töömeeleolu
 loomine ja
2. kaadri täielik kiindumus oma kutse-
 alalise töösse ning püüe au sees hoi-
 da oma väeosa nimi.

Pataljoni juhtideks praeguse organisat-
 siooni ajal on olnud:

- major A. Häelme VR I/3, kes Sõ-
 mini ksk. nr. 353 § 1 — 1928. a. alu-
 sel pataljoni ümber vormeeris iseseis-
 vaks väeosaks ning täitis pataljoni-
 ülema kohuseid 01.10.28 — 10.09.29.;
- kolonel A. Saueselg VR II/3 10.09.
 29. — 25.10.30.;

— kolonel O. Plaks 25.10.30. — 01.03.
 32.;

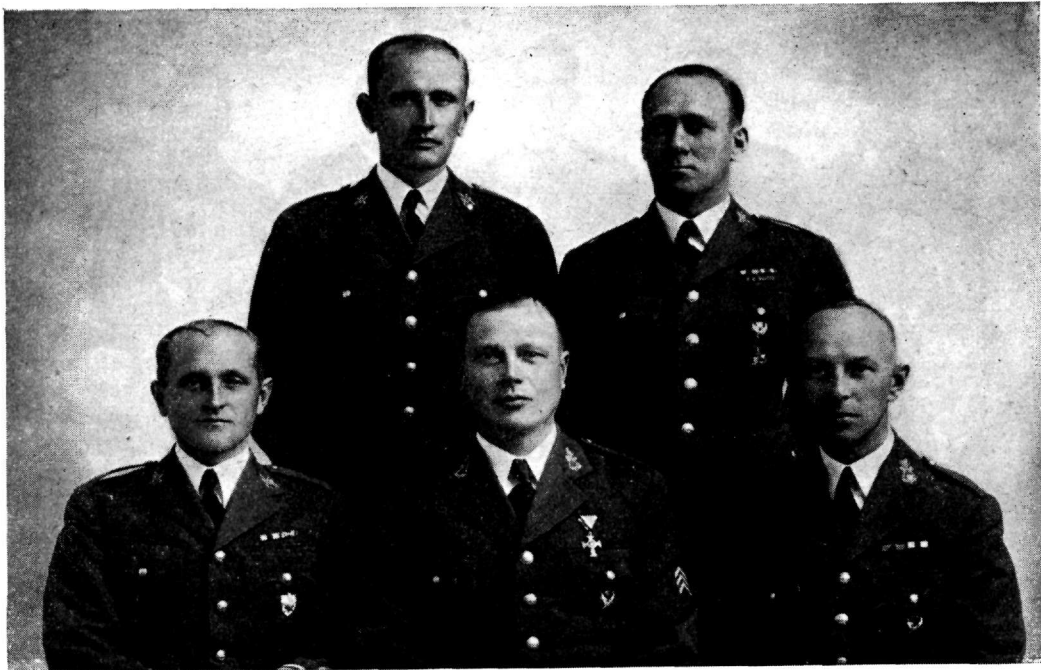
— kolonelleitnant E. Ahman VR I/3
 01.03.32. — 04.04.34.;

— kol.-ltm. A. Häelme VR I/3 04.04.34.
 kuni tänaseni.

Pataljoni kaader on pika aja jooksul
 omandanud suurt vilumust ja kogemusri-
 kast instruktorilist oskust.

Noorte väljaõppes on pataljon järjekind-
 lalt ära teeninud nii vahetute kui ka kõrge-
 mate ülemate rahulolu kõigil väljaõppe ala-
 del. Eriti silmapaistev on olnud edu laske-
 alal, kus pataljoni noorte tase on pidevalt
 püsinud üleriiklikult esiridades ja erandi-
 tult kõigi kutsetega saavutanud väga hea
 hinde. Seda on võimaldanud vaid pidev,
 intensiivne ning asjatundlik töö.

Pidevat tööd on tehtud ka pataljoni
 kaadri kutsealaliste oskuste ja teadmiste sü-
 vendamiseks ning värskendamiseks. Selleks
 iga-aastased järjekindlad täiendusõppused
 kaadrile.

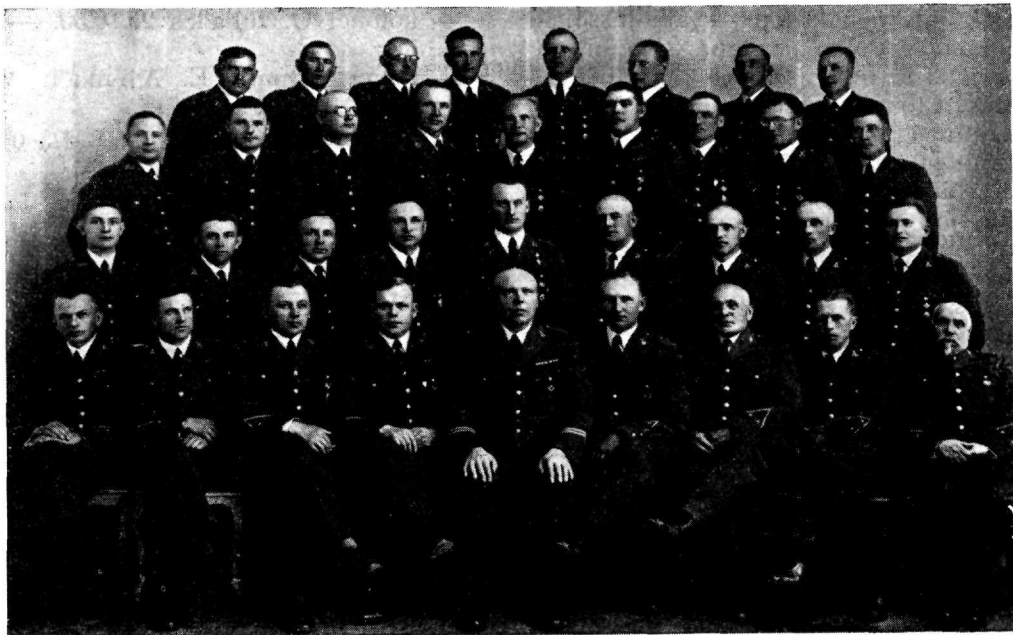

Pataljoni Ohvitseride Kogu juhatus.

Kaadri isikliku laskeosavuse arendamiseks ja sportlikuks viimistlemiseks teetsevad pataljonis laskespordi ühingud, millest osavõtt peagu 100%.

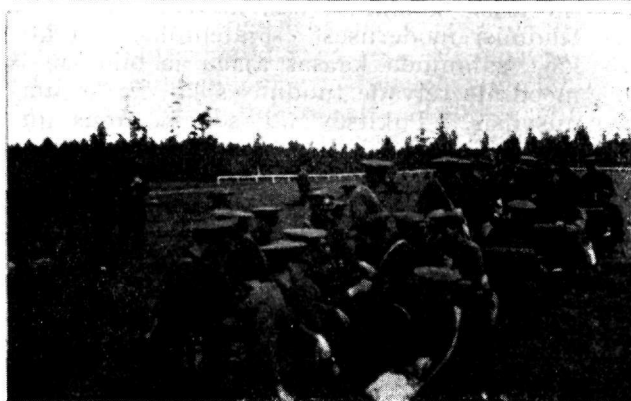
Laskmises on pataljoni kaader püsinud järjekindlalt 2. Diviisi väeosadest esimeste hulgas.

Palju loovat tööd on ära tehtud ka pataljoni majanduse paremale järjele tõstmise, õppevahendite muretsemise ning korrastamise ja sõdurite elu-olu parandamise alal. Koostöö majandus- ja rivialal töötavate ametiisikute vahel on olnud kõige parem. Väeosa majandusjaoskond on alati kontakti

Pataljoni üleajateenijaid.

Pilte 3. Üksiku Jalaväepataljoni rahuaegsest tööst ja tegevusest.

Vasakul ülalt alla: pilte reservlaste kordamisõppustelt — Sv. Ülemjuhataja pataljonis, ratsakomando rünnakul, ešelonide saabumine Valka; paremal ülalt alla: õhtune loendus; grupp ohvitseri laskeväljal einetamas; õppused rk-dega.

pidanud rivi-allüksustega ja, kus vähegi võimalik, vastu tulnud nende vajadustele ja muredele.

Suurema ja raskema õppetööna ning sõjalise valmisoleku katsena pataljon viis läbi 1935. a. juunis reservlaste kordamisõppused, millised hoolsa ning asjatundliku ettevalmistuse tõttu õnnestusid igakülgsesti hästi. Üksikasjalised kirjutised sellest tööst on il-

munud 1935. a. „Sõduri“ nr. nr. 24—26 ja 29—30.

Neil õppustel pataljoni kaader näitas, et ta oma ettevalmistuselt on nõutaval kõrgusel ning sõjategevuseks küps. Allüksuste vormeerimine, õppetöö ja meeste kojulaskmine teostus ladusasti. Pealegi ei juhtunud üle kahe nädalase õppuse kestes ühtegi õnnetust ei inimestega ega hobustega; ei

tulnud ette ka relvade ja riigivarenduse rikkumisi.

3. Üksik Jalaväepataljon Valgas on ka selleks keskuseks, kes sidet peab kohaliku seltskonna ja sõjaväe vahel.

Pataljoni ohvitseride kogu ümber on koondunud 93-liikmeline reservohvitseride ja 73-liikmeline alaliste külaliste pere Valga linna ja -maa seltskonnategelastest. Üleajateenijate kogul on 30-liikmeline alaliste külaliste pere.

Pataljoni juurde kuuluva reservohvitseride sektsiooni täiendusõppustest ja tegevusest on pataljoni kaader intensiivselt osa võtnud; samuti on ta alaliselt tegev olnud koolinoorsoo riigikaitselistel õppustel ja kohaliku kaitseliidu maleva suurematel õppustel instruktoritena. Õppeplatside ja laskeradade korraldamisel ja väljaarendamisel on pataljoni samuti suure töö ära teinud. Pataljoni omab Valgas ainsa korraldatud spordiväljaku, mida kasutavad ka kohapealsed

spordiorganisatsioonid. Samuti on võimaldatud pataljoni laskeradasid kasutada ka kõigile laskmist harrastavaile organisatsioonide väljaspoolt pataljoni.

Väeosa väarikuse tunnuseks on väeosa vaim. 3. Üksik Jalaväepataljon on oma eelkäijalt vabadussõjaaegselt 3. Jalaväe Polgult pärinud julge, töörohmsa, kindla isamaalise vaimu. Seda on püütud alal hoida ja arendada kõigilt üleematelt pataljonis. Selle kindla vaimu edasikandmisel on väarikad teened pataljonis teenivail 3. Jalaväe Polgu Vabadussõja veteranidel major J. Madisson'il VR II/3 ja ohv. as. V. Ritseson'il.

Käesoleval väeosa 20. aastapäeval, 3. Üksik Jalaväepataljon, tiivustatud oma eelkäija 3. Jalaväe Polgu vägitegudest ja sangearikust vaimust, töötab ka tulevikus oma kohuseid täita täie tõsiduse, innu ja armastusega meie kalli kodumaa julgeoleku kindlustamiseks ja kaitseks.

Kutse kohustab.

Res. sõjaväeametnik M. Kont.

Pikemat aega seisid tagavaraväe ohvitserid tõsise küsimuse ees, kuidas ammutada teadmisi modernsest sõjatehnikast, taktikast, sammuda kaasas ajaga ja olla kursis moodsate relvade tundmises kui ka kasutamiseviisid. Pakitsev oli see küsimus juba põhjusil, et ohvitseri kutse nõuab silmaringi laiendamist, järjekindlat teadmiste ja oskuste värskendamist, eriti alaliselt progresseeruvast sõjateadusest töövalmis olekuks; on ju teadmata, kunas või millal tuleb astuda juhi kohale. Asja veel akuutsemaks tegi võitlusviiside, -vahendite, -relvade ning lahingumasinate kiire areng, ja olles eemal sõjaväe õppetööst, ununeb ja vananeb see, mis kord õpitud.

Lahenduse tõi Sõjavägede Staabi korraldus 1933. aastal reservohvitseride organiseerimise ja sektsioonide asutamise kohta. See oodatud korraldus leidis täitmist tagavaraväe ohvitseride väeosade juurde asutatavatesse sektsioonidesse koondumise näol. Nõnda kogunes ka 3. Üksiku Jalaväepataljoni juurde grupp reservohvitseride ja 21. mail 1933. aastal peeti sektsiooni avamiskoosolek ning valiti juhatus koosseisus: esimees res.-kapten R. Sabbe, abiesimees res. n.-ltm. A. Martinson, juhatus liikmed: res. lpn. H. Uibopuu ja res. lpn. R. Hiiop. Algas orga-

niseerimine ning peagi koondus sektsiooni 31 liiget; kuid esimehe surma ja teiste juhatusliikmete elukoha muutmise tagajärjel ei jõutud esialgu organiseerimisest kaugemale ning sektsiooni tegevus vaibus mõneks ajaks.

28. aprillil 1935. aastal peeti sektsiooni teine üldkoosolek; samal päeval astus sektsiooni veel üle 21 liikme. Koosolekul võeti elavalt sõna ja seati üles rida põhimõtteid

3. Üksikut Jalaväepataljoni
20. aastapäeval tervitab

P./Ü. „KOIT“

VALGAS. KESK TÄN. 24.
Telefon 54.

Harukauplused: Harglas,
Laatres,
Sangastes.

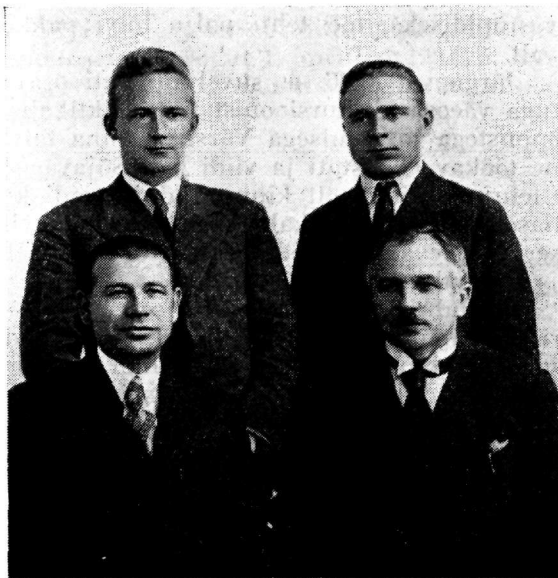
hoogsaks ja tagajärjerikkaks koostöök tegeväe ohvitseridega. Samas valiti ka juhatus koosseisus: esimees res. ltn. A. Raudsepp, abiesimees kapt. M. Vahtrik, sekretär res. sv.-am. M. Kont, laekur, res. n.-ltn. F. Univer.

Väeosa ülema ja ohvitserkonna soe ja sõbralik suhtumine lõi esimesest silmapilgust hea vahekorra reservohvitseridega, mis järjekindlalt iga kokkupuutumisega üha süvenes. See andis hoogu ja kiskus kaasa reservlasi tööks ja rühkimiseks ettenähtud eesmärgile.

Sama aasta suvel toimusid pataljonis kordamisõppused, millest võttis osa hulk sektsiooni liikmeid; kaasa tehti pataljoni ekskursioon vabadussõjaaegsele lahinguväljale Koiva jõe kaldale ning käidi Petseri Põhjalaagris jälgimas taktikalisi õppusi ja tutvumas laagri eluga. Viimane sõit kujunes eriti huvipakkuvaks. Kogukas reservohvitseride pere istus öösel Valgas mootorrongile ja sõit vuras Petseri poole, kus jaamas olid vastas 7. Jalaväerügemendi ohvitserid. Siit jätkus sõit veoautol õppeväljale Lilemäele, kus toimusid taktikalised õppused. Peale õppuste ja arutluste sõideti Põhjalaagrisse ning tutvuneti Ratsarügemendi laagri eluga. Öhtul hilja jõuti heas meeleolus tagasi Valka.

Sügisel algas sektsiooni õppetöö 17. novembril tagavaraväe ohvitseride päevaga, mille kavas olid loengud, tutvumine lahingumasinatega ning väeosa eluga. Selleks ajaks oli koondunud sektsiooni üle 80% kogu Valgamaal elutsevatest reservohvitseridest. Päeval viibis ka 2. Diviisi ülem kol. Traksmaa, kes oma käskkirjas selle päeva kohta ütles järgmist: „Päevast võttis osa Valgas reservohvitserid 53%, osavõtjad jälgisid tööd huviga, mis näitas, et osa meie reservjuhtkonnast tahab hea meelega edasi õppida, täiendades oma sõjalisi teadmisi ja oskusi.“

Läbiviidud talvises õppekavas olid mitmesugused sõjateadusliku sisuga loengud, kk ja rk materjalosade käsitlemine, taktikalised harjutused maastikul ja suuremõdulisel kaardil. Osavõtt õppustest võrdlemisi elav. Õppetööd viidi läbi kohaliku sõjaväeringkonna ülema kol. F. Pinka järglase kol. Trossi ja staabiülema major K. Saare lahkkel kaasaitamisel, väeosa ülema kol.-ltn. Häelme ja teiste väeosa ohvitseride juhendamisel ning õpetusel. Sõjaväeringkonna ülem kol. F. Pinka Valgast lahkudes kirjutas sektsioonile järgmist: „Valgamaa reservohvitserkonna töö on kandnud head vilja, — tänu Teie heatahtlikule suhtumisele asjas-

3. Üks. Jalaväepataljoni reservohvitseride sektsiooni juhatus. Istuvad paremalt: esimees res. ltn. A. Raudsepp, abiesim. res.-sv.-am. M. Kont. Seisavad paremalt: laekur res.-ltn. J. Pilliste, sekretär res.-n.-ltn. V. Uibopuu.

se. Lahkudes Valgast palun võtta vastu minu tänu heatahtliku koostöö eest. Ühtlasi soovin, et Teie ei väsiks oma töös ja kokkuhoiu vaim püsiks ja veelgi süveneks edaspidises, veel energilisemas tegevuses riigikaitse alal.“

Reservlaste õppusteks on väeosa ohvitserkond ohverdanud väga rohkesti oma vaba aega ning pühapäevi; õppetöö viidi läbi huvitavalt ja mitmekesiselt. Tublisti olin eksinud esialgses arvamises, et sõjaline õppetöö saab olema kuiv ning igav, tegelikult asja juurde minnes kujunes kõik otse

3. Üksikut Jalaväepataljoni

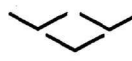
20.

aastapäeval tervitab

Valga Ühispank

Valgas, Kesk tän. 15/17.

Telefon 130.

vastupidiseks, töö tehti palju huvi pakkuvalt.

Järgneval 1936. a. suvel piirduti osavõtuga väeosa ekskursionist ning taktikaliste õppustega tutvumisega Värskas, kuna talvine töökava koostati ja viidi läbi Sõjavägede Ülemjuhataja poolt kinnitatud juhendi kohaselt. Peeti ära kaks tagavaraväe ohvitseride päeva, millised kujunesid tusedateks ja tuumakateks tööpäevadeks.

Paljud sektsiooni liikmed, reservohvitserid, on näidanud, et neil on sisemist jõudu ja tahet oma kutselise silmaringi laiendamiseks ning soov värskendada sõjalisi teadmisi, samuti ei väsi väeosa ohvitserkond pakkumast oma jõudu, oskust ja tahet töö heaks kordaminekuks ning viljakuse tõstmiseks. Selle kahe liigi sõjaväejuhtide vahel on loodud tihe side. Vastu on tulnud ka majanduslikust küljest.

Praegusesse sektsiooni juhatusse kuuluvad: esimees res. ltn. A. Raudsepp, abiesimees res. sv.-ametnik M. Kont, sekretär res.

n.-ltn. V. Uibopuu, laekur res. lpn. J. Piltiste.

Tagavaraväe ohvitseride organiseerimise ja õppetöö läbiviimise kergendamiseks asutati Tõrva linna allsektsoon, mille juhatusse kuuluvad: esimees res. lpn. K. Perandi, abiesimees res. lpn. J. Viks, juhatuse liikmed res. lpn. A. Merendi ja res. sv.-am. P. Mõtsküla.

Pataljoni 20-dal aastapäeval saavad sektsiooni liikmed oma parimad ja soojemad õnnesoovid ning tervitused pataljoni ülemale kol.ltn. Häelmele, Ohvitseride Kogu juhatusesele ja kogu pataljoni ohvitseride pearele. Hõbeda ja kullaga ei suuda reservlastes tasuta sektsiooni heaks osutatud hoold ja vaeva, kuid võtke vastu sektsiooni liikmete südamlikum tänu! Olgu jäädav senine hea suhtumine reservlastesse ning püsigu ohvitseride-kodus ikka ja alati sõbralik õhk, mis teeb seal viibimise armsaks ja koduseks.

Sõjaväe laskespordiühingute areng 1931.–1937. a.

Kapten A. Rääk.

Sõjainistri käskkirjaga 03. 07. 31. a. nr. 142 juures avaldati Sõjainistri poolt kinnitatud: „Ohvitseride laskespordiühingute põhikiri“ ja „Üleajateenijate laskespordiühingute põhikiri“.

1931. a. lõpuks oli väeosades asutatud:

- ohvitseride laskespordiühinguid 12
- üleajateenijate laskespordiühinguid 11.

Esimestena pidasid oma asutamiskoosolekud:

— Sakala Partisanide Pataljoni
ÜLÜ 07. 10. 31.

— Sakala Partisanide Pataljoni
OLÜ 12. 10. 31. a.,

neile järgnesid 2. Üksiku Jalaväepataljoni OLÜ ja ÜLÜ, Allohvitseridekooli OLÜ ja ÜLÜ jne.

Esimeste sv. laskespordiühingute asutamisest on möödunud kuus aastat. Seepärast pole üleliigne heita pilku ühingute arenemisele ja saavutistele tolle aja kestel.

Sõjaväe laskespordiühingute senist tegevust võib jagada kahte järku: esim. periood 1931. a. kuni 1934. aastani ja teine 1934. aastast kuni 1937. aastani.

Esimene periood laskespordiühingute tegevuses on võrdlemisi vaikne, otsingute ja relvade soetamise ajajärk. 1931. a. lõpul oli sv. laskespordiühinguid 23 ca 600 liikmega. Kuni 1. aprillini 1934. a. tuleb juurde vaid 9 ühingat 335 liikmega.

Teise perioodi algust tähistab Sõjainistri käskkirja 21. 06. 34. a. nr. 138 juures avaldatud „Käsirelvade laskemoona rahu-aegsed kulutis-normid“ (KLN — 34) maks-mahakkamine. KLN — 34 annab sv. laskespordiühingutele 360 000 täiskaliibri, 200 000 väikekaliibri padrunit püssidest laskmiseks ja 35 000 täiskaliibri ja 35 000 väikekaliibri padrunit püstolitest laskmiseks. Tollest ajast algab suur organiseerimistöö ja juba aasta pärast on asutatud 71 ühingat 1917 liikmega.

Erilise tõuke laskespordiühingute asutamisele ja liikmeskonna suurenemisele andis Sõjavägede Ülemjuhataja käskkirja 05. 02. 35. a. nr. 41, kus väeosadele, ohvitseride ja üleajateenijate kogudele tehakse üles-andeks eriti täpsusküttide kaadri arendamise toetamine peajasjalikult laskespordiühingute kaudu.

1. aprilliks 1937. a. on juba organiseeritud 75 ühingut 2220 liikmega.

Sõjaväe laskespordiühingute põhikirjades on seatud ühingute eesmärgiks:

- oma liikmete isikliku laskeosavuse taseme arendamine, võistluste ja organiseeritud koostöö võimaldamine teiste laskesportlike ühingutega ja liitudega, relvade ja laskemoona hankimise hõlbustamine ja
- kaasaaitamine kõigiti asjatundliku ning autoriteetliku laskeõpetajate kaadri väljakujunemisele sõjaväes teostatava laskeõpetuse viljakuse tõstmiseks.

Vastavalt eespooltoodud eesmärkidele tuleb käsitleda sv. laskespordiühingute arengut ja saavutusi kahelt seisukohalt, mis aga on üksteisega tihedas seoses:

- kaadri isikliku laskeosavuse arendamine ja
- kaasaaitamine asjatundliku laskeõpetajate kaadri väljakujundamisele ja täpsusküttide kaadri arendamisele.

Kõrval toodud tabeli kokkuvõte näitab viimase aasta jooksul kvalifitseeritud laskurite arvu tõusu järgmiselt:

- täiskal.-püssi alal 396%
- väikekal.-püssi alal 509%
- püstoli alal 180%

Klassilaskurite % ühingute liikmete üldarvust oli:

- a) Täiskal.-püssist:
- 01. 04. 34. 50%
 - 01. 04. 35. 46%
 - 01. 04. 36. 69%
 - 01. 04. 37. 83%
- b) Väikekal.-püssist:
- 01. 04. 34. 40%
 - 01. 04. 35. 45%
 - 01. 04. 36. 73%
 - 01. 04. 37. 85%
- c) Püstolist:
- 01. 04. 34. 12%
 - 01. 04. 35. 17%
 - 01. 04. 36. 31%
 - 01. 04. 37. 34%

Klassituid laskureid laskeväljaõppe tähtsamal alal, täiskalibri püssist ei ole järgmistes ühingutes:

- 1. Jalaväerügemendi . OLÜ ja ÜLÜ
- 6. Üksiku Jal.-pat. " " "

Sõjaväe laskespordiühingute liikmete lasketaseme arengut 1. aprillist 1934. a. kuni 1. aprillini 1937. a. iseloomustavad allpool toodud arvud.

	01. 04. 34.	01. 04. 35.	01. 04. 36.	01. 04. 37.
1. Koosseis.				
Ühinguid	32	71	75	75
Lükkmeid	935	1917	2225	2220
2. Kvalifitseeritud klassilaskureid.				
a) Täiskalibri püssist:				
— suurmeistri klassis	—	3	6	9
— erimeistri "	28	36	34	50
— meistri "	51	117	233	274
— I "	312	361	564	696
— II "	69	320	564	632
— III "	3	50	136	171
Kokku kvalifitseeritud laskureid	463	887	1537	1832
Klassituid	472	1030	688	388
b) Väikekalibri püssist:				
— suurmeistri klassis	—	—	1	9
— erimeistri "	4	10	10	34
— meistri "	33	102	244	307
— I "	109	255	457	598
— II "	220	438	757	755
— III "	4	59	165	179
Kokku kvalifitseeritud laskureid	370	864	1634	1882
Klassituid	565	1053	591	338
c) Püstolist:				
— meistri klassis	5	16	36	44
— I "	14	45	95	106
— II "	47	139	291	302
— III "	47	128	268	295
Kokku kvalifitseeritud laskureid	113	329	689	744
Klassituid	822	1588	1536	1476

- 9. Üksiku Jal.-pat. OLÜ ja ÜLÜ
- 10. Üksiku Jal.-pat. " " "
- 5. Suurt. grupi " " "
- 2. Üksiku Jal.-pat. ÜLÜ
- 3. Üksiku Jal.-pat. ÜLÜ
- 4. Üksiku Jal.-pat. OLÜ
- 5. Üksiku Jal.-pat. ÜLÜ
- Kalevi Üks. Jal.-pat. ÜLÜ
- Scouts Üks. Jal.-pat. ÜLÜ
- 7. Jalaväerüg. OLÜ
- Soomusrongirügemendi ÜLÜ
- Sakala Part. Pat. OLÜ
- Üks Lennudiv. nr. 1 OLÜ

kokku kümnes OLÜ ja üheteistkümnes ÜLÜ-s

Peale eespoolnimetatute leidub terve rida ühinguid, kus on vaid üks klassitu laskur.

San.-kindralmajor Artur Lossmann VR I/2 60-aastane.

San.-kindralmajor Artur Lossmann.

5. oktoobril s. a. sai Sõjaväe Tervishoiuvalitsuse konsultant san.-kindralmajor Artur Lossmann VR I/2 60-aastaseks.

Juubilar on pärit Vana-Vändra vallast Pär-

numaalt, sündinud 5. oktoobril 1877. Kutselise ettevalmistuse omandas Peterburis Sõjaväe Arstiteaduse Akadeemias, mille lõpetas 1904. Arstina võttis osa Vene-Jaapani sõjast ja maailmasõjast. Eesti sõjaväkke astus veebruaris 1919, kusjuures määrati Tallinna 1. Sõjaväehaigla ülemarstiks. Märtsis samal aastal nimetati ta Sõjaväe Tervishoiuvalitsuse ülemaks, millisel ametkohalt vabastati vanaduse ülemäärana kättejõudmise tõttu 16. novembril 1935 ning arvati sama valitsuse juurde konsultandiks.

Nimetatud san.-kolonelik (polkovnikuks) juunis 1920 ja kõrgendatud san.-kindralmajoriks 24. veebruaril 1923.

Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on kindralmajor Lossmannile annetatud I liigi 2. järgu Vabaduse Rist ja normaaltalu. Peale selle omab ta Kotkaristi II klassi teenetemärki, Eesti Punase Risti I järgu 1. ja 2. astme teenetemärke, Läti Kolme Tähe ordu III kl. komandöri aumärki, Läti Punase Risti auristi, Prantsuse Auleegioni IV kl. ohvitseriristi, Belgia Punase Risti I kl. medalit, Soome Valge Roosi ordu I kl. komandöri aumärki, Leedu Gedminase ordu II kl. aumärki, Ungari Punase Risti teeneteristi ja Vene Stanislaoase ordu 2. ja 3. järgu, Anna ordu 2. ja 3. järgu ning Vladimiri ordu 4. järgu aumärke.

Sõjaväe tervishoiu ala korraldamisel nii Vabadussõja kui ka hiljem rahuaja oludes on san.-kindralmajor Lossmannil silmapaistvaid teeneid.

Soovime juubilarile tema tähtsa hällipäeva puhul parimat õnne, tervist ja edu.

01. 04. 34. a. kuni 01. 04. 37. a. meistri ja kõrgemate klasside laskurite arv suurenes:

— sõjapüssist	422%
— väikekal.-püssist	946%
— püstolist	880%

Kui 1929. a. kaadri laskevõistlustel oli võimalik saavutada sõjapüssist 3×10 lasuga 300 m distantsil 201 silmaga esikoha ja auhinna kuldplaadiga jahipüssi, siis käesoleval ajal samal distantsil alla 240 silma saavutajaid ei taheta kuidagi enam lugeda kaadri laskuriteks.

Ühe laskespordiühingu, kus vaid 40 liiget, lasketase on nii kõrge, et võib panna välja võistlusmeeskonna ükskõik millise suurriigi esindusmeeskonnaga võistlemiseks ja — võitmiseks. Ka nii mõnigi teine ühing

võiks rahvusmeeskondadega võistelda tasavägiselt.

Kuid leidub ka nooremaid ühinguid, kus 01.04. 37. a. ei olnud ühtegi klassilaskurit.

Klassituid laskureid oli 01. 04. 37. a. ühingute liikmete üldarvust:

— sõjapüssist	17%
— väikekal.-püssist	15%
— püstolist	66%

Võib arvata, et see 15—17% ühingutesse koondunud kaadrist suudab sooritada E. L. II klassi katset, III klassist rääkimata. E. L. VKM — 36 § 16 p. 10 põhjal on võimalik sooritada II klassi katse vaid laskmisega väikekal. püssist, mis on ühtlasi mak-

sev ka katsena täiskaliibripüssist. Nii et kaadri ei peaks olema erilisi raskusi vähemalt II klassi katse sooritamisel mõlemast relvast.

Püstolist tundub klassitute % eriti suurena, mis on aga tingitud eriolukorrast sel alal.

Iga ühingu auküsimuseks ja löökülesandeks peaks olema — klassitute laskurite viimane klassidesse kõige kiiremas korras.

Sõjaväe laskespordi ühingud on kõigiti kaasa aidanud asjatundliku ning autoriteetliku laskeõpetajate kaadri väljakujunemisele ja ajateenijate lasketaseme tõstmisele väeosades. On vana tõde — kui on kõrge kaadri lasketase, kui kaader on asjatundlik, on ka kõrge ajateenijate lasketase. Näiteks käesoleva aasta augustikuus keskkooli haridusega noortele korraldatud klassikatsetel sooritasid ühe väeosa, kus kaadri lasketase kõrge, kõik katsel olnud noored II klassi täiskatse; meistriclassi sõjapüssist — 4% noori, I klassi sõjapüssist — 43%, I klassi väikekal. püssist — 13%. Kokku seega sooritasid I ja M klassi katsed 60% sissekutsesest.

Ka ei ole sugugi haruldane, kus noorsõdur noortekursuse lõpul meistriclassi katsel sõjapüssist laseb välja 250—265 silma. Neid mehi leidub igas noorte kutses.

Keskmiselt 10% igast noorte sissekutsesest kõikides väeliikides kokku sooritavad sõjapüssis I ja meistriclassi katsed. See 10% ongi need mehed, kelledest tuleb arendada meie kütte ja snaipereid.

Üldiselt käsikäes kaadri lasketaseme ja

instruktoriliste oskuste arenguga on järjekindlalt tõusnud ka ajateenijate lasketase.

Nii oli keskmine silm noortekursuse lõpul korraldatud klassikatsetel:

a) Sõjapüssist:	
— mais 1934. a.	4,72
— mais 1935. a.	5,93
— mais 1936. a.	6,01
— mais 1937. a.	6,02
b) Väikekal. püssist:	
— mais 1934. a.	6,25
— mais 1935. a.	6,87
— mais 1936. a.	7,38
— mais 1937. a.	7,64

Kolme aasta jooksul tõusis noorte lasketase:

— sõjapüssist — 1,30 silma igalt lasult,
— väikekal. püssist — 1,39 silma igalt lasult.

Viimastest noorte kutsetest on tasuta klassimärke paremuse järjekorras saanud vaid need laskurid, kes sooritanud vähemalt I klassi katse sõjapüssist. Seejuures on rida nõrgemate tagajärgedega I klassi katse sooritajatest jäänud ilma märkideta.

Arvestades kõike eeltoodut, on sõjaväe laskespordiühingute tegevus olnud viljakas, eriti kolmel viimasel aastal ja ühingud on kõigiti täitnud neile pandud lootused. Ainukeseks tumestavaks täpikeseks on veel vaid ühingute liikmeskonnas leiduv 15—17% klassituid laskureid, kes aga eelduste kohaselt kõige lähemas tulevikus sooritavad vähemalt II klassi katse.

OLÜ-de esmajärgulistesse ülesannetesse peaks kuuluma ka klassitute arvu vähendamine sõjapüstolist laskmises.

Õpiseid ipriidimürsu plahvatuses Viimsis.

Ärevus, mis tekkis Viimsi poolsaarel 5. augustil s. a. asetleidnud ipriidimürsu plahvatus tagajärjel, on juba vaibunud ja kogu sündmus peagu unustatud. Mürsu plahvatus nõudis 4 lapse elu, viis haigevoodesse elatanud mehe ja põhjustas mitme isiku ambulatoorset ja lühemaajalist ravi mist haigemajades. Mürsk, mis suutis tekitada nii suure kahju, sisaldas ainult ca 400—600 g ipriiti.

Niisugune juhtum on meil Eestis esma-

kordne. Mürskusid on küllalt plahvatanud nii laste kui ka vanemate inimeste käes, kes ei ole olnud teadlikud mürskude ehituses ja lubamatu kergemeelsusega püüdnud avada kuskilt leitud maailmasõja ajast mahajäänud mürske. Seni on olnud niisugustel juhtudel alati tegemist brisantmürskudega, kuid Viimsis asetleidnud plahvatus puhul oli tegemist sg-i mürsuga, mis oli täidetud eriti püsiva ja kardetava sg-ga — ipriidiga. Mil viisil ipriidi mürsk oli sattunud selle

leiukohta, Viimsisse, on praegu võimatu selgitada ja selle lahendus ei vähendaks tekkinud kahjusid ega väldiks neid ka tulevikus. Hoiatusi möödunud õnnetuse puhul teha on tähtsusetu, seni kui rahval ja eriti lastel puudub kartus kuskilt leitud vanade, roostetanud mürskude suhtes. Seni kui meil veel leidub isikuid, kes oma elu kaalule panevad leitud mürsust mõne tüki nn. „miinikollase“ kättesaamiseks, on tulevikus sellised õnnetused paratamatud. See suguste õnnetuste vältimiseks tuleks teha koolides, nii maal kui ka linnades, selgitustööd õpilaste seas, et neis tekiks nii suur hirm leitud mürskude, käsigranaatide ja lõhkekapslite eest, et keegi ei julgeks neid puudutada.

Inimesed on juba küllalt saanud kannatada mitmesuguste leitud mürskude, lõhkekapslite jne. plahvatusest, kuid siiski ei ole suutnud võtta õpetust neist kurbadest sündmustest. Sellepärast osutub tarvilikuks õnnetuste vältimiseks teha vastavat selgitustööd ka rahva seas. Viimsi õnnetusest oleme saanud ka ühe tõsise õpetuse, mida sõjavägi eriti peab silmas pidama, kuna sõjaväes puuduvad praktilised kogemused maastikule pritsitud ipriidi mõjust, tema mõjul tekkinud haavade arstimisest jne. See juhus, kus meil esimest korda oli tegemist väga raskekujulise mürgitusega, näitab selgelt, kui võrd ohtlik on ipriit, mis veel praegu nimetatakse sg-i asjanduses sg-de „kuningaks“. Mis meid veel mõtlema paneb, on asjaolu, et ipriit selles mürsus oli seisnud vähemalt 17–18 aastat ja selle pika aja jooksul ei olnud veel niivõrd lagunenu, et oleks mõjutuks muutunud, olgugi et asus väga ebasoodsates tingimustes. Muidugi oli ipriit selles mürsus osaliselt lagunenu, mida tõendas tema lagunemisproduktide lõhn, millel puudus ipriidi spetsiifiline lõhn. Tunda oli veel bensooli spetsiifilist lõhna, mis laseb oletada, et ipriit oli kloorbensoolis lahustatud.

Arvestades kõiki siin mainitud nähteid tuleb imestada juba osalt lagunenu ipriidi suurt mõju. Kui võrd tugevasti ipriit mõjub otse puutumisel või tungimisel läbi riiete, võis näha ühe poisi juures, kes mürsu plahvatamisel saanud vigastustega haigemajas elas veel ligi 10 päeva ja siis suri. Nagu lahkamisel selgus, oli tegemist ipriidimürgitusega, kus ipriiti oli sattunud verre mürsu killu tungimisel poisi vasakusse jalga. Ka tõendavad praktilised kogemused, et ipriidi mõju läbi terve naha ei ole nii tõsine ja ohtlik, kui sattumisel otse verre. Sellepärast ei ole imestada, et poiss ipriidimürgitusele vastu ei pidanud ja suri.

Kuid haiglas viibis veel üks isik, kes ka Viimsis oli saanud rohkesti mürgitada ipriidist, olgugi et ta isiklikult ei viibinud kohal ipriidimürsu lõhkemise momendil. See oli haiglas surnud poisi isa, kes oma süles hoides haavatud last, toimetas ta E. P. Risti sanitaarautos linna haiglasse. Teadmata ohust lahkus ta haiglast ja koju jõudes ilmnesis tema juures esimesed tundemärgid ipriidimürgitusest. Kui võrd raskekujuline oli ipriidimürgitus, seda näitavad juurdelisatud ülesvõtted, mis tehtud 24 tundi hiljem linna keskhaiglas. Teisal piltidel on näha ainult üks osa naha peal tekkinud villidest, kuna kergem naha mürgitus, naha punetamise näol, piltidel ei ole näha. Ka näos, eriti silmalaugudel, mis tugevasti olid tursunud, ilmnesis rasked mürgituse tundemärgid. Selle mürgituse tagajärjel mees viibis haiglas üle viie nädala ja lahkus 6. nädalal tervena.

Kuna mees sattus kokku ainult haavatud poisi ipriidiga mürgitatud riietega, siis võib arvata, kui ohtlikult ipriit mõjub otse sattumisel nahale. Minul on teada juhud, kus mürgitused ipriidi otsesest sattumisest nahale nõudsid parandamiseks üle 8 nädala.

Et sellest teha järeldusi ja saada ettekujutus sõjagaaside ähvardavast ohust, millega paratamatult puutume kokku sõja ajal nii rindel kui tagalas, tuleb silmas pidada, kuidas kavatakse kasutada ipriiti tuleviku sõjas. Ipriiti kavatakse tarvitada sõjas mürskudes, miinides ja pommides, viimased lastakse lennukitelt. Tulistamisel ipriidimürskude plahvatuse tagajärjel maas-

Vigastatud poisikese ipriidist mürgitatud jalg.

tik pritsitakse üle sg-ga mitmekümne meetri ulatuses, olenevalt mürsu, miini või pommi suuruselt ja selle lõhkeaine laengu tugevusest. Ipriit, kui mehaaniliselt ja keemiliselt väga püsiv vedelik, püsib maastikul lagunemata ja haihtumata päevade kaupa, mille kestel maa-ala on läbipääsmatu. Lamamine või viibimine sellel maastikul, samuti ka kiire ületamine on ohtlik, kuna riided ja saapanahk ipriidi eest ei kaitse. Ipriidi mõju läbi riietuse näeme allpooltoodud pildil. Peale selle tuleb veel mainida, et ipriidil on väga nõrk lõhn, mis tugevamini lõhnava aine mõjul täielikult kaob. Siiski ipriit, mis mürskudest on maa-alale pritsitud, ei ole nii ohtlik, sest lõhkemiskohal tekkinud lehtrid juhivad meie tähelepanu maastikule ja võivad äratada kahtlust. Palju ohtlikum on olukord, kui maastikku või teed gaasitatakse ipriidiga veetavate või kantavate aparaatide abil, kusjuures ipriiti pritsitakse vedelikuna. Veetavaid aparaate monteeritakse veoautodele ja tankidele ning need võivad mahutada 2–3 tonni ipriiti, millise hulgaga saab gaasitada mitu kilomeetrit teed ja kaunis suuri maa-alasid. Kantavad aparaadid on väikesed ja mahutavad kuni 15 liitrit ipriiti. Kastmisaparaate monteeritakse veel lennukitele, kust ipriit lennuki suure liikumiskiiruse ja tugeva õhusurve tõttu peeneks vihmaks piserdub ja maha langeb. Ühe lennuki poolt niiviisi gaasitatud maa-ala suurus võib olla kuni 300×500 m.

Sel viisil gaasitatud maa-alal ipriidi äratundmine on väga raske eriti niiske ilmastikuga, millal ei ole näha maastikul midagi kahtlast. Nisuguse olukorra tekkimist sõjas tuleb tõsiselt arvestada. Üle ipriidiga gaasitatud maa-ala peale tungida ega rünnata ei saa; samuti ka seda maa-ala lähtealusena kasutada pealetungil; seda võiks teostada ainult g-kindlas riietuses. Kui sõjavägi peaks kas teadmata või teadlikult lahingu ajal sattuma ipriidiga gaasitatud maa-alale, või koguni lamama sellel maastikul, olgugi lühikest aega, siis oleks tagajärjed masendavad, sest ipriit tungiks läbi riietuse ja mõjuks nahale, mis ilmsiks tuleb alles mitu tundi hiljem. Igal juhul tuleb arvestada seda, et väeüksus, kes asus ipriidiga gaasitatud maastikul, teisel päeval on võitlusvõimetu ja tuleb evakueerida tagalasse mitmenädalasele ravimisele haiglas.

Mitte asjata ei juhita tähelepanu g-kaitse õpperaamatutes ja kirjanduses ipriidi ohule. Meie lahingueeskirja öeldist: „sg ei tohi takistada sõjategevust“, tuleks täiendada lisaga „ainult siis, kui ei ole tegemist sööbegaasidega, välja arvatud olukord, kui kogu

väeüksus on varustatud vastava g-kindla riietusega.“ Väeosa, kes asunud ipriidiga gaasitatud maastikule, suudaks küll veel mitu tundi tervena ja kogu oma löögijõuga osa võtta lahingust, kuid teisel päeval ei saa teda enam arvestada lahinguüksusena, sest nisuguste villidega, nagu need pildidel toodud, ei ole ükski sõdur lahinguvõimeline.

Vastavas kirjanduses on seletatud, et ipriiti ja teisi sööbegaase võib kahjutuks teha kloorlubjaga. Seda teostatakse kuiva kloorlubja puistates ipriidiga gaasitatud maastikule. Kuiv ja värske kloorlubi on tõepoolest ipriidi suhtes kõige parem degaseerimisaine, kuid tema puistamine nõuab palju aega. Ka nõutav kloorlubja hulk on võrdlemisi suur, sest õhuke kloorlubja kiht ei suuda ipriiti täielikult hävitada. Kui 1 m^2 maapinna gaasitamiseks on vaja 10–25 g ipriiti, siis selle degaseerimiseks on vaja 100–200 g kloorlubja. Peale selle kuiva aine puistamine nõuab rohkem aega kui vedela aine väljapritsimine. Sõja olukorras ei ole tegemist mitte üksikute ipriidimürskudega, pommidega või miinidega, vaid nende hulgalise tarvitamisega suuremate maa-alade gaasitamiseks. Nende maa-alade degaseerimine lahinguolukorras, vaenlase tule ulatuses, on kui mitte võimatu, siis äärmiste raskustega seotud ja nõuab peale

Poisikese süles hoidmisel ipriidi ülekandmisega mürgitatud käsi ja keha.

degaseerimismeeskondade veel rohkesti abi- jõudu. Eriti ohtlik olukord võib tekkida vaenlase taandumisel, kui ta oma taga suudab veetavate aparaatide abil gaasitada taandumise teed ja maastikul luua ipriidist suuremad gaasitõkked. Taanduvale vaenlasele järeletormav vastane niisuguses olukorras võib väga kergesti sattuda ipriidiga gaasitatud teele või maastikule ja selle tagajärjed oleksid alati väga tõsised.

Viimisi poolsaarel asetleidnud juhtum, kus ilmnes sööbegaaside mõju, olgu õpiseks ja juhiseks meie rahuaegses töös g-kaitse alal nii sõjaväes kui rahva seas, sest sõja

puhul ei jää puutumata sg-dest ka laiemad rahvahulgad linnades, tööstustes ja asulates. Sõjaväe laktikalistel õppustel tuleb rohkem tähelepanu pöörata sellele küsimusele ja rahva seas tuleb teha rohkem selgitustööd kui senini. Laiemad rahvahulgad on praegu veel gaasisõja ohu suhtes väga vähikud ja Viimsis lõhkenud ipriidimürsk oma raskete tagajärgedega juba unustatud. Ka sõjavägi peaks oma g-kaitse meeskondade koosseisu kontrollima, et vænduda, kas need sõjaolukorras suudavad täita edukalt neile pandud ülesandeid.

D. B-den.

Meie dessandid Vabadussõjas.

Dessantide teostamise mõte Vabadussõjas kerkis meil üles varsti pärast punavägede sissetungi ja võitluste algust maarinetel.

Kuna Viru rinde üks tiib lõppes mere- rannikul, kus leidub rida dessantide teostamiseks soodsaid lahtesid, siis suurem osa meie dessantidest leidis aset Viru rinde rajoonis, Soome lahe rannikul, kuna ainult kaks dessanti teostusid Liivi lahes.

Vaevalt suudeti meie esimesed sõjalaevad seada väljasõiduks hädavajalikku seisukorda, kui juba 23. detsembril 1918. a. võeti ette esimene retk-dessant Kunda lahte.

Maarinne asus tol ajal Valgejõe üld- joonel. Seega teostus dessant umbes 40—45 km kaugusel rinde taga. Dessandist võtsid osa s/l. „Lembit“, v/l. „Laine“ ja a/l. „Lood“.

Dessantmeeskonnaks oli „Lembitul“ 32- meheline salk, nn. dessantgrupp.

Dessantide ülesanne oli tekitada segadust ja paanikat vaenlase tagalas.

Dessant algas maabumist kell 1100 laevade suurtükitle toetusel. Maabumine teostus Kunda sadamasillal. Dessant maabus kaotusteta, mis oli tingitud asjaolust, et puudus tõsisem vastupanu rannikul, sest punased oleval pidanud meie sõjalaevu esialgu oma laevadeks. Rannal võeti 8 vangi, kelle seletuse järgi oleval Kunda s olnud 160—300-meheline enamlaste üksus, kes meie laevastiku tule avamise puhul raudteed mööda Rakvere poole hakanud liikuma.

Kell 1120 ilmusid Kunda lahte ka kaks inglise hävitajat, kes hiljem koos meie sõja-

laevadega toetasid oma suurtükitlega dessantide tegevust rannikul.

Dessant tuli maalt tagasi kell 1800 pimeduse tulekul ja laevastik algas liikumist Tallinna poole.

Kokku võttes näeme, et meie esimene dessant oli arvuliselt võrdlemisi nõrk ja et tema võeti ette kaugele vaenlase seljataha. Seepärast ta ei suutnud rindel võitleva vaenlase tegevusele vahenditult mõju avaldada. Küll võib oletada, et sellel dessandil oli kaudne mõju sõjategevusele Viru rindel, sest nimetatud dessantide likvideerimiseks määras punaste väejuhatuse ühe pataljoni, nõrgestades seega oma maarindele teotsevaid jõude.

Kuigi dessantide tegevus erilisi materjal- seid tulemusi ei annud, siiski oli temal suur tähtsus meie mereväe moraalsele. Õn- nestunud maabumine, edukas tegevus hiljem rannikul ja kaotusteta tagasitulek olid julgustavateks teguriteks, mis õhutasid kohe ette võtma uusi analoogilisi operatsioone.

Järgmisena võeti dessant ette 26. detsembril Loksalahtes, mis asus umbes 12 km kaugusel maarindest. Dessandist võtsid osa jällegi „Lembit“, „Laine“ ja „Lood“.

Loksalahte jõuti hommikul kell 0600. Dessant algas maabumist suurtükitle toetusel. Vaenlane vastupanu ei avaldanud, vaid taandus paaniliselt.

Dessantide maabumise ajal paistsid merel punaste sõjalaevade suitsud, mis liikusid lääne suunas ja mis tekitasid meie dessant- meeskonnas teatavat ärevust. Meie sõjalaevastiku juhatajal jäi valida — kas katkestada dessantide maabumine ja püüda põ-

geneda laevadega, mille kiiruseks oli vaevalt 6—7 sõlme, või jätkata dessandi maalesaatmist, oletades, et vaenlase laevad võibolla ei märkagi meie sõjalaevade tegevust Loksas lahes. Laevastiku juhataja valis viimase tegevuse, jätkates dessandi maalesaatmist. Meie laevastikku aga punaste sõjalaevad nähtavasti ei märganudki.

Kuna punased rannikult põgenesid, siis pöördus dessant kella 1000 ja 1100 vahel laevadele tagasi ja laevastik algas liikumist Tallinna suunas. Jõudes Kolga lahte, saadeti dessant maale ka Tsitres. Dessandi maabumine teostus, ilma et vaenlane vastupanu oleks avaldanud. Pärast luure toimetamist rannikul pöördus dessant tagasi laevadele ja laevastik sõitis Tallinna.

26. detsembri tegevustest näeme, et ka väiksemajõuline dessant on suuteline maabuma ja teotsema rannikul, kui puudub tõsisem vastupanu vaenlase poolt. Ühtlasi leidis siin tõestamist asjaolu, kui võrd ärarippuv on dessandi tegevus juhuslikkusest, sest kui punaste sõjalaevastikul oleksid tol ajal kasutada olnud lennukid, siis vaevalt võib oletada, et meie laevastiku tegevus Loksas lahes oleks jäänud tähele panemata.

Järgmine dessant võeti ette 29. detsembril Loksas lahes.

Dessandist võtsid osa „Lembit“, „Laine“, „Lood“ ja „Moonsund“.

Dessantmeeskond koosnes juba 120 mehest.

Dessandi ülesanne oli vallutada Loksas ja toetada meie 4. Jalaväerügemendi tegevust, kes asus Kursi — Loo üldjoonel ja pidi pealetungi alustama üheaegselt dessandi maabumisega. Siin näeme seega kavatsust teostada dessanti eesmärgiga mõjutada vahenditult sõjategevust maarinde tiival.

Kahjuks ei tulnud sellest kavatsusest midagi välja, sest 4. Jalaväerügement ei suutnud asuda pealetungile. Dessant maabus takistusteta suurtükile toetusel ja sundis Loksas asuvad punaste osad põgenema. Kuna dessandi jõud ei olnud küllaldased suuremaulatusliku ja jõulisema operatsiooni ettevõtmiseks, siis lahkus dessant maalt kell 1800 ja laevad sõitsid Tallinna.

Sellest dessandist näeme, et kui maarindel teotsevatel jõududel puudub võimalus kokkukõlastada oma tegevust dessandi tegevusega ja kui dessandi jõud on arvuliselt nõrgad iseseisva operatsiooni ettevõtmiseks — siis dessant võib saavutada vaid kohalikku edu.

Maarinde vahenditu toetamise eesmärgiga võeti 31. detsembril uuesti ette des-

sant, seekord juba rindele lähemal — Tsitrel.

Dessantmeeskond koosnes 150 mehest.

Dessandi maabumine suurtükile toetusel õnnestus, kuid edasilikumisel avati rannast dessandile tuli kergetest suurtükkidest, automaatrelvadest ja püssidest. Punased olid Tsitrel nähtavasti ette valmistunud võitluseks meie dessantidega.

Tsitrel maabunud dessant liikus küll kuni Muuksi küalani, kuid sealt edasi ei läinud, vaatamata, et „Lembitu“ suurtükile tuli sundis vaenlase jalaväe vaikima. „Lembit“ ise aga viibis punaste patarei tule all. Selline passiivne tegevus ei suutnud anda kuigi suuri tulemusi. Samal ajal 4. Jalaväerügement taandus ja nii ei tulnud ka seekord otsustavast tegevusest midagi välja.

See dessant tõendab meile kujukalt passiivsuse halvavat mõju tegevuse tulemustele.

Laevastiku jõudes Tallinna asendati dessantmeeskonna juht ohvitseriga, kes rohkem kohane näis olevat partisanitegevuse juhtimiseks.

Vaatamata eelmise dessandi väikestele tulemustele otsustati kangekaelselt veel kord korrata dessanti Tsitres 5. jaanuaril 1919. a.

Dessant algas maabumist kell 1030, kusjuures maabumist toetasid „Lembit“, „Laine“ ja ka mõned inglise hävitajad. Dessant tungis välja kuni Muuksi küalani, kus ülekaalukad vaenlase jõud soodsal positsioonil olid organiseerinud vastupanu. Kui punased meie dessandi merrepaiskamiseks asusid vastukallaletungile, sattusid meie dessant osad segadusse ja taandusid korratult Tsitre sillas asuvalle laevale „Moonsundile“.

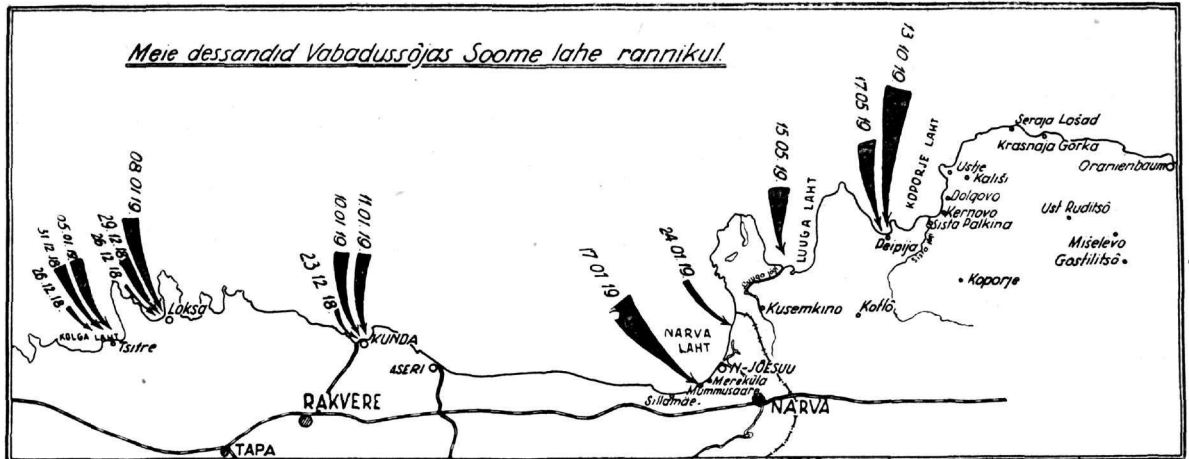
Selle dessandi ebaõnnestumine näitab meile, kui võrd õrnatundeline on dessandi tegevus isegi pärast maabumist. Üldiselt loetakse maabumist kõige raskemaks faasiks dessantoperatsioonide teostamisel. Siin aga näeme, et maabumine õnnestus, kuid niipea kui tegevuse edaspidisel arenemisel punased näitasid üles aktiivsust, likvideerus dessant kiirelt.

Ühtlasi on see dessant tõenduseks, et korduvad dessandid ühes ja samas rajoonis sunnivad kaitsjat ettevaatusele, mistõttu kaitsjal on võimalik võtta õigeaegselt tarvitusele vajalikke vastuabinõusid.

Senised dessandid teostusid olukorras, kus vaenlane maarindel oli pealetungijaks pooleks, kusjuures 05. jaanuaril Tsitres asetleidnud dessant teostus murrangu ajajärgul.

Hilisemad dessandid võeti ette olukorras, kus vaenlane oli üldiselt taandumas.

Meie dessandid Vabadussõjas Soome lahe rannikul

Nii võeti ette 08. jaanuaril senistest suurem dessant Loksas lahes.

Dessandist võtsid osa järgmised laevad: „Lennuk“, „Lembit“, „Laine“, „Lood“, „Hektor“, „Kalev“, „Wrangel“ ja „Moonsund“.

Dessantmeeskonna moodustasid Kalevlaste Maleva kaks kompanit (120 meest), kaks soomlaste kompanit major Ekströmi pataljonist (200 meest) ja osa „Lennuki“ ja „Lembitu“ meeskonnast. Kokku võis arvestada dessantmeeskonda umbes 400 mehe peale.

Dessandi ülesanne oli vallutada Loksa ja peale tungides Kolga küla, Luuba suunas, ühineda 1. ja 4. Jalaväerügemendi osadega. Nimetatud rügemendid olid samal ajal välja jõudnud Looas., Kahala, Kursi üldjoonele ja nad pidid jätkama pealetungi.

Dessandi maabumine algas kell 0830, kusjuures dessantlaevad ettenähtud korras möödusid „Lembitust“, mille komandosillal mängis orkester vaheldamisi riigi hünni ja Porilaste marssi. See võte tõstis tunduvalt meeste meeleolu. Meeleolu tõusule aitas kaasa ka soomlaste osavõtt dessandist.

Dessantmeeskond maabus suurtükitle toetusel ja astus võitlusesse Loksa rajooni kaitsvate punastega. Pärast lühikest, kuid ägedat lahingut löödi punased paaniliselt taanduma. Kohalikkudelt elanikkudelt saadud andmetel olnud Loksas punaseid umbes 200 meest, kellest suurem osa meie laevade tuleavamise algul kohe ära jooksnud, lubades hiljem tagasi tulla suuremate jõududega.

Punastel Loksa rajooni kaitsel suurtükiväge ei olnud.

Pärast Loksa rajooni puhastamist liikus dessant Kolga küla suunas, mis vallutati umbes kella 1500-ks.

Ka meie maarindel teotsevatel jõududel

oli edu ja kell 1940 jõudsid 4. Jalaväerügemendi osad Kolga küla rajooni, luues sideme meie dessandiga. Soome kaks kompanit ühinesid oma ülejäänud osadega, mis tungisid peale maarindel, kuna meie dessantmeeskond läks laevadele tagasi, et ette võtta uut dessanti Loksa tida pool.

Käesolev Loksa dessant on tüübiline taktikaline dessant, mis võeti ette umbes 17 km kaugusel maarindest eesmärgiga — mõjutada vahenditult lahingutegevust maarindel. Dessandi maabumine õnnestus ja ka edaspidine tegevus oli edukas, sest dessant oli võrdlemisi tugevajõuline ja dessantmeeskonna meeleolu täiesti hea. Peale selle kergendas kahtlemata dessandi tegevust ka meie edu maarindel.

Kuna Sõjavägede Ülemjuhataja 09. jaanuaril oma direktiivis nägi ette 1. Diviisile ülesande vallutada Rakvere, milleks ka merejõud kaasa pidid aitama, siis otsustati järgmine dessant teostada 10. jaanuaril Kunda lahes.

Dessandist võtsid osa järgmised laevad: „Lennuk“, „Lembit“, „Laine“, „Lood“, „Moonsund“ ja „Vladimir“.

Dessant maabus kell 1100 laevade suurtükitle toetusel õnnelikult ja algas edasi liikumist, ilma et ette oleks saadetud luurajaid. See ettevaatamatus sai dessandile saatuslikuks, sest punased avasid mõnesaja meetri kauguselt tabava tule automaatrelvadest ja püssidest kolonnides liikuvat dessandi pihta. Kaks meest said surma ja mitmed haavata, nende seas ka dessantmeeskonna ülem. Tekkis segadus, mille tagajärjel dessant tõmbus kiirelt tagasi. Vaenlane ei jälitanud dessanti.

Laevadel puudus ebasoodsa ilmastiku tõttu võimalus oma suurtükitlega toetada dessanti, sest ilm oli läinud vahepeal udu-

seks. Udu raskendas ka sidepidamist ja orienteerumist.

Kuna meeste meeleolu oli langenud, otustati dessant katkestada ja dessantmeeskond asus laevadele.

Olgugi et aktiivsus ja julgus on vajalikud eeltingimused dessandi edukaks teotsemiseks, siiski ei tohi sealjuures minna liigjulgeks ja ettevaatamatuks, nagu seda tõendab käesolev dessant. Ühtlasi näeme siin ka ilmastiku segavat mõju dessandi tegevusele, eriti aga koostööle maabunud dessandi ja laevastiku vahel.

Öösel 10./11. jaanuaril lasti mehed korralikult välja puhata ja püüti tõsta meeste meeleolu, et järgmisel hommikul korrata dessanti K u n d a lahes.

Dessantmeeskond koosnes umbes 250 mehest.

Dessandi ülesandeks oli vallutada K u n d a vabrik ja mõis ja need igal juhul oma käes hoida, kuni maarindel teotsevate osade kohalejõudmiseni.

Suurtükitle ettevalmistus meie sõjalaevadelt algas kell 0730. Samal ajal mängiti „Lembitu“ riigi hümn ja dessantmeeskondadega täislaaditud laevad sõitsid „Lembitu“ lähedusest läbi.

Madal vesi raskendas maabumist, kuid üldiselt teostus see suuremate takistusteta. Kell 1030 algas dessant ahelikus edasiliikumist.

Edasiliikumine teostus ettevaatlikult ja kindla kava kohaselt. K u n d a vabriku oma alla võtmine teostus suurema vastupanuta, kuid mõisa vallutamiseks arenes lahing, mida toetas ka meie laevastik suurtükitlega. Kell 1500 vallutati mõis haaravate löökidega tiibadelt ja rünnakuga rindelt. Punased jooksid küll esialgu laiali, kuid hiljem võtsid ette väiksemate salkadena korduvalt kallaleitungikateid, mis aga ebaõnnestusid. Dessandi kõvendamiseks toodi laevadelt maale niipalju mehi, kui vähegi võimalik.

Dessant jäi maale ka ööseks ja järgmiseks päevaks, hoides oma käes eelmisel päeval vallutatud seisukohad. 12. jaanuaril kella 1700 paiku jõudsid K u n d a rajooni maarindel soomlased, kes jälitasid taanduvaid punaseid. Nii oli loodud side maarindel teotsevate osadega, kes juba 11./12. jaanuari öösel luureosadega olid oma alla võtnud R a k v e r e.

Käesolev K u n d a dessant avaldas suurt mõju taanduvatele punastele. Niihästi rannikul kui ka R a k v e r e s asuvate punaste vägede taandumisteed olid dessandi löökide ähvarduse all K u n d a rajoonist.

Seega täitis dessant temale ettenähtud ülesande edukalt. Tulemusrikka tegevuse põhjusena võiks eeskätt ära märkida teotsemist kindla kava järgi ja sealjuures ettevaatlikult. Ilm oli vahepeal paranenud, mistõttu avanes võimalus kindlaks koostööks laevastiku ja maabunud dessandi vahel. Dessantmeeskonna meeleolu oli tõusnud ja kindel kord meeskonnas seatud jällegi jallule.

Vaevalt oli see dessant lõppenud, kui algasid ettevalmistused uue ja suuremajoolise dessandi teostamiseks N a r v a lahes.

Ettevalmistused olid õige laiaulatuslikud.

T a l l i n n a s laaditi dessantlaevastikule meie dessantmeeskond (400 meest), kuna hiljem K u n d a s teostus soomlaste (600 mehe) pealelaadimine. Seega dessandist võttis osa umbes 1000 meest.

Ilm oli külm ja vahepeal oli tõusnud ka tuul.

Maabumiskohaks valiti M u m m u s a a r e rajoon, M e r e k ü l a ja S i l l a m ä e vahel.

Maarinne oli selleks ajaks välja jõudnud O r u, V o k a üldjoonele. Seega teostus dessant umbes 15 km kaugusel rindest.

M u m m u s a a r e alla jõuti 17. jaanuaril kella 1000 paiku. Meie laevastiku pihta avasid tule punaste soomusrong ja patarei, mis võeti meie laevade tabava tule alla. Patarei vaikis varsti ja ka soomusrong tõmbus tagasi N a r v a suunas.

Algas dessandi maabumine. See teostus paatidega. Kuna tuul veelgi tõusis, siis oli maabumine kivise ranna tõttu seotud sedavõrd suurte raskustega, et see tuli katkestada. Maale pääses vaid 200 mehe ümber. Vaenlane suuremat vastupanu ei avaldanud.

Järgmiseks hommikuks oli tuul muutunud väiksemaks ja dessandi maalesaatumist võidi jätkata, kuid nüüd juba soodsamas kohas, kus oli vähem kive ja kus oli võimalik kasutada selleks ka kalameeste paate.

Kella 1000-ks oli kogu dessant maal ja algas edasiliikumine L a a g n a üldsuunas. Pärast L a a g n a vallutamist algasid punased vastukallaleitungi, ähvardades meie dessanti mere poolt ära lõigata. Tekkis lahing, mille tagajärjel punased lõpuks paaniliselt taandusid.

Vahepeal laevastik pommitas N a r v a - J õ e s u u d, kusjuures „Lembit“ avas tule ka N a r v a l e, mille moraalne efekt oli väga suur.

Pärast võitlusi L a a g n a rajoonis algas „võidujooks“ N a r v a poole. Vahepeal olid

jõudnud V a i v a r a rajooni ka meie maarindel teotsevad osad. Vallutati N a r v a ja algasid võitlused N a r v a jõe üldjoonel.

Selle dessandi teostamise juures näeme jällegi ilmastiku tujukust, mis oleks võinud nurja ajada kogu operatsiooni.

Käesolev dessant tõendab meile, et julge ja hoogus tegevus, vaatamata ettetulevatele takistustele ja raskustele, võib anda suuri tulemusi.

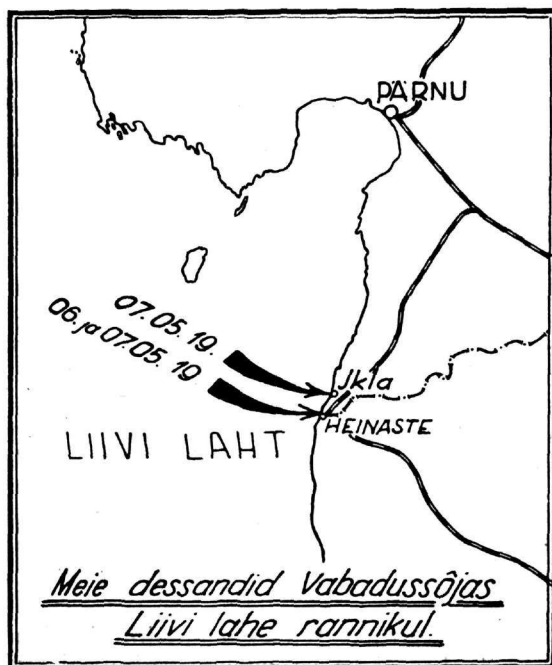
See dessant jäi viimseks suuremaks operatsiooniks 1918./19. a. talvel, sest meri hakkas kinni külmama. N a r v a lahes võeti küll ette veel dessant N a r v a jõe idakaldal, puhastati seal mõned külad vaenlasest ja anti need külad hiljem maarindel teotsevatele jõududele üle, kuid see erilist tähtsust ei omanud. Laevad sõitsid 25. jaanuaril T a l l i n n a, et mitte kinni jääda jäässe.

Tekkis vaheaeg dessantide teostamises kuni maikuuni. Maikuu jooksul võeti ette neli dessanti, neist kaks esimest L i i v i lahes, nimelt H e i n a s t e s ja I k l a küla all.

Dessant H e i n a s t e s võeti ette 06. mail. Pärast laevade suurtükitule ettevalmistust katsetati maabuda „Olevi“, „Kalevi“ ja „Lembitu“ kaatriga. Niipea kui dessant jõudis H e i n a s t e sadamasse, avati rannalt tabav kuulipilduja- ja suurtükituli, mis sundis meie laevad tagasi tõmbuma, kusjuures üks mees sai surma ja üks ohvitser haavata.

Vaenlase automaatrelvad ja suurtükid olid hästi moondatud.

07. mail tehti uuesti katset maabuda,

kuid kordus sama lugu — vaenlase tuli oli tabav ja suuremate kaotuste vältimiseks tuli maabumise katsest loobuda.

See tõendab kujukalt väidet, et tabav tuli hästi moondunud automaatrelvadest ja ka suurtükkidest võib takistada maabumist ja nurja ajada kogu dessantoperatsiooni. Ühtlasi näeme, et hästi moondatud relvi on ka laevasuurtükkide tulega võimatu purustada ja isegi ajutiselt neutraliseerida.

Pärast teiskordset äpardunud maabumiskatset H e i n a s t e s otsustati samal päeval maabuda I k l a küla all maarinde kohal, et maarindel teotsevate jõududega koos alata pealetungi. Maabumine teostus takistuseta, kuid pealetung tagajärgi ei annud, sest vaenlane avaldas visa vastupanu. See sundis edaspidistest pealetungikatsetest loobuma. Dessant laaditi tagasi laevadele ja sõideti T a l l i n n a.

Nii ei saavutanud dessant ka siin nime-tamisväärilisi tulemusi, mille peamiseks põhjuseks oli kaitsja visa vastupanu.

Viimasteks dessantideks 1919. a. mai-kuus kujunesid L u u g a ja K o p o r j e dessandid, mis võeti ette eesmärgiga toetada Põhja-korpuse P e t r o g r a d i vallutamise operatsiooni.

Nimetatud Põhja-korpuse operatsioon algas 13. mail. Põhjakorpuse osade tegevusel oli esialgu suur edu, mida suurendas meie dessant L u u g a lahes 15. mail.

Dessantist võtsid osa laevad „Lennuk“, „Lembit“, „Laine“, „Kalevipoeg“, „Olev“, „Kalev“, „Rasson“ ja hiljem ka „Lood“ ja „Moonsund“.

Dessantmeeskond koosnes 250 mehest.

Dessandi tegevusel oli väga suur moraalne mõju, sest punased algasid paanilist taandumist.

16. mail maabusid L u u g a jõesuus ka 200 ingerlast, kes algasid pealetungi K o t l õ üldsuunas.

Meie dessant aga laaditi uuesti laevadele ja saadeti 17. mai hommikul maale K o p o r j e lahes P e i p i a sillal. Maabumine teostus takistuseta, sest vaenlane põgenes vastupanuta ja dessant algas pealetungi S i s t a - P a l k i n a, K e r n o v o suunas.

18. mail vallutati K e r n o v o. Samal päeval ilmusid merel silmapiirile viis punaste sõjalaeva, mistõttu dessandi olukord muutus teataval määral kriitiliseks, sest „Lennuk“ oli läinud T a l l i n n a. Kuid inglise laevad jõudsid õigeaegselt kohale ja löid punaste laevad tagasi.

Hiljem, kui dessanti veidi korraldati, asuti uuesti pealetungile ja 24. mail vallutati K o p o r j e. 25. mail andsid meie des-

santosad oma seisukohad ingerlastele üle ja asusid laevadele. 26. mail jõuti Tallinna. Sellega lõppesid ka kevadised dessandid.

Luuga ja Koporje dessantidest näeme jälle, kui võrd suure tähtsusega on kaitsjate moraalne külg. Niipea kui puudub vastupanu, õnnestub dessandi teostamine, kusjuures kaitsjad põgenevad paaniliselt. Koporje dessant aga tõendab ka seda, et mõningad piasjad (nagu punaste laevade ilmumine silmapiirile jne.) võivad mõjuda dessandi meeolule kergesti halvavalt.

1919. aasta sügisel, pärast pikemat vaheaega, võeti ette jällegi dessant Koporje lahes Peipia sillal.

Selle operatsiooni üldiseks eesmärgiks oli vallutada Krasnaja-Gorka kindlus ja selle raskete suurtükkide ja inglise laevastiku kaasabil ka punaste Kroonlinna laevastik. Nimetatud eesmärgi saavutamise peeli vajalikuks selleks, et kindlustada meie olukorda juhuks, kui Loode armeel oleks läinud korda vallutada Petrograd.

Operatsiooni läbiviimiseks transporteeriti laevadel kohale Kuperjanovi Partisanide Pataljon ühes oma patareidega, soomusrong nr. 3-da dessant ja Soomusrongide Diviisi eskadron.

13. oktoobril jõuti Koporje lahte Peipia silda.

Algas vägede maabumine, mis teostus maarindel samal ajal ida pool Sista jõe võitleva Ingeri rügemendi katte all. See rügement teotses Loode armee vasakul tiival ja oli ägedates lahingutes arvuliselt kokku sulanud, pidades meeleehtlikku võitlust ülekaalukate punavägedega.

Maabumine teostus tehniliselt suurte raskustega, sest dessantväed, suurtükid, hobused, varustus jne. tuli maha laadida poole kilomeetri pikkuselt merre ulatuval kividest ehitatud laguneval muulil.

Dessant algas edasiliikumist 14. oktoobri varahommikul Kernovo üldsuunas.

Jõudes Kernovo rajooni loodi side ingerlastega ja asuti Kernovo mõisa vallutamisele.

Seega oli dessant üle võtnud rinde rannikul võitlevatelt jõududelt.

Kernovo mõisa rajoon vallutati meie jõudude, eriti aga automaatrelvade tule osava kasutamise kombinatsiooniga pärast hoogsat ja julget rünnakut ja jätkati pealetungi Dolgovo, Kalitši ja Ust-Ruditsõ, Oranienbaumi suundades. Ingerlased asusid pealetungile Gostilitšõ, Mišelevo suunas.

Algasid kestvad ja suuri pingutusi nõudvad lahingud.

Vahepeal transporteeriti laevadel kohale ka Skouts Pataljon.

Vaatamata suurtele jõupingutustele, meie ja inglise laevastiku mõjuvale tuletoetusele ja inglise merilennukite rünnakutele ei suutnud mererannikul teotsevad maaväed murda läbi punaste betoonist kaitseehitiste ja traattökete vööst. Punased olid suutnud siia koondada oma ustavamad väeosad.

Keset metsi ja soid arenesid vihased lahingud Ust-Ruditsõ rajoonis, milliseid võime lugeda ainulaadsemateks ja riskantsemateks senistest võitlustest. Teotsedes isoleeritult, viibis meie Ust-Ruditsõ grupp alalises ümberpiiramise ohus. Vaatamata alatoitlusele, massilistele haigestumistele, punaste 12" suurtükitele ja ülekaalukate jõudude korduvatele kallaletungidele suudeti ka kõige ohtlikumatest olukordadest tulla välja võitjana.

Edukalt teotsesid esialgu ka ingerlased, kuid Loode-armee taandumine pani nad raskesse seisukorda. Algas Loode-armee lagunemine, mis sundis ka meid operatsiooni lõpetama.

See operatsioon näitab, et suurte lahinguliste kogemustega, julged ja üldse erilise kvalifikatsiooniga üksused võivad edukalt teotseda ka ülirasketes oludes. Ühtlasi tõendab käesolev operatsioon, et kindlust on võimatu vallutada siis, kui teda kaitsevad tugeva moraaliga jõud.

*

Tehes eeltoodust üldise kokkuvõtte võime meie dessantidest Vabadussõjas teha järgmisi järeldusi:

- dessandi julge ja aktiivne tegevus võib nõrga moraaliga vaenlase juures anda suuri tulemusi, kuna passiivsus on dessantide ebaõnnestumise peamiseks põhjuseks; sealjuures aga ka hulljulgus ja ettevaatamatus võivad põhjustada dessandi ebaõnnestumise;
- tugeva moraaliga kaitsja visa ja otstarbekalt organiseeritud kaitse rannikul võib nurja ajada kogu dessantoperatsiooni, kusjuures isegi mõni üksik hästi moondatud automaatrelv võib takistada maabumist;
- vaba tegevusvõimalus merel on dessantide eduka teotsemise üheks eeltingimuseks;
- ootamatus on dessantide teostamisel suure tähtsusega element; ühes ja samas rajoonis dessandi teostamise korduvad katsed võivad tõmmata kaitsja tähelepanu sellele rajoonile;
- dessantide teostamisega seoses olevaid raskusi on võimalik võita ka nõrkade tehniliste omadustega laeva-

del, kui juhtidel on optimismi, meelekindlust ja usku oma ettevõtte kordamiskesuse ja kui meeskondade meeleolu on vajalikul kõrgusel ja

— ilmastik oma tujukusega võib tunduvalt mõjutada dessantoperatsiooni käiku.

Kuna Vabadussõjas ei võtnud dessantide teostamisest ega nende vastu võitlemisest osa ei allveelaevad, lennukid ega ka kiirelt liikuvad mm osad, siis kaasajal need võitlusvahendid viivad mõningaidki muudatusi vabadussõjaaegsesse olukorda. Ühe teguri

tähtsus jääb aga ka nüüd ja tulevikus muutmatuks: see on võitlejate moraalne väärtus.

Allikad:

1. Admiral J. Pitka. Minu mälestused suure ilmasõja algusest Eesti Vabadussõja lõpuni. (1921. a.).
2. Kaptenmajor A. Varma. Merevägi Vabadussõjas. (1926. a.).
3. Ed. Grosschmidt. Pealuu märgi all. (1935. a.) ja
4. Kolonelleitnant J. Maide. Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920. a. (1933. a.).

Ipriidi mõju mitmesugustele toitainetele.

Jahu, tangud, manna, riis, kaerahelbed ja kruubid on poröösehitusega, käsnaomadustega ja suure imuvuse pinnaga toidained. Selliste omadustega kehad võivad sisse neelata igasuguseid sõjagaase, isearanis aga ipriiti.

Jahu, tangu, kruupe ja kaunvilja tuleb hoida põhimõttelt kottides, olgu see siis ladedes või vedudel. Kotid laotakse virnadesse kahekaupa ristamisi. Lahtiselt, s. o. kottideta võib hoida neid aineid erakorraliselt, kui nad on liialt niisked ja vajavad kuivatamist. Sel juhul laotatakse nad õhukeste kihtidena puhtale ja ühetasasele põrandale või presentidele, kõrgusega 15—20 cm. Lahtiselt hoitakse neid aineid ajutiselt veskites.

Nimetatud aineid võidakse mürgistada kas vedelas, auru või udu seisukorras oleva ipriidiga.

Jahu mürgistamine.

Vedel ipriit võib mürgistada jahu. Lahtiselt hoitav jahu mürgistub sealjuures sügavamalt kui jahu, mis asetseb kottides, kuna viimase kihid on tihedamalt kokku litsunud ja kotiriie hoiab kinni suure osa mürgi. Katsetamisega on kindlaks tehtud, et lahtiselt hoitava jahu kogu pinna tugeval ülevalamisel ipriidiga on viimane kahe tunni vältel tunginud kuni 1,5 cm sügavusse (võetud 100 cm² pinna peale 10 cm³ vedelat ipriiti). Samal ajal kotis olnud jahu peale avaldas sama hulk ipriiti hoopis vähemat mõju, tungides kõigest kuni 1 cm sügavuseni. Samuti on katsetega kindlaks tehtud, et kui võtta vähemal määral vedelat ipriiti ja mõjutada sellega kotis asetsevat jahu, siis mürgistamine ei ulatu jahus isegi mitte 1 cm sügavuseni.

Iseloomustavaks nähteks jahu mürgistamisel vedela ipriidiga on, et jahu kleepub sealjuures vähemateks või suuremateks tükkideks, millede sees pesitseb ipriit. Need tükid lahtiselt hoitavas jahus pudenevad kergesti, kuna kotijahus on need märksa kõvemad ja tihedamalt seotud. Nii tuleb mõnikord abiks võtta isegi labidas või kühvel, et neid panke tükeldada ja eraldada mittemürgistatud jahust. Seega näeme, et otstarbekam on hoida jahu tihedalt täidetud kottides, kui lahtiselt, meeles pidades, et sealjuures ipriit jääb püsima jahu pinna-poolsesse ossa ja isegi tugeva mürgistamise juures tungib maksimaalselt kuni 1 cm sügavuseni. Vähemal määral tarvitatud ipriit mürgistab jahu, mis asub kotis, maksimaalselt kuni 0,5 cm sügavuseni, sest jahu kotis on ära vajunud (tihedad kihid), mis ei võimalda vedelal ipriidil tungida suuremal määral jahu sügavamatesse kihtidesse. Suure tähtsusega on ka aeg, mille vältel ipriit mõjutab jahu. Katsetega on tõestatud, et mürgistamisel tilkadega 4 cm³ ipriiti 100 cm² pinna peale, tungis viimane 1 tunni pärast kuni 1,2 cm sügavuseni lahtiselt asuvas jahus ja lahtises, kuid hästi tihedalt kokkulöödud jahus — kuni 0,8 cm sügavuseni. Jättes muutmata välise temperatuuri ja ipriidi hulga ning pinna, kuid suurendades mõjutamise aega, tungib ipriit sügavamale. Katsed on näidanud, et 3—6 tunni pärast on ipriidi mõju ulatanud kuni 1,5 cm sügavuseni lahtises jahus ja lahtises, kuid hästi kokkuvajutatud jahus — 1 cm sügavuseni. 24 tunni pärast ulatus ipriit lahtises jahus kuni 1,8 cm sügavuseni ja hästi kokkuvajutatud jahus — 1,2 cm. Õhu temperatuur oli 17° C.

Pulveriseeritud ipriit ja selle väikesed

tilgakesed, mis jäänud õhku hõljuma, ei tungi nii sügavale jahu kihtidesse kui suured vedela ipriidi tilgad. Pulveriseeritud ipriit laskub vaid ainult kotiriide pinnale, kuna sisemuses saab jahu üsna vähe mürgistatud, mida võib tunda ainult lõhna järele.

Suurema hulga ipriidi udu olemasolul ja lastes seda otseselt mõjuda jahule teatava rõhumise all, mõjutab see jahu analoogiliselt väikestele ipriiditilkadele, millised, ühinedes omavahel, võivad samuti tungida sügavamate kihtideni, nagu suuremادki tilgad.

Ipriidi aurud ei ole ohtlikud lahtisele ja hulegi. On kindlaks tehtud, et jahu, seistes kaks nädalat ipriidi aurudega küllastatud õhu käes, temperatuuri 23—24° C juures, ei alistu ipriidi aurude mõjule ja sarnane jahu on söögiks täitsa kõlblik. Tekib see arvatavasti sellest, et jahu valk moodustab ipriidiga eraldi ühendusi, mis takistavad ipriidi valgumist sügavamal asuvates jahukihtidesse, ja teiselt poolt ka sellega, et jahu terakesed omavad võime absorbeeruda. Veel vähemal määral mõjuvad ipriidi aurud jahule kotis. On tunda vaid nõrka lõhna jahu sügavamates kihtides. Ipriidi aurud jäävad peatuma kotiriidel ja jahu pealmisel kihil. Väikesed osad ipriiti, millised tungivad aurude näol jahu sisemistesse kihtidesse, tehakse kahjutuks jahu niiskuse poolt.

Tangude, riisi, manna, kaerahelvete ja kruupide mürgistamine.

Tangude, riisi, manna, kaerahelvete ja kruupide mürgistamine oleneb kõigepealt nende ainete liigist ja üksikute terade suurusest. Mida suuremad on nende ainete terad, seda sügavamale ja kiiremini tungib sinna vedel ipriit. Vahed üksikute kruupide, riisi, manna, kaerahelvete ja tangude terade vahel lasevad vedelal ipriidil tungida palju sügavamale, kui see on jahu juures. Ipriidil on omadus tungida sügavusse, mitte valguda laiali. Kõige vähem laseb läbi ipriiti manna, millel on ipriidi suhtes samad omadused kui jahulgi. Kõige sügavamale tungib vedel ipriit poleeritud riisi juures. Kui vedela ipriidiga mürgistamine kestab pikemat aega, siis tungib see isegi tangude jne. terade sisemusse. Eriti on see silmapaistev, kui teha katset värvilise ipriidiga. Katsed kaerahelvetega on näidanud, et vedel ipriit tungib sarnasusse ainesse üsna lühikese ajaga, olenevalt mürgi hulgast. Kui võtta palju ipriiti (10 cm³ ipriiti 100 cm² pinna peale), siis võib märgata, et ipriit läbib

paari minutiga 7 cm paksuse kaerahelvete kihi, olenematult sellest, kas helbed asuvad lahtiselt või on tihedalt kokku vajutatud.

Kui tarvitada ipriiti vähemal määral ja mürgistada tilkadega, siis tungib ipriit tangude jne. ainete juures palju sügavamale kui jahus. Katsed tõendavad, et 4 cm³ ipriiti 100 cm² pinna peale läbib tangudest jne. ainetest ühe tunni jooksul, tungides kuni 2,5 cm sügavuseni lahtiselt hoitava tangu jne. ainete juures ja 2 cm sügavuseni hästi tihedalt kokkuvajutatud tangu jne. ainete juures. Samuti suurt osa mängib mürgistamise juures aeg. Sama õhutemperatuuri juures on avastatud ipriidi mõju ühe tunni aja pärast hästi tihedalt kokkuvajutatud tangu jne. ainete juures — 2,5 cm sügavuses; 2 tunni aja pärast hästi tihedalt kokkuvajutatud tangu jne. ainete juures — 2,5 cm sügavuses ja lahtise tangu jne. ainete juures — 2,8 cm sügavuses; 24 tunni aja pärast mõlemat liiki tangude jne. aine juures — umbes 3,5 cm sügavuses. Katseteks tarvitati ipriiti tilkades (4 cm³ 100 cm² peale).

Nagu ülaltoodust nähtub, mõjutab ipriit lahtiseid ja hästi tihedalt kokkuvajutatud tangu jne. aineid võrdselt pärast teatava aja möödumist.

Tangud jne. ained ei kleepu tükki kideks vedela ipriidi mõjutamisel, nagu seda märkasime jahu juures. See nähe tuleb ilmsiks vaid üsna peeneteraliste ainete juures. Kotides olevaid tangu jne. aineid mõjutab ipriit samal määral nagu lahtiselt, kuid hästi tihedalt kokkuvajutatud tangu jne. ainete juures (4 cm³ ipriiti 100 cm² pinna peale) tungib ipriit 24 tunni pärast kuni 3—3,5 cm sügavusse. Kotiriide peab kinni suure osa ipriiti, olenevalt riide liigist. Ipriidi udu mõjub tangu jm. ainete peale samal määral, nagu seda nägime eespool jahu juures, tungides veidi enam sügavamale.

Ipriidi aurud ei ole kahjulikud tangule jne. ainetele. Eespool toodud märkmed ipriidi udu ja aurude kohta jahu suhtes on maksivad ka tangu jne. ainete kohta. Peeneteraline tang jne. ained alistuvad ipriidi mõjule analoogiliselt jahule.

Kaunvilja mürgistamine.

Vedel ipriit mürgistab üsna vähe kaunvilja, s. o. herneid ja ube. Vedel ipriit tungib neis ainetes kuni kõige sügavamate kihtideni üsna lühikese aja jooksul, kuid sealjuures mürgistamise mõju on väike. Pike-ma aja jooksul (24 tundi) ulatub ipriidi mõju terade sisemusteni ja seda suuremate mürgiannuste juures (4 cm³ 100 m² pinna

peale). Kui mürgistada herneid ja ube ipriidi tilkadega, siis 4 cm³ ipriiti 100 cm² pinnasuhtes tungib mõnekümne minuti jooksul läbi 8 cm paksuse kihi ja kogub põhja peale. See sünnib tänu terade siledale pinnale ja suurtele vahedele, mis olemas üksikute terade vahel. Kotis hernerid ja oad mürgistavad ühel alusel lahtiselt hoitava kaunviljaga, sest herneid ja ube pole võimalik kokku vajutada tihedamalt. Kotiriie peab kinni muidugi teatava osa ipriidist. Vedel ipriit ja selle udu, kui neid tarvitada vähesel määral, mürgistavad teri ainult pinnapealselt, mitte tungides terade sisemusse. Ipriidi aurud pole kahjulikud hernestele ja ubadele. Kestab mürgistamine pikemat aega, siis on tunda tema aurude lõhna. Lõhn tekib arvatavasti ipriidi lagunemise produktidest (terad kuivades eraldavad niiskust, mis lahustab ipriiti). Terade sisemus pole mürgistatud. Ipriidi udu ja aurude tegevuse mõju jahule on maksev ka kaunvilja kohta.

Ipriidi olemasolu avastamine jahus, tangus, kruupides, mannas, kaerahelvetes, riisis ja kaunviljas.

Minimaalset ipriidi olemasolu jahus, tangus jne. ainetes ja kaunviljas võib avastada lõhna järele. Sellist katset võib teostada inimene normaalse haistmisega, eemal kõrvalistest lõhnadest (nagu bensiin, petrooleum). Väga terav ipriidi lõhn viipab rohkele ipriidi olemasolule neis toitainetes. Ipriidi udu ja aurud ei avalda kahjulikku mõju toitainetele. Ka nemad jätavad ainetete teatava nõrga lõhna.

Kahtluse lahendamiseks on eriavastaja, mille abil võib avastada isegi ipriidi minimaalset sisaldavust jahus, tangus jne. ainetes ning kaunviljas. Ipriidi olemasolu puhul ilmneb reaktsioon jalamaid. Tugev reaktsioon on tunnuseks, et on tegemist rohke mürgistusega, mis kahjulik inimtervisele, nõrk reaktsioon tähendab, et jahu, tangud jne. ained sisaldavad vähesel määral ipriiti. Kui mõjutada jahu või tangusid jne. aineid ipriidi aurudega ja isegi pikema aja jooksul (2 nädalat), siis avastaja ei reageeri.

Järgmisteks vedelipriidiga jahu mürgistamise tunnusteks on:

1. tükkideks kleepumine, kusjuures tükkid omavad tugeva ipriidi lõhna, eriti aga nende tükeldamisel;
2. ipriiditud jahust taigen enamjaol kerkitab halvemini kui normaaljahust, vaatamata, et ta sisaldab normaalannuse pärmi;

3. ipriiditud jahust taigen omab vähenatud kleepuvuse ja siduvuse, mille tõttu on pudedam kui taigen normaaljahust.

Mürgistatud produktide kõlblikkuse hinnang.

Kui jahu, tangud, kruubid, manna, riis, kaerahelbed ja kaunvili on mürgistatud vedela ipriidiga kogu pinnalt, siis seesuguseid aineid ei või lubada võtta tarvitusele. Seesugusel juhul ipriidi lõhn on väga tugev; ipriidi avastaja reageerib jalamaid ja tugevasti — jahu sealjuures on kleepunud.

Vähemad ipriidi annused — mürsu lõhkemisel piisad — ei mürgista jahu ja tangu ning teisi aineid sel määral, et ained muutuksid ohtlikuks tervisele, ehkki ipriidi lõhn on hästi tunda. Neil juhtudel ipriidi avastaja reageerib ainult üksikutel kohtadel. Seesuguseid aineid võib edaspidi kasutada pärast mürgist puhastamist. Tuleb kohad, kus ipriidi avastaja reageerib, ära visata, või kui see pole võimalik, siis kogu mürgistatud produkt mürgist puhastada. Suur osa vedelast ipriidist jääb püsima mürgistatud jahusse, tangudesse jne. ainetesse pikemaks ajaks nendes ainetes leiduva vähesel niiskuse ja vähesel tuulutamise võimaluse tõttu, mis pärast ipriidil puudub võimalus ära aurata. Ipriidi udu ja aurud ei mürgista üldse jahu, tangu jne. aineid, kui need ained asetsevad kinnistes kottides, sealjuures võib ipriidi lõhna tunda nende ainetete kõige sügavimates kihtides, kuid ipriidi avastaja ei reageeri sugugi. Sarnased artiklid on tarvitamiseks kõlblikud ilma igasuguse puhastuseta. Sarnaste ainetete juures tuleks ette võtta väike tuulutamine, et vabaneda lõhnast ja pärast seda ümber paigutada mürgistamata kottidesse.

Peab veel märkima, et puhas ipriit võib vaba olla igasugusest lõhnast või omada lõhna, maskeeritud võõra lõhnaga.

Ipriiditud jahu puhastamine.

Jahu, tangude jne. ainetete ja kaunvilja puhastamisel tuleb kõigepealt arvesse võtta majanduslikku seisukorda ja puhastamise võimalusi. Kui on tegemist toitainete puhastamisega vähesel määral, mida kerge vaevaga võib asendada teiste tervete — rikkumata ainetega, siis iga sarnane puhastamise protsess pole otstarbekohane, sest toidained, mis mürgistatud ainult vähesel määral ja seega kahjutud tervisele, võivad kutsuda esile tarvitajaskonnas kartuse

nende ainete suhtes. Puhastamise ettevõtmine on tarvilik ainult siis, kui seda nõuavad varustamise raskused või kokkuhoiu põhimõtte. Kui on mürgistatud rohkesti jahu, tangu jne. aineid kottides, siis on tarvis kõigepealt eraldada mürgistatud kotid mürgistamatuist, samuti vähem mürgistatud kotid rohkem mürgistatud kottidest. Ümberpuistamine peab toimuma ettevaatlikult, ilma mürgistatud kotti välja raputamata, sest mürgistatud jahu kleepub kaunis lahtiselt kotiriide külge. Eriti tähtis on see operatsioon, kui on tegemist mürgistamisega ipriidi udu ja aurudega. Kui jahu mürgistatakse ipriidi tilkadega või selle pritsmetega, siis tuleb mürgistatud jahu lasta läbi tiheda sõela (normaalne jahusõel). Nagu eespool tähendatud, mürgistatud jahu kleepub tükidesse, mis iseenesest kaunis pu-dedad. Need tükid jäävad sõelale, kust neid kergesti võib kõrvaldada. Sõelumist tuleb teostada ettevaatlikult, et neid tükke mitte tükeldada ja liialt mitte raputada. Ka tuleb silmas pidada, et sõelumine ei toimuks liiga energiliselt.

Nagu keemilise analüüsi tulemused kinnitavad, sarnase sõelumisviisi juures võidakse kinni hoida sõelal 50—80% ipriiti, mida tarvitatud jahu mürgistamiseks. Prot-sent on ärarippuv ettevaatlikkusest, millega sõelutakse jahu. Jahu kadu ulatub sealjuures 5% ettevaatliku sõelumise juures. Põhimõttelt iga mürgistatud jahu, mis korralikult sõelutud, võib tarvitusele võtta. Ipriidi lõhn kaob jahu tuulutamisel. Sõelutud jahu võib tarvitada leivaküpsetamiseks või taigna jaoks. Küpsetatud leib sarnasest jahust on täiesti kõlblik söögiks, seda enam, et leivaküpsetamist teostatakse temperatuuri juures üle 200° C. Temperatuur leiva sisemuses ulatub umbes 80° C. Jahu tarvitamine söökide valmistamiseks teostub samuti temp. juures umbes 100° C, millest jätkub täiel määral, et ära puhastada mürgistatud jahu. Ei tule tarvitada söögiks sõelumata jahu, samuti ei tule puudutada paljaste kätega sõelale jäänud jahutükke. Jahu sõelumist tuleb teostada lahtise õhu käes või lahtistes ruumides.

Katsetega on tõestatud, et nii leib kui klimbid, mis valmistatud mürgistatud jahust ja hiljem lastud läbi sõela, on pärast küpsetamist või keetmist täiesti kahjutud. Vähe-se mürgistamise juures võib sama jahu vahetult kasutada taignaks, kuid tuleb olla väga ettevaatlik taigna valmistamisel (tarvitada kummikindaid). Toite seesugusest jahust tuleb pikemat aega keeta. Leivaküpsetamine (või kuivikud) peab sündima kõrge temperatuuri (umbes 250° C) juures.

Ipriiditud tangude jne. ainete puhastamine.

Mürgistatud tangude jne. ainete kotid tuleb eraldada mürgistamata kottidest, käsitades selle juures samu võtteid, nagu see ette nähtud jahu juures. Mürgistatud tangud jne. ained kottides tuleb ümber valada puhtatesse kottidesse, eriti kui on tegemist ipriidi udu või aurudega. Mürgistatud tangud jne. ained ei kleepu selliselt nagu jahu kotiriide külge. Mida varem ette võtta ümbervalamisi, seda suurem osa mürgist jääb kotiriide külge.

Selle järele seesugused tangud jne. ained tuleb laotada lahtiselt presentidele või puhtale põrandale tuulutamise otstarbeks ja päikesekiirte mõjutamiseks, võttes ette sealjuures sagedast ümberkühveldamist. Selline talitusviis annab väga häid tulemusi, eriti siis, kui on tegemist suurema kvantumi tangude jne. ainete mürgistamisega (kiire puhastamise võte). Kohad, mis näitavad tugevat reaktsiooni (katsetamisel ipriidi avastajaga), tulevad eemaldada kühvli abil ja täielikult ära heita. Põrandale või presentidele lahtiselt laotatud aine-te kihtide kõrgus ei tohi ületada 10—15 cm. Tuulutamine võib kesta kuni täieliku ipriidi lõhna kadumiseni, eriarvastaja ei tohi näidata mingit reaktsiooni. Pärast tuulutamist tulevad tangud jne. ained läbi keeta või kasutada neid supilisanditena. Tuulutatud tangude jne. ainete keetmisel ei tule tarvitusele võtta mingeid erijulgustusvahendeid.

Vähesel määral mürgistatud tangusid jne. aineid võib otsekohe ära keeta, ilma et nende juures teostada eelkirjeldatud toiminguid. Keetmine peab kestma veidi kauemini kui normaalselt, kuid sealjuures tuleb hoiduda aurude eest (on kahjulikud). Häid tulemusi annab samuti suureteraliste tangude jne. ainete loputamine sooja jooksva veega tihedal sõelal. Rohke osa ipriidist eemaldub loputamisega, mis vähendab ipriidi kahjulikku mõju. Selle toimingu juures tuleb silmas pidada ettevaatust, et mitte mürgistada nahka.

Ipriiditud kaunvilja puhastamine.

Kui on tegemist suuremaulatusliku mürgistamisega, siis tuleb võimalikult kiires korras eraldada ipriidiga mürgistatud kaunviljakotid mürgistamata kottidest, nagu seda tehakse jahu juures. Selle järgi laotada mürgistatud kaunvilli presentidele või puhtale põrandale tuulutamise otstarbeks ja ette võtta ümberkühveldamisi. Kujjade kõrgus ei tohi ületada 15—20 cm. Tuulutami-

ne peab kestma nii kaua, kuni ipriidi lõhn on kadunud või kuni erivastaja enam ei reageeri.

Ka annab häid tulemusi mitmekümne-minutiline loputamine traatsõelal jooksva sooja veega. Ipriit, mis peatuma jäänud kaunvilja pinnale, pestakse kergesti ära mehaaniliselt ja osaliselt lahustub vees. Samuti võib mürgistatud kaunvilja üle valada veega mõneks tunniks enne tarvituselevõtmist, vahetades sageli vett. Selle järele võib neid aineid keeta normaalselt.

Kui ipriit on sattunud (imunud) nende ainete sisemusse, mis juhtub siis, kui ipriit on mõjutanud neid aineid kestvamalt aega ja suurte annustega, siis ei jätku nende ainete puhastamisest kirjeldatud viisil. Sellist mürgistust on võimalik kahjutuks teha ainult pikaajalise keetmisega. Mürgistatud (seest) kaunvilja tuleb keeta kõrge temperatuuri juures ja kauemini kui tavaliselt. Kui pärast keetmist selle aine maitse muutub, siis tuleb aine kõlbmatuks tunnustada ja hävitada.

E.

Bibliograafia.

LÄTI.

„Militarais Apskats“ nr. 6 — 1937. a.

1. Sõja algperioodi arvatav iseloom tulevikusõjas. — Kolonel Plensner. Autor, pühendades oma tööst suurema osa vene ja saksa sõjateoreetikute vaadete tsiteerimisele ning analüüsile, jõuab kokkuvõttes tulevikusõja algperioodi iseloomu suhtes järgmisele otsusele:

Tulevikusõjas võtab sõja algperiood sootuks teissuguse ilme, kui see oli varemates sõdades, kaasa arvatud ka maailmasõda.

Kõigepealt märgib autor olulise muutusena ametliku sõjakuulutamise ärajäämist, millega püütakse saavutada ootamatust.

Teiseks, tehniliste osade, eriti lennukite ja mot.-mehh. vägede hoidmine rahu ajal sõjaaegses või sellele lähedases koosseisus, lubab nendega teostada, alates sõja esimestest tundidest, kiireid ning jõulisi lööke. Need löögid ei oma enam vähetähtsat, kohalikku iseloomu, nagu seda evisid maailmasõjas piirikatteüksuste esimesed kokkupõrked, vaid nendel operatsioonidel on põhjanev tähtsus edaspidisele sõja käigute; teatavates tingimustes nad võivad otsustada isegi sõja. Autori arvates esimesed mot.-mehh. osade ja lennukite löögid suunatakse võimalikult sügavasse vastase territooriumi sisemusse, eesmärgiga nurja ajada või vähemalt takistada vastase mobilisatsiooni. Selliste löökide vältimine on raske ning tihti võimatu. Seepärast autori arvates tulevikusõjas esimeste päevade kokkupõrked ei sünni enam piiririba vahetus läheduses, kohalikkude jooneliste võitlustena, vaid suurt

sügavust omavate tõsiste operatsioonidena. Need operatsioonid ei luba enam kavakindlalt, varem peensusteni väljatöötatud mobilisatsiooni, eriti aga vedude ja hargnemise rahulikku teostamist, vaid seda tuleb ellu viia vastavalt tekkinud olukorrale — järk-järgult.

Siin autor kriipsutab alla tõika, mis on välja kutsunud mõnedes ringkondades teatava konservatismi. Seda konservatismi ei edendavat mitte ainult umbuskute tehniliste vahendite võimetesse, vaid ka riikide piiratud tehnilised võimalused. Viimasest tingitud mentaliteet olevat eriti hädaohtlik. Hoidumisega mõtlemast sellisele „halvale asjale“ kui seda on vastase suur tehniline ülekaal, luuakse viimasest endale vale ettekujutus ning ehitatakse oma kaitsesüsteem valedel alustel. Eriti hädaohtlik olevat selline mentaliteet väikeriikidele.

Lõpuks peatub autor ühe momendi juures, mis tugevalt eraldab tulevikusõja algperioodi möödunud sõdade vastavast järgest. Selleks autor loeb tulevikusõja arvatavat poliitilist iseloomu ja nimelt arvatavat võitlust kahe maailmavaate vahel. See omakord võivat esile kutsuda uusi momente sõja esimestel päevadel, millest tähtsamad — siserahutused.

2. Tehnilise kiiruse tähtsusest lennuki taktikalisel kasutamisel. Kaptan-leitnant Kirson. Võrreldes maailmasõjaga on hävitajate kiiruse arendamine jäänud suhteliselt maha raskeimate tüüpide lennukite kiiruse progressist. Kui maailmasõja ajal pommitajate lennukiirus kõikus 130 km ümber tunnis, siis samal ajal hävitajad opereerisid 200-kilomeetrilise kiirusega tunnis; teiste sõnadega,

hävitatjate lennukiirus ületas raskemate lennukitüüpide kiiruse ligikaudu 50% võrra, mis osutus hädavajalikuks hävitusülesannete täitmisel. Esimestel aastatel pärast maailmasõda see vahekord veel kuidagi püsis, kuid viimasel ajal hävitajate ja raskemate tüüpide lennukite suhteline kiiruse vahe väheneb järjest ning raske on ennustada, kas vahe tulevikus üldse ära ei kao. On võimalik, et lähema 10 aasta jooksul raskemat tüüpi lennukite kiirus kasvab kuni 500 km/t., kuid siis peaksid hävitajad omama 750 km kiirust, mis on juba raskemini saavutatav. Autor seletab seda sellega, et käesoleval ajal lennukite kiiruse tõstmiseks on kasutatud aerodünaamilise kuju parandamist ja mootori jõu suurendamist. Aerodünaamilise kuju parandamine mõjub peagu võrdselt iga lennukitüübi kiirusele, olenematult kas see on raske või kerge. Seevastu iga parandus mootori juures toob mitmemootorilise lennuki juures mitmekordset kiiruse juurdekasvu, kuna tavalise ühemootorilise hävitaja juures juurdekasv on vaid ühekoradne.

Teiseks piirab hävitajate kiiruse arendamist lenduri füüsiline vastupidavus. Juba 250 km tunnikiiruse juures lendur ei tohtivat teha 100-st meetrist väiksema raadiusega pöoret; vastasel korral ta võib langeda meelemärkuseta olekusse, kaotada lühikesteks ajaks silmanägemise jne. Lennukii- ruse suurenedes peab suurenema ka pöorete raadius, mille tagajärjeks on manöövrivõime langus. 458 km tunnikiiruse juures ei tohtivat pöore olla alla 338 meetrit. Sellise pöörde tegemiseks kulub hävitajal aega 16 sekundit, millise aja jooksul ta jääb rünnatavast pommitajast maha ligikaudu 2 kilomeetrit. Selline suur mahajäämine omakorda teeb vastase teiskordse kinnipüüdmise väga raskeks ülesandeks. Kui arvestada veel seda, et raskemat tüüpi lennukid omavad suhteliselt tugevamat relvastust, siis autori arvates hävitajate arendamisel tulevat hakata käima mitmemootoriliste lennukite rada.

V.

POOLA.

„Przeglad Kawaleryjski“ Nr. 3 — märts 1937. a.

1. Ratsavägi ja motoriseerimine. Major dipl. Fr. Skibinski. Autor peatub pikemalt küsimuse juures, milliseid ratsaväeüksuste osi ja teenistusi tuleks motoriseerida. Omas arutluses käsitleb autor „puhast“ ratsaväge, s. o. kelle võitlejate enamik istub hobusel.

Ratsavägi kas sooritab rännakuid, võitleb või puhkab.

Rännakuks kasutab ratsavägi peamiselt teid. Mida lähemale jõutakse vaenlasele, seda vähemaks muutuvad korraliku rännaku sooritamise tingimused ja esiplaanile kerkivad taktikalised nõuded.

Suur ratsaüksus lahkub teedelt suundudes vastavalt juhi otsusele maastikule, asudes tiivale (tiibadele) või sulgedes läbi-pääsud.

Kogemused näitavad, et ainult erilistel õnnelikkudel juhtudel ratsaväe tegevusele vastav taktikaline suund on kaetud hea teedevõrguga. Tavaliselt on need nõrka sildadega, kas põllu- või metsateed. Jõudnud säärasesse rajooni algavad soomusosadel raskused. Säärasest maastiku hindest järeldame, et ratsaväe motoriseerimise aste oleneb esmajoones rindest ja ta iseloomust, kus on ratsaväe kasutamine ette nähtud.

Järgneb teine tegevuse faas: kontakti-loomine ja hargnemine lahinguks. Sellest momendist alates teed kui liikumissuund kaotavad lähtsuse. Pealetung suunatakse maastiku lõikude, kõrgendikkude kaudu ühelt tule- või soomusvastaselt joonelt teisele. Haaramist teostavad üksused otsivad nähtamatuid lähiseid, hiilides metsade ja maastiku voltide kaudu vastasele lähemale. Säärases olukorras on ka staap teedelt lahkunud.

Ratsarügemendid on maastikul laiali, liikudes edasi kas ratsa või jala laiades ja sügavates lahingkordades. Mida vähem üksus, seda rohkem on ta maastikusse kiindunud. Juba eskadroni ülemat tee ei huvita sugugi.

Laskub õõ, võitlus vaibub.

Edaspidine sündmuste käik võib olla mitmesugune: võidu korral edu ja jälitamine; kohapeal kontaktijäämine valguse saabumiseni või hüpe tagasi.

Igal juhul on see momendiks (võitluse vaibumine), kus juhul tuleb teha rida liikumisega seoses olevaid korraldusi igasugustele transportvahenditele, — kas rinde poole või temast kaugemale asumiseks. Nendeks on: haavatute evakuatsioon, laske- moonaga täiendamine, inimeste ja hobuste toitmine. Kõik see sünnib pimedal ajal, teedeta või paremal juhul halbadel teedel, vastase läheduses.

Seesugusena näeb harilikult ratsaväe tegevuspäev välja rännakul ja pealetungilahingus.

Kaitsetegevus teedelt lahkumise vaatepunktist on analoogiline eesöeldule, eriti

kui võtta arvesse, et ratsaväe igasugune kaitsetegevus baseerub aktiivsel manöövriks, kas osa või suurema osa jõududega, olgu see siis kaitsete laial rindel, viivituslahingus või püsivkaitsel — kitsal rindel.

Liikuvus on ja jääb ratsaväe tegevuse vundamendiks ja ta olemasolu tagatiseks. Liikuvus tähendab absoluutset võimalust maastiku kasutamiseks olenevate tema iseärasustest. Julge, ratsaväejuhile tüüpilise otsuse haaramiseks, vastupealetungiks, võib võtta ainult see juht, kes teab, et tema üksuste ja teenistuste organite organisatsioon on säärane, et lahkumine kommunikatsiooniteedelt ei kisu üksuse võitlusvõimet alla.

Autor tuleb veendumusele, et mida madalam juhtimisaste, seda väiksem küllastumine mootoriga.

Ratsarügemendi seisukohalt.

Mõned mootorrattad rügul juhtimiskeskuses ja siderühmas — ainult sidepidamiseks. 2—3 poolrasket veoautot voori täienduseks.

Vaielnud veel „tatšankade“ asendamisest tankettidega, kõogi-, osa side- ja pioneriesk. motoriseerimise üle kinnitab autor, et ta kahe käega kirjutab alla nõudele tt relvade täielisele motoriseerimisele. Seda autor põhjendab väitega, et kui maastik on oma tt relvadele läbipääsematu, siis seda ta on ka vastase soomusjõududele. Sel juhul tt relvad võivad kas puhata või suunduda teise iseloomuga maastikule.

Autor ei lepi ka ettepanekutega poole voori asendamisest veoautodega, olles veendunud, et säärane segavoor üksusele halbade teelude juures järele ei jõua. Eriti skeptiliselt vaatab autor laskemoona asetamisele autodele. Ta on veendunud, et vajalikul momendil laskemoon õigeaks ajaks järele ei jõua.

Autor lõpetab kirjutise arvamise, et jätkuvat, kui ratsarügemendis motoriseerida sidevahendid ja soomusvastased relvad, brigaadis osa side- ja pioneri-eskadronist soomusvastased relvad, osa suurtükiväge, sanitaarveokid ja osa voori.

2. „Motoriseerimine, psüühika ja sõduri väljaõpe.“ Rtm. dipl. J. Rudnicki. Autor on veendunud, et tulevikusõjas soomusvägi etendab tähtsat osa, eriti sõja algades. Seda ta järeldab ägedast poleemikast, mis sellel teemal valitseb sõjakirjanduses, ning üha suurenevast soomusmasinate arvust. Nii toob ta näitena, et

N. Venes on ajavahemikul 1929—1933 tankettide arv tõusnud 2475%, kergeste tankide arv 760% ja keskmiste tankide arv 792%. Samasugust pilti võivad tähele panna ka teistes riikides.

Kuna ohvitserkond ja osa allohvitserkonnast on enamvähem soomusmasinate ohuga ja nende vastu võitlemise viisidega tuttav, siis seda ei saavat öelda sõdurkonna kohta. Iga uus võitlusrelv on võitlejale „terra incognita“, niikaua kui ta teda isiklikult pole näinud, kui ta omadused ja võimed on talle saladuseks. See tundmatus aga põhjustab asjatut paanikat ja passiivsust ohu kõrvaldamiseks. Tangiohtu illustreerib autor näidetega maailmasõjast, näidates, kuidas saksa sõdur, tänu oma kõrgele moraalile, varsti tangikartusest vabanes.

Tangikartusest saavat kõige kergemini lahti sõduri psüühika vastava mõjutamisega.

Pärast Malmaisoni lahingut 23. 10. 17. a. pidas Saksa sõjaministri asetäitja kindral von Wrisberg kõne Reichstaxis, kus ta muu seas ütles:

„Ameerika armee ei hirmuta meid, eriküsimus on aga tangid ja nende tarvitamine inglaste poolt. Meie oleme tankide vastu juba küllaldaselt relvastatud ja võitlus nendega oleneb ainuüksi sõdurite närvide vastupanust. Kui närvid järele ei anna, võime olla rahulikud.“

Näitena närvide vastupanust toob autor episoodi inglaste rünnakust Cambrai all, kus 20. 11. 1917. a. Flesquiers'i juures asuvad kaks saksa suurtükki lühikese aja jooksul hävitasid 15 inglise tanki.

Kuna ratsavägi sõja puhkedes esimesena lahingusse astub, siis ka ratsaväelastel tuleb esimestena kokku puutuda vastase soomusjõududega. Psüühiline ettevalmistamine peab haarama kõiki sõdureid, alates piiluritest kuni tagalameesteni.

Sõduri sellekohane ettevalmistus pidavat käima kahes suunas:

1) harjumisega soomusvägede olemasolu vajadusest,

2) teoreetilises ja praktilises väljaõppes.

Esimest nõuet saab rahuldada vastavate loengutega, soomusjõudude olemasolu igaminutilise meeldetuletamisega, s/m ajaloolise arengu valgustamisega. Säärane meeldetuletus peab vältama niikaua kui sõdur sellele uuele ohule täielise rahuga suhtub, s. o. kui ta teda võtab möödapääsematu pahena kui teisigi sõjaga seotud ebamugavusi.

Teise ja järgneva abinõuna on praktiline väljaõpe. Autor arvab, et selleks jätkub minimaalse arvuna 4 praktilisest tunnist:

- 1) tangi ja s/auto näitamine ning kirjeldamine seisu ajal,
 - 2) soomusmasinate demonstreerimine liikumisel, ühes takistuste võitmisega ja ületamatute takistuste allarõhutamise-ga,
 - 3) tangi vastu võitlemine — demonstreerides kõiki kaasaja aktiivseid võitlusvahendeid,
 - 4) asukohtade ja varjendite valiku õppus, tangi eest kõrvalehoidmiseks.
3. „Väljaõpe öösiseks tegevuseks.“ Ritm. J. S. Majewski.

Tulevikusõjas omab öösine tegevus erilise tähtsuse. Arvesse võttes öösisel isearasusi, füüsilist ja psüühilist väsimust ja võitlusraskust, peab öösisetele õppustele suurt tähelepanu pöörama, igatahes mitte vähem kui päevasele tegevusele. Autor lisab ka öösisete õppuste üld- ja üksikasjalise kava. Üldkava koosneb õppustest kolmel perioodil:

- I periood — taline — 70 õppetundi,
- II periood — kevadine — 65 õppetundi,
- III periood — suvine — 100 õppetundi.

Üksikasjalises kavas autor temaatilises järjekorras näitab ära kuidas, milliste üksustega ja kui kaua õppusi pidada.

I periood sisaldab 12 teemat, II periood — 9 teemat, III periood — 12 teemat.

4. Välisriikide ratsaväe kroonika. Ritm. dipl. K. Riedl.

Autor esitab kokkuvõtted 1936. a. Inglismaa, Belgia ja Itaalia manöövrite kohta, illustreerides neid vastavate skeemidega. Eriline tähelepanu on pühendatud ratsaväe ja kergete osade tegevusele.

5. Motoriseerimise küsimusi. Ritm. R. Gilewski.

Autor esitab kokkuvõtte kõige uuematest soomusmasinate tüüpidest ja nende võime-test Prantsusmaal, Inglismaal N. Venes, Saksamaal, Tšehhoslovakkias, Itaalias, Am. Ühendriikides ja Leedus.

Artikkel on illustreeritud 16 pildiga ja „Välisriikide soomusmasinate iseloomustamistabeliga,“ kus käsitamist leiavad 7 välisriigi tüübilisemad uuemaaja s/masinad.

F. J.

PRANTSUSMAA.

„La Revue D'Infanterie“

märts ja aprill 1937.

Mõtteid koostööst lahingus. Prantsuse jalaväe inspektor kindral J. Dufieux on kirjutanud kolonel Marie teesele „Reflexions sur le travail en liaison au combat“ eessõna, milles

ta väga huvitavalt ja usutavalt juhib tähelepanu põhimotiividele, mis mõjutavad lahingus esmajoones jalaväe ja suurtükiväe koostööd. Sageli rõhutatakse õppustel ja kirjutistes liialt koostööd tingivaid materjalseid momente, nagu sidevahendeid jne. Kindral Dufieux näitab, et jalaväe ja suurtükiväe koostöös peale materjalse side on äärmiselt tähtis moraalne side: vastastikune usaldus. Jalaväelane peab lahinguväljal suurtükiväelases nägema ausameelset ennastohverdavat kaasvõitlejat, mitte aga väeliigi esindajat, kes edu lahingus püüab kirjutada oma arvele ja ebaedu jalaväe arvele, nagu seda nii mõnedki korrad on tulnud nentida tegelikus elus. Sedasama tuleb ütelda jalaväelastele. Karjääritsev suurtükiväelane on koostöö alal kahjulik, sest ta ei suuda võita vastastikust usaldust. Kolonel Marie suurtükiväelaseks püüab oma teosega tekitada ja kasvatada võimsat usaldusetunnet mõlema väeliigi, s. o. jala- ja suurtükiväe vahel ja ühtlasi anda tõhusaid näpunäiteid koostöö tehniliseks läbiviimiseks. Kindral Dufieux jalaväe inspektorina annab suurtükiväe koloneli Marie ülalnimetatud teesele kõige soojema soovitusel.

Märke välikindlustustööde kohta (kindral Barrard). Manöövritel ja taktikalistel õppustel väliolukorras rõhutatakse välikindlustustööde tähtsust. Tegeliku elu näitavat, et nooremate juhtide ja sõdurkonna massis, kui tegelike täitjate juures, välikindlustustööd ei leia rahuldavat täitmist. Peamised vead:

- Automaatrelvad asetatakse ja kaevutakse selliselt, et nad ei suuda tulistada neile antud löigus, või suudaks seda teha puudulikult.
- Katte paksus ei ole küllaldane.
- Kaitse on valesti orienteeritud vaenlase tule suhtes.
- Kaitseehitised ei ole proportsioonis tegeliku vajadusega.
- Moondamine ei täida oma ülesannet; sageli „moondamisega“ tõmmatakse enesele eriti tähelepanu.

Kus peituvad puuduste põhjused? Võhiklus ja laiskus on kaks peategurit. Noor juht ja noor sõdur, kes omal nahal ei ole tunda saanud tule mõju, ei oska tõsiselt hinnata välitööde tähtsust. Laiskusetunne aitab otsida ja leida põhjendusi, et vältida „tühja töö“ tegemist. Sageli on süüdi ka mõõdu vale käsitamine. Ei tohiks välitöödel nõuda täitjailt rohkem kui see võimalik tegelikus

olukorras. Vastavad eeskirjad peaksid andma töö täitmiseks üldjoonelised piirid. Vähemaid üksusi (rühm, kompani) tuleks ka välitöödeks ergutada võistlustega, eriti moondamises. Kindral Barrard'i arvates oleks suur kuritegu, kui rahuajal jäetakse välikindlustustööde õppeala lohakile, sest see tasuks end sõjas kurjasti kätte.

Sõjaväe traditsioonidest (Kol. P. Guinard). Prantsuse Sõjamineisterium on 23. 06. 1934. ringkirjaliselt pöördunud väeosade poole nõudmisega, et väeosades tarvitusel olevad marsid, trompet ning sarve viisid-refraanid registreeritaks ja saadetak Sõjaajaloo büroole säilitamiseks. Prantsuse kui vanimal sõjaväel on selles küsimuses mõndagi registreerida. Autori arvates ministeeriumilt saadatud ringkiri ei defineerivat täpsalt, mida mõista väeosa „marsi“ ja „viisi“ („refrain“) all; samuti tulevat sel alal ette raskusi ajalooliste allikate leidmisel, kuna vanadel väeosadel on materjali rohkesti, mille hulgas ka „ajutist liigliha“, mida ei tarvitseks kanda väeosa traditsioonidesse. Üldse, täppis vastus on võimalik ainult seal, kus on täpsalt küsitud, arvab autor.

Pataljoni tuledest pealetungil (Koltn. Jourdan). Pikem (37 lk.) ja üksikasjalik uurimus pataljoni pealetungist. On antud näide käsust ja tuleplaanist, mis lühiduse ja sõnastuse lihtsusega võib olla eeskujuks (Vt. Revue D'Infanterie nr. 535—1937, lk. 725—729).

Lennuasjanduse näitus: selle tähtsusest jalaväelasele. (Kapten G. Le Gouest). Pariisis 1936. a. novembris korraldatud lennuasjanduse näituse ülevaade. Autor märgib lennukite arengu suundi ja viimaseid saavutusi. Hävitaja „viimse karjena“ (dernier cri) esinenud näitusel „Morane 405“, mida iseloomustab kiirus 400 km/t. 4000 m kõrgusel, mootor 860 hobusejõudu, kaal 2240 kg. See tüüp võrreldes vanemate tüüpidega näitavat kiiruse tõusu vähema mootori jõu ja vähema masina üldkaalu juures. Autor vaatleb rea teisi lennukitüüpe ja toob neist iseloomustavaid andmeid. Üldkokkuvõttes leiab, et lennuk on tulevikusõjas jalaväelasele lähedane lahingukaaslane, nagu tank ja suurtükk, mis pärast jalavägi peab lennuki arengut kõigiti jälgima.

Ke.—

Sõjaväe elu.

Eesti Laskurliidu meistrivõistlused 1937. a.

Kapten A. Nõmmik.

Pärast Helsingis peetud maailmameistri laskevõistlusi, mis nõudis suuri pingutusi meie esilaskureilt, valitses pikemat aega vaikus laskeradadel ja esilaskureid oli näha seal võrdlemisi harva. See näiline seisak lasketreeningus, mis on paratamatu pärast suurt ning pingutavat tööd, lubas oletada, et 1937. a. Eesti meistri võistlustel esilaskurid ei oma sellist suurvormi kui MM-võistlustel Helsingis ja seepärast võistluse tulemused kujunevad madalamaks Helsingis saavutatud tulemusist. Vaatamata sellele saavutati Eesti meistrivõistlustel hiilgavaid tulemusi, kusjuures ületati isegi mitmed, Helsingis püstitatud värsked maailmarekordid. Need tagajärjed näitavad, et Eesti laskurid ei ole üksi võimelised saavutama hiilgetagajärgi üksikutel võistlustel, vaid oma täiusliku treeningvormi tõttu on võimelised järjekindlalt saavutama esmaklassilisi tu-

lemusi. Eriti heaks tuleb meistrivõistluste tulemusi lugeda veel seepoolest, et neil võistlustel saavutasid esmaklassilisi tulemusi ka mitmed senini vähetuntud laskurid. Vanadest suurmeistritest nendel meistrivõistlustel saavutas eriti silmapaistvaid tulemusi leitnant A. Kukk Sõjakooli Ohvitseride laskespordiühingust, kes nendel võistlustel tuli kolmekordseks Eesti meistriks: sõjaväe täpsuspüssist, väikekalibrilisest püssist ja sõjapüstolist.

Meistrivõistlused toimusid 18.—21. septembrini Tallinna, Narva, Tartu, Võru ja Valga garnisoni laskeradadel. Nendest võistlustest kujunes suurejoonelisemaks võistlus Tallinna Sõjaväe Õppeasutiste laskeradadel, kuhu kogunesid Tallinna, Harju-, Lääne-, Pärnu- ja Viljandimaa laskurid. Meistrivõistlused teostati 7 alal ja kokku võttis neist osa 320 laskurit. Võistlusaladest viis: vabapüss, sõja-täpsuspüss,

sõjapüss, väikekal. püss ja vabapüstol on kujunenud juba traditsioonilisteks võistlusaladeks, kuna kaks viimast, sõjapüstoli ja olümpia kiirlaskmise võistlused, on meistri-võistluste kavva võetud esmakordselt.

Üksikute võistlusalade järgi kujunesid meistrivõistluste tulemused järgmiseks:

1. Vabapüssi meistrivõistlus.

Vabapüssi meistrivõistlusest võttis osa 14 laskurit. Võistlejate seas puudus värske maailmameister E. Kivistik, kes selleks võistluseks oli siirdunud pealtvaatajate hulka. Üksikute laskurite tagajärjed kujunesid järgmisteks.

Kolmest asendist kokku (tabelis on toodud tagajärjed asendite kaupa; püsti, põlvelt, lamades ja kolmest asendist kokku):

E. meist.	G. Lokotar	352	375	390	=	1117
2.	A. Kuk	365	370	382	=	1117
3.	E. Rikand	361	370	385	=	1116
4.	H. Tomberg	347	368	386	=	1101
5.	A. Liivik	352	357	390	=	1099

Järgnevad V. Jaanson 1097, E. Rull 1095, K. Lomp 1085, H. Kivioja 1084 ja K. Jürgens 1083 silmaga. Viie parima laskuri kogusaavutis 2550 on parem eesti meeskonna poolt MM-võistlustel Helsingis püstitatud maailmarekordist 24 punkti võrra, mis on küllaldaseks tõestuseks Eesti laskurite püsivast suurvormist.

Püsti asendis osutus parimaks A. Kuk, kes püstitas uue Eesti rekordi 365 p. Endine rekord 353 p. püstitatud A. Liivikult 1935. a. Roomas. Uus Eesti rekord on parem maksvast maailmarekordist 3 p. võrra. Maailmarekord 362 p. on püstitatud soomlase Elo poolt MM-võistlustel Helsingis 1937. a. Laskurite parimad saavutised olid:

1.	A. Kuk	. . .	365 p.	uus E. rek.
2.	E. Rikand	. . .	361 „	
3.	A. Liivik	. . .	352 „	
4.	G. Lokotar	. . .	352 „	
5.	V. Jaanson	. . .	347 „	

Järgnevad H. Tomberg 347, E. Rull 344, K. Jürgens 341, H. Kivioja 335 ja K. Lomp 334 punktiga.

Põlvelt asendist saavutati:

1.	G. Lokotar	. . .	375 p.
2.	H. Kivioja	. . .	373 „
3.	K. Lomp	. . .	371 „
4.	A. Kuk	. . .	370 „
5.	E. Rikand	. . .	370 „

Järgnevad H. Tomberg 368, E. Rull 367, A. Lenk 365, V. Jaanson 360, K. Jürgens 358 ja A. Liivik 357 punktiga.

Eesti rekord selles asendis 381 p. on võrdne maailmarekordiga ja püstitatud E. Kivistikult Helsingis 1937. a.

Lamades asendis saavutasid:

1.	G. Lokotar	. . .	390 p.
2.	V. Jaanson	. . .	390 „
3.	A. Liivik	. . .	390 „
4.	H. Tomberg	. . .	386 „
5.	E. Rikand	. . .	385 „

Järgnevad K. Jürgens 384, E. Rull 384, A. Kuk 382, A. Lenk 382 ja K. Lomp 380 punktiga.

Eesti rekord selles asendis on 391 p. püstitatud V. Jaansonilt Eesti meistrivõistlustel 1933. a. ja maailmarekord 393 punkti püstitatud soomlase S. O. Lindgren'ilt Lvovis 1931. a. Nagu lasketagajärgedest näha, on üksikute laskurite saavutised väga tasavägised ning kõrged. Viie parima laskuri kogusaavutis on 1941 punkti, mis on parem soome meeskonnalt Lvovis 1931. a. püstitatud maailmarekordist 18 p. võrra. Ka järgnevate laskurite tagajärjed on tasavägised ning kõrged.

2. Sõja-täpsuspüssi meistrivõistlus.

Sellest võistlusest võttis osa 123 laskurit. Võistlus kujunes väga pinevaks ja tulemusena andis A. Kukelt uue Eesti rekordi 559 p., mis ümberarvestatuna vabapüssi tulemuseks võrdub 1140 p. ja annab ettekujutuse selle saavutise suurusest. Endine Eesti rekord 557 p. oli püstitatud E. Kivistikult Eesti meistrivõistlustel Tondil 1936. a. Ka teiste laskurite tagajärjed on kõrgevärtuslikud.

Kolmest asendist kokku saavutasid:

E. meist.	A. Kuk	177	187	195	=	559
						uus E. rek.
2.	G. Lokotar	179	181	189	=	549
3.	E. Rikand	175	177	194	=	546
4.	A. Liivik	175	179	191	=	545
5.	K. Jürgens	172	177	195	=	544

Järgnevad V. Jaanson 543, A. Ōunapuu 538, P. Paas 537, Eglon 535, A. Lenk 535 ja V. Kuk 535.

Püsti asendist A. Limperk püstitas 182 punktiga uue Eesti rekordi. Endine rekord 175 p. oli püstitatud A. Reinvaldilt Eesti-Soome maavõistlusel Tallinnas 1935. aastal. Parimad laskurid saavutasid:

1. A. Limperk . . . 182 p. uus E. rek.
2. G. Lokotar . . . 179 „
3. A. Kukkk . . . 177 „
4. A. Liivik . . . 175 „
5. E. Rikand . . . 175 „

Järgnevad V. Kukkk 173, K. Jürgens 172, V. Jaanson 172, V. Eglon 170, A. Teeder 168, J. Kont 166 ja P. Paas 166.

Põlvelt asendist A. Lenk püstitas uue Eesti rekordi 189 p. Endine rekord 188 punkti püstitatud N. Virult Eesti meistrivõistlustel 1934. a. Parimad laskurid saavutasid:

1. A. Lenk . . . 189 p. uus E. rek.
2. A. Kukkk . . . 187 „
3. K. Vilberg . . . 186 „
4. E. Õunapuu . . . 186 „
5. H. Pent . . . 186 „

Järgnevad A. Piip 184, V. Jaanson 183, V. Artna 183, K. Lomp 183, J. Urban 183, P. Paas 182, J. Kalanüpp 182, R. Pehka 181, Eglon 181, J. Langel 181, L. Viljus 181 ja G. Lokotar 181 p. Ka selles asendis on rida suurmeistreid tahapoole surutud uute laskurite poolt, kelle seast paistab eriti silma H. Pent 186 p. Aegna Komandantuuri ÜLÜ ja A. Piip 3. Üks. Jalpat. ÜLÜ.

Lamades asendis parimate laskurite tagajärjed kujunesid väga tasavägisteks, kuid ei küündinud Eesti rekordini, mis 198 punkti püstitatud J. Vilbergilt 1935. a. Soome-Eesti maavõistlusel Tallinnas. Parimad laskurid saavutasid:

1. K. Jürgens . . . 195 p.
2. A. Kukkk . . . 195 „
3. E. Rikand . . . 194 „
4. L. Viljus . . . 194 „
5. R. Rits . . . 193 „

Järgnevad G. Laping 193, E. Õunapuu 192, V. Kana 192, J. Tamm 191, A. Liivik 191, A. Matsina 191, J. Kork 191, E. Vainu 191, A. Pohlak 191, ja A. Piip 191 p. Nagu näha saavutasid 15 parimat laskurit üle 190 p. ja pooled nendest on vähemtuntud nimed, mis näitab, kui võimas on meie esilaskurite juurdekasv. Lamades asendis omab juba terve rida noori laskureid vanameistritele võrdse taseme ja nende seniseist lasketulemusist võib järeldada, et paljud nendest varsti ka teistes asendites vanameistrite tasemele tõusevad.

3. Muutmata sõjapüssi meistrivõistlus.

Sõjapüssi meistrivõistlustest võttis osa 20 laskurit, mis võrreldes täpsus-sõjapüssi meistrivõistlustest osavõtjate arvuga on väike. Vaatamata vähestele osavõtjate arvule saavutised on väga kõrged. Eriti väärib märkimist A. Reinvaldi uus eesti rekord 166 p., mis on tema endisest rekordist 14 p. parem.

Sõjapüssi meistrivõistlus erineb teiste relvade meistrivõistlustest oma sõjalise iseloomu poolest. Võistlus koosneb kiirendatud punktilaskmisest ja näpslaskmisest. Paremus arvestatakse kahe laskmise kogusaavutise järgi.

Paremad laskurid saavutasid:

1. A. Reinvald 108 58 = 166 uus E. rek.
2. A. Limperk 96 56 = 152
3. R. Multer 93 56 = 149
4. A. Ulm . . . 92 51 = 143
5. K. Lomp . . . 93 47 = 140

Järgnevad G. Lokotar 138, V. Nigol 130, E. Tamm 129, A. Lenk 129 ja V. Mikkola 122 p.

4. Väikekaliibrilise püssi meistrivõistlus.

Meistrivõistlustest võttis osa 124 laskurit ja võistlus oli äärmiselt pinev. Võistluse tulemused on esmaklassilised, vaatamata sellele, et jäid püsima kõik senised rekordid, sest need on äärmiselt kõrged ning ületavad maksvaid maailmarekordeid. Maksvad rekordid on:

Kolmest asendist kokku 1161 p. püstitatud A. Kukelelt 1936. a. meistrivõistlustel Tondil. Vastav maailmarekord 1158 punkti, püstitatud MM-võistlustel Helsingis prantslaselt J. Mazoyer'ilt.

Püsti asendis 381 p. kuulub samuti A. Kukele ja on püstitatud Eesti meistrivõistlustel Tondil 1936. a. ja vastav maailmarekord 380 p. Mazoyer'ile, mis püstitatud MM-võistlustel Helsingis 1937. a.

Põlvelt asendis 394 p. püstitatud H. Kiviojalt Eesti meistrivõistlustel 1936. a. Tondil. Vastav maailmarekord 389 p. on G. Lokotari nimel ja püstitatud Roomas 1935. a.

Lamades asendis 400 p. püstitatud J. Vilbergilt Eesti meistrivõistlustel Tondil 1936. a. Vastav maailmarekord 398 p. püstitatud prantslaselt Durand'ilt Roomas 1935. a.

Kolmest asendist kokku saavutasid:

E. meist. A. Kukkk	371	391	394	=	1156
2. A. Reinvald	368	388	397	=	1153
3. E. Seren	376	381	395	=	1152
4. H. Kivioja	366	389	394	=	1149
5. E. Rikand	373	376	399	=	1148

Järgnevad E. Rull 1147, J. Pürn 1145, A. Vellenurm 1144, Piirson 1142, K. Jürgens 1141, A. Liivik 1140, L. Viljus 1140. Üldse lasksid 42 laskurit üle 1100 p., mis näitab et Eesti väikekalibrilise püssi esilaskurite kaader on küllaldaselt suur ning esmaklassiline.

Püsti asendist saavutati:

1. E. Seren	. . .	376 p.
2. E. Vainu	. . .	375 „
3. L. Viljus	. . .	375 „
4. E. Rikand	. . .	373 „
5. O. Soomer	. . .	372 „

Järgnevad Piirson 372, A. Kukkk 371, A. Liivik 370, H. Kivioja 366, J. Pürn 366, V. Pringi 364, A. Lenk 363, E. Rull 362, V. Jaanson 360 ja K. Jürgens 360 p.

Põlvelt asendist saavutasid:

1. A. Kukkk	. . .	391 p.
2. E. Rull	. . .	390 „
3. A. Vellenurm	. . .	389 „
4. H. Kivioja	. . .	389 „
5. A. Reinvald	. . .	388 „

Järgnevad N. Kuusik 387, A. Jalak 387, A. Aasmaa 386, J. Pürn 384, A. Pohlak 383, V. Eglon 382, K. Jürgens 382, E. Artna 382, E. Seren 381, H. Pent 380, G. Lokotar 380, V. Pringi 380 ja V. Lepp 380 p. Kokku saavutasid üle 370 p. 43 laskurit.

Lamades asendis saavutasid:

1. K. Jürgens	. . .	399 p.
2. E. Rikand	. . .	399 „
3. H. Lattik	. . .	399 „
4. G. Lokotar	. . .	398 „
5. A. Reinvald	. . .	397 „

Järgnevad J. Tamm 396, A. Liivik 396, L. Viljus 396, A. Pohlak 395, A. Lenk 395, V. Jaanson 395, E. Rull 395, N. Kuusik 395, E. Seren 395, J. Pürn 395 ja A. Karpin 395. Kokku ületasid 185 p. 63 laskurit.

Ka sellel meistrivõistlusel on saavutanud rida noori laskureid silmapaistvaid tulemusi, kellest erilist märkimist väärivad H. Lattik Piirivalve Narva rajooni ÜLÜ — lamades asendis 399 p., A. Vellenurm Soomusrongirügemendi ÜLÜ — põlvelt

asendis 389 p., E. Vainu 5. Üks. Jalpat. ÜLÜ — püsti asendist 375 p.

Kui võrrelda viie parima laskuri saavutisi MM-võistlustel Helsingis saavutatud tulemustega, siis selgub, et käesoleval meistrivõistlusel viis parimat laskurit ületasid vastavad maailmarekordid — püsti 19 p. (MM rekord 1852) põlvelt 38 p. (MM rekord 1909) ja lamades 28 p. (MM rekord 1964 p.).

5. Vabapüstoli meistrivõistlus.

Vabapüstoli meistrivõistlustest võttis osa 10 laskurit, mis tingitud meie vähesest vabapüstolite arvust. Parimad laskurid saavutasid:

Eesti meister N. Viru	. . .	543 p.
2. G. Padar	. . .	529 „
3. E. Sihv	. . .	527 „
4. A. Kukkk	. . .	512 „
5. E. Laasi	. . .	511 „
6. J. Kant	. . .	510 „

Kuigi meie vabapüstoli laskurite pere on väikesearvuline, võib tema taset lugeda küllaltki kõrgeks, sest viie parema laskuri kogusaavutis 2522 p. võrdub MM-võistlustel Helsingis kolmandale kohale tulnud Rootsi meeskonna saavutisega (2522 p.). Tähelepanu vääriv on N. Viru saavutis 543 p. Selle tagajärjega tema parandas oma nimel olevat Eesti rekordi 11 p. võrra ja kindlustas enesele Eesti meistri tiitli.

6. Sõjapüstoli meistrivõistlus.

Sõjapüstoli meistrivõistlusest võttis osa 17 laskurit. Laskmine teostus 50 m kauguselt püstoli normaalmärgi pihta; lasti neli 5-lasulist seeriat; seega iga seeria laskmiseks 1 minut. Parimad laskurid saavutasid:

Eesti meister A. Kukkk	. . .	146 p. E. rek.
2. G. Padar	. . .	145 „
3. J. Kant	. . .	144 „
4. E. Siir	. . .	139 „
5. O. Soomer	. . .	139 „

Järgnevad E. Raudsepp 138, A. Kriisk 135, G. Lokotar 135, V. Johanson 131 ja A. Tiimus 127 p.

7. Püstoli kiirlaskmise meistrivõistlus.

Püstoli kiirlaskmise meistrivõistlus on uudne ala meistrivõistluste sarjas. Laskmine toimub automaat-vabapüstolist või revolvrast, kaugus 25 m, märgid: 6 pöörlevat (üheaegselt ilmutavat) olümpia püst-

kuju märki; võistlusseeriaid 3 à 6 lasku; aeg iga seeria peale 8 sek. Tabamus kujukusse annab 1 punkti.

Parimad laskurid saavutasid:

Eesti meister A. Kriisk . . .	36 p.
2. E. Kivistik . . .	35 „
3. A. Tiimus . . .	28 „
4. V. Kõiv . . .	22 „
5. J. Kont . . .	22 „

Kokku võttes tuleb Eesti 1937. a. meistrivõistlusi lugeda täiesti kordaläinuks, nii osavõtjate arvu kui saavutatud tulemuste poolest. Võistlustel saavutasid meistritiitleid:

A. Kukk — v. kal. püssist, täpsussõjapüssist ja sõjapüstolist;

G. Lokotar — vabapüssist;

A. Reinvald — sõjapüssist;

N. Viru — vabapüstolist;

A. Kriisk — püstoli kiirlaskmises.

Võistlustel püstitati uued Eesti rekordid:

1. V a b a p ü s s i püsti asendist — A. Kukk 365 p.

2. T ä p s u s - s õ j a p ü s s i:

— 3 as. kokku A. Kukk 559 p.

— püsti asend. A. Limperk 182 „

— põlvelt asend. A. Lenk 189 „

3. S õ j a p ü s s i s t:

— kiirlaskmises A. Reinvald 108 p.

— näpslaskm. A. Reinvald 58 „

— 2 as. kokku A. Reinvald 166 „

4. V a b a p ü s t o l i s t: N. Viru 543 p.

5. S õ j a p ü s t o l i s t: A. Kukk 146 p.

6. Püstoli kiirlaskmises A. Kriisk 36 p.

Kokku püstitati uusi Eesti rekordeid 9.

Suurtükiväe portupei-aspirantide kursus Jägalas.

Sõjavägede Ülemjuhataja käskkirjaga koondati kõik suurtükiväe portupei-aspirandid 19.07. — 26.08.37. a. 3. diviisi Jägala suurtükiväe laagrisse kursusele. Kursus koosnes kahest õppegrupist — vanemast ja nooremast.

Kursuse eesmärgiks oli täiendada ja viimistleda suurtükiväe portupei-aspirantide teadmisi järgmistel aladel:

- patarei tegevus lahingus,
- üksiku suurtüki ja patarei tulejuhtimine,
- instruktorilised oskused patarei meeskonna väljaõppel.

Kursuse õppetöö ulatus oli seega patarei tegevuse piirides, kuna patarei on küllaldaselt suur ja mitme erialaline ühik, mille terviku kui ka üksikute osade juhtimine nõuab suurt kompleksi teoreetilisi, eriti aga praktilisi teadmisi ja oskusi. Seepärast pandi kursusel ka eriti suurt rõhku praktiliste oskuste omandamisele. Kogu kursuse vältel anti õpilastele hulk praktilisi juhiseid, kuidas toimida mitmesugustes eriolukordades ja kuidas praktiliselt, kiirelt ja küllaldaselt täpsalt võime leida tarvisminevaid andmeid. Kursus oli õieti Sõjakoolis omandatud teoreetiliste teadmiste transformeerijaks praktilisteks oskusteks. Ja ilmnes, et ei ole sugugi kerge laskuda teoriast igapäevasesse tegelikkusse, kui puuduvad kogemused ja praktika.

Kursuse õppetöö kestis igal tööpäeval

kella 0700—1400-ni. Kella 1700—1900-ni olid ettevalmistuse tunnid järgmise päeva õppusteks. Seega 9 tundi päevas õppetööd, kuid tihti tuli õpilastel mõningate tööde sooritamiseks või enese ettevalmistamiseks töötada veel pärast ametlikku õppeaega, puhkeajal.

Peamisteks õppeaineteks olid patarei tegevus lahingus ja suurtüki ning patarei tulejuhtimine. Vanema õppegrupi õpilased teotseid peamiselt ohvitseride ametkohtadel, kuna noorema õppegrupi õpilased — allohvitseride ametkohtadel. Kursuse vältel õpilased sooritasid lahingulaskmise laskeharjutusi, laskeharjutusi fuggass- ja näilik polügoonil ja suur hulk laskeandmete ettevalmistuse ja märkide kättejuhatamise harjutusi. Laskeharjutustel kasutati peamiselt kiire-kaardita laskeettevalmistuse viise.

Kuigi tööpinge oli suur, hoidus õpilastes alal kogu kursuse kestes elav huvi õppuste vastu. Kogu kursuse ajal oli ilm õppusteks väga soodus, mis tunduvalt soodustas õppuste teostamist. Hea ilm võimaldas ka õpilasil vabul hetkil puhata Jägala jõe kallastel sügisese päikese kullas ja end karastada ning väsimust peletada jõe veel küllaldaselt soojas vees.

Kursuse õppetööd jälgisid huviga Suurtükiväe inspektor kindralmajor Kauler ja tema abi aj. k. t. major Krupp. Kursusel tehtud töö ja nähtud vaev pälvis Suurtükiväe inspektori heakskiitmist.

Allohvitserkonna

põletavama soovina rahuldusid olulisemad neist, tänu kõrgemaile riigi- ja sõjaväe juhtidele; nimelt pandi kehtima ka allohvitseride kohta vanustasu seadus, mis senini täielikult puudus. Tõsi, seda asendasid küll osaliselt kolme- ja kümneaastase teenistu eest maksetavad lisatasud, kuid vanematel teenijatel osutus see siiski kahjulikumaks vanustasust. Seadus on kohandatud täielikult allohvitserkonna huvides. Nii hakkavad vanustasu saama 1. juulist s. a. need allohvitserid, kellel 15 aastat on teenitud. Ja see aastate arv annabki vanustasu saamisega rohkem kui eelnimetatud lisatasud, sest kuni 12 aastani on lisatasud suuremad vanustasust, siit peale algab vanustasu suurenemine. Viimast aitavad tasakaalustada kevadel maksmapandud palgalisad, mis vanustasu kehtima hakkamisega kaovad. Ehkki allohvitserkond saadavate tasude suhtes ei nurisenud, on eeltoodud seadus siiski tervele allohvitseride perele üllatuseks — rõõmsaks üllatuseks.

Teine valusaim küsimus oli varustuse, täpsemalt riiete küsimus. Viimane puudutab peamiselt küll maaväge. Ei saa ütelda, et endine vorm oleks olnud eriliselt kena. Ta tegi kandja kuidagi igavaks, halliks ja puudusid võimalused tolle vormiga alla kriipsutada pidulikkust. Kehtimapandud vorm rahuldab eriti viimaseid nõudeid täielikult ja peaks jäämaga selliselt kehtima. Eriti tõstab pidulikkuse tunnet vorm 4 juures nn. „kiisulips“, ja et tema kandmiseks on võimalusi vaid üksikuil korral (väeosa- ja riigi aastapäevade pühitsemine), siis peaks ta ka nendeks erilisteks puhkudeks alles jääma. Teised vormid (1, 2 ja 3) on samuti omal kohal. Võiks vahest kõnet olla palitu lõike küsimuses, sest kinnise kaelusega kanda vormi 3 ja 4 on võimatu; praegune lõige aga lahtitegemist ei võimalda, jättes nurgad inetult üles. Ka võiks riide kohta teatava vastutuleku teha ja selleks määrata nn. „ohvitseride riie“. Viimast kannab enamik allohvitseridest, kuid tema muretsemiseks ei piisa antavast varustuserahast.

Kolmandaks küsimuseks on nn. nime küsimus. Nimi üleajateenija on tõesti kuidagi võõratähenduslik ja ka halvakohtaline. Tõsi on, teenistusseaduses see nimi puudub, selle asemel on allohvitser, kuid mui-

du on ikkagi kõikjal tarvitusel üleajateenija. Vanem sõjaväe juht kannab üldnimetust ohvitser, siit võttes oleks loomulik, kui noorema juhi nimetus oleks allohvitser, missuguse nime vastu ei tohiks kellelgi midagi olla. Kui pidada sv. teenistusseadust vääramatuks ka nime suhtes, siis peaks kõikjalt kaduma „üleajateenija“ nimetus ning allohvitserkond tunneks sedarohkem tänulikkust, temale osaks saanud vastutulekuse eest riigi- ja sv. kõrgemate juhtide vastu.

A. K.

Teateid Pärnust.

Laskevõistlusi. 14. ja 16. septembril s. a. peeti Pärnu-Viljandi Sõjaväeringkonna väeosade kaadrisõjaväelastele kk klassikatseid, mis ühtlasi olid ka väeosadevahelisteks võistlusteks. Hea ja ladusa korralduse juures möödusid võistlused kõigiti hästi. Võistlusmääruste kohaselt tuli võitjaks Sakala Partisanide Pataljoni meeskond 507 võidupunktiga ja võitis esimest korda rändauhinna — võidualbumi, mida jäädavalt omandamiseks tuleb võita kolm korda järjest või viis korda vaheldumisi. Rändauhinna on senini võitnud: 6. Üksik Jalaväepataljon 1934. a. esmakordselt 474 võidupunktiga ja 9. Üksik Jalaväepataljon 1935. a. esmakordselt 498 võidupunktiga ning 1936. a. teistkordselt 702 võidupunktiga.

Noorte vannutamine. 23. sept. s. a. kella 1100 kogunesid 9. Üksiku Jalaväepataljoni allüksused pataljoni staabi õuele, et noortekursuse lõppedes anda avalikult ja pidulikult truudusetootust. Täpselt ettenähtud ajal ilmus kohale pataljoniülema kolonelleitnant A. Lõhmus VR I/3 ja II/3, kes peale lipu ja üksuste tervitamist pidas päevakohase sütitava kõne. Peale selle noored andsid truudusetootuse ja kirjutasid ka truudusetootuse lehtedele alla. Ühes sellega noored ülendati pataljoniülema poolt reameesteks ja võeti vastu sõjaväelaste ühise pere täieõiguslikkudeks liikmeteks. Hüüti kolmekordne mürisev „elagu“ meie lugupeetud Riigihoidjale, Sõjavägede Ülemjuhatajale ja Vabariigi Valitsusele ning lauldi hümeni. Sellele järgnevas paraadimarsis samuti pataljoniülema mõõda sirgeis ridades võimsa sammuga.

E-dt.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Kaugenägemise kasutamisest sõjaliseks otstarbeks.

Prantsuse kindral Niessel soovib kasutada kaugenägemist sõjaliseks otstarbeks. Kaugenägemist võib praegu edukalt kasutada sidepidamiseks oma vägede vahel, andes üle ja võttes vastu kirjalikke teatisi ja vajaduse korral ka skeeme. Kaugenägemise vastuvõtmine lugemisega, või veel parem fotografeerimisega, teostub palju kiiremini kui praeguse raadioside kasutamisel. Pikemad kirjalikud teatised antakse üle osade kaupa ning saabuvad vastuvõtja kätte kiiresti. Seejuures pole vaja teostada teatiste kauakestvate, kuid sellele vaatamata siiski ebakindlat šifreerimist. Samuti langeb ära dešifreerimine. Võrreldes raadiosidega kaugenägemisel on see paremus, et ta võimaldab skeemide, jooniste ja piltide üleandmist. Suuri hüvesid kaugenägemine pakub teatiste üleandmisel lennukilt.

Kui kaugenägemisel vastuvõtja fotografeerib üleantavad teatised ja skeemid, siis töö kestab vaid sekundeid ja vastasel pole võimalik saatejaamu peilida. Kaugenägemissaatjaid võib suunata kas teatavas kohas asuvale vastuvõtjale või teatavale maa-alale. Viimasel juhul saateulatus on väiksem. Kaugenägemise kasutamiseks on vaja kindlalt töötavaid, kuid mitte raskeid ja suurte mõõtudega aparate. Juba praegusajal kaugenägemist on võimalik kasutada sõjalaevadel, alalistes kindlustes ja kõrgemates staapides, kuna selle probleemi lahendamine väeosades ja lennukitel kasutamiseks tekitab veel raskusi. (Mil.-Wochenblatt Nr. 11. 10. 09. 37).

Austria 20 mm õhukaitsekahur.

Austria sõjaväes võeti väljavägede standard-õhukaitserelvana kasutamisele 20 mm Oerlikoni automaatne õhukaitsekahur. Esialgu varustati sellega 4 patareid. Selle kahuri tähtsamad omadused on järgmised:

- algkiirus — 370 m/sek.
- vertikaalne laskeväli — -15° kuni $+85^{\circ}$
- horisont. laskeväli — 360°
- vertikaalne laskeulatus — 3700 m
- horisontaalne laskeulatus — 5000 m
- kaal — 300 kg.

Teoreetiline laskekiirus 280 lasku minutis, kuna 15 padruniga magasin kasu-

tamisel praktiline laskekiirus on 170 lasku minutis. Kahuri raud on õhujahutusega. Päästemehhanism võimaldab lasta automaattuld ja üksiklaske. Lafett võimaldab tulistada nii õhu- kui ka maapealseid märke. Lasketäpsus on väga suur, sest 1000 m kaugusel hajumus on üksiklaskudega laskmisel 80×70 cm ja automaattulel umbes 150×70 cm. (The Coast Artillery Journal juuli-august 1937).

*

Tšehhoslovakkia õhukaitsekahurite omadusi.

Tšehhoslovakkias kasutatava 83,5 mm õhukaitsekahuri algkiirus on 800 m/sek., tõstenurk — 90° , horisontaalne laskeväli — 360° , vertikaalne laskeulatus — 11,3 km, horisontaalne laskeulatus — 20 km, lahingukaal 3400 kg ja laskekiirus — 10 lasku minutis.

Skoda relvavabrik valmistab veel 76,5 mm ja 90 mm õhukaitsekahureid. 76,5 mm õhkkahuri algkiirus on 600 m/sek., tõstenurk 85° , horisontaalne laskeväli 360° , vertikaalne laskeulatus 8,3 km, horisontaalne laskeulatus 13,6 km, lahingukaal 2421 kg ja rännakukaal — 2960 kg. Ta laskekiirus on 10 lasku minutis.

90 mm õhukaitsekahuri algkiirus on 780 m/sek., tõstenurk — 5 kuni $+90^{\circ}$, horisontaalne laskeväli 360° , vertikaalne laskeulatus 10 km, horisontaalne laskeulatus 16 km, lahingukaal 6600 kg ja laskekiirus 5—8 lasku minutis. (Mil.-Wochenbl. Nr. 9 — 27. 08. 37).

*

13,2 mm Hotkiss'i kuulipilduja soomuseläbistamise võimed.

Hotkissi 13,2 kuulipilduja algkiirus on 800 m/sek; kuuli kaal — 52 gr. ja maksimaalne laskekaugus — 7000 m. Olenevalt laskekaugusest ja kohtamisnurgast ta soomuseläbistamise võimed on järgnevad:

Laskekaugus m	Läbistatava soomuse paksus mm olenevalt kohtamisnurgast			
	90°	80°	70°	60°
300	17,5	16	13,5	10
500	15,5	14	12	8,5
1000	11,5	10,5	9	6,5

(Tehnika i Vooruzenie Nr. 8 — 1937.)

40 mm granaadi kildude arv ja kaal.

Boforsi 40 mm kahuri granaat, mis kaalub 0,975 kg, annab firma andmeil umbes 150 kildu, mis oma kaalult jagunevad järgmiselt:

- umbes 4 kildu à 20 g,
- „ 10 „ „ 10—20 g,
- „ 16 „ „ 5—10 g,
- „ 85 „ „ 1,5—5 g,
- „ 34 „ „ 1,0—1,5 g.

(„Artilleristische Rundschau“ nr. 8 — 1937. a.) —m.

*

Taani suurendab relvastuskrediite ja pikendab sõjaväeteenistust.

Taanis kavatakse suurendada ohvitseride ja allohvitseride koosseisu, jätkata ratsaväe ja suurtükiväe motoriseerimist kui ka uute üksuste vormeerimist. Jalaväelaste sundteenistusaega kavatakse pikendada 3 kuud, kuna muudes väeliikides — 20 päeva. On nähtud ette summasid 2 torpeedopaadi, 4 allveelaeva ja 3 miinilaeva ehitamiseks.

Riigikaitse krediite on tunduvalt suurendatud: maaväe eelarve kasvas 380.000 krooni võrra ning moodustab 26.280.000 krooni, kuna mereväe eelarve — 635.000 krooni võrra (14.385.000 krooni). Peale selle avati väljaspool eelarvet 20 miljoni kroonine krediit, mis on ette nähtud nii mere- kui ka maaväe relvastuse uuendamiseks ja täiendamiseks. Maaväes kavatakse suurendada esmajärjekorras miinipildujate, tankide ja tt-relvade arvu. Õksuurtükiväge kavatakse suurendada ühe patarei võrra; käesoleval ajal olevat 32 õk-kahurit, kuna uue projekti kohaselt seda arvu tõstetavat 36-le. (Deutsche Wehr nr. 17 — 1937.).

Inglise sõjaväes võeti tarvitusele tšehhi k-kuulipilduja.

Inglased ostsid litsensi tšehhi kk „ZB“ valmistamiseks. Pärast neli aastat kestnud katseid (1935. a.) ning vähemaid tehnilisi parandusi võeti see kk inglise sõjaväes tarvitusele senise kk „Lewis'i“ asemel. Uuele kuulipildujale anti inglise sõjaväes nimeks „Bren“ (Tšehhi linna Brno ja inglise püssivabriku Enfield'i algtähtede tuletis). Uus kk on õhujahutusega, paigalseisva ning vahetatava rauaga tulirelv. Omab eraldatava

K. K. „Bren“, aluseta ja alusel.

aluse, millelt võib täita rk ülesandeid. Andmeid: kaal — 10,10 kg (alus 11,4 kg), V^o — 750 m/s, tulekiirus 450—500 l/m, magasin — 30 padrunit. (Pildil kk „Bren“ aluseta ja alusel). (Deutsche Wehr nr. 19 ja M. Aps. nr. 6 — 1937. a.).

V.-

Ametlik osa.

RIIGIHOIDJA KÄSKKIRI SÕJAVÄGEDELE

Nr. 1.
29. septembril 1937.

Vabastan tegelikust sõjaväeteenistusest enese soovil kindral-major Otto STERNBECK'i VR I/2 Sõjavägede Staabist, arvates 26. augustist s. a.

Alus: O. T.S. § 187 p. 1.
Õiendus: Lj. nr. 1219.

K. Päts,
Riigihoidja.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Sõjavägede Ülemjuhataja.

P. Lill,
kindral-major,
Sõjaminister.

SÕJAVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSKKIRJAD

Nr. 127.
Tallinnas, 3. septembril 1937.
(Sõjavägede Staap.)

Vabastan tegelikust sõjaväeteenistusest enese soovil kapten-leitnant Eustaatius MIIDO VR II/3 Merelaevastiku Divisjonist, arvates 15. novembrist s. a.

Alus: O. T.S. § 187 p. 1.
Õiendus: Lj. nr. 1087.

Nr. 140.
Tallinnas, 17. septembril 1937.

Sõjaväe Tehnikakooli vanuseks lugeda 2. märts 1920. a., milline kuupäev on ühtlasi tähendatud kooli aastapäevaks.

Õiendus: Sõjaministri ksk. nr. 1191—1920. a. ja lj. nr. 1142.

Nr. 137.

Tallinnas, 13. septembril 1937.
(Sõjavägede Staap).

Vabastan tegelikust sõjaväeteenistusest enese soovil kapten Otto RAUD'i Lennubaasist, arvates 1. detsembrist s. a.

Alus: O. T. S. § 187 p. 1.

Õiendus: Lj. nr. 1153.

Nr. 147.

Tallinnas, 29. septembril 1937.
(Sõjavägede Staap).

Vabastan tegelikust sõjaväeteenistusest tervislikudel põhjustel kapten Hugo KULVER'i Auto-Tangirügemendist, arvates 1. oktoobrist s. a.

Alus: O. T. S. § 187 p. 3.

Õiendus: Lj. nr. 910.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Sõjavägede Ülemjuhataja.

Juriidilised küsimused.

Toimetanud kol.-ltm. E. Leithammel.

1. Küsimus: Kuidas mõista VMS § 69 p. 4-as väeosa majandusülemale ettenähtud õigust sõlmida iseseisvalt lepinguid normeeritud varustuse muretsemiseks eelarve krediitide piires?

Vastus: Sõjaväeüksused ja asutised võivad endale hankida esemeid ainult Riigi hangete seaduses ettenähtud hankimisviiside järgi. Need hankimisviisid on: vähempakkumised, valikpakkumised ja lepingute sõlmimine ilma vähem- ja valikpakkumisteta. Peale selle on lubatud seaduses ettenähtud juhtudel ja tingimustel esemeid muretseda ka ostu-müügi lepingute alusel (RHS § 9, 31—55, 56—67, 68—71, 104).

Vähem- ja valikpakkumiste korraldamise õigusest räägib VMS § 67 p. 1, ostu-müügi lepingute järgi esemete muretsemise õigusest — § 69 p. 3, järelikult VMS § 39 p. 4 tarvitatud väljenduse all „sõlmida iseseisvalt lepinguid ... varustuse muretsemiseks“ tuleb mõista RHS § 68 ettenähtud hankimisviisi ilma vähem- ja valikpakkumisteta.

Mis puutub aga majandusülema võimupiiridesse, siis võib tema oma võimuga selle hankimisviisi kasutamist otsustada igal juhul, kui hanke hind ei ületa 1000 kr., suuremate hangete puhul aga ainult siis, kui hanke teostamise viis, aeg ja tingimused on ette nähtud Sõjaministeeriumi Nõukogu poolt kinnitatud perioodilises hangete kavas (RHS § 8).

—el.

2. Küsimus: Kas tegelikku sõjaväeteenistusse võetud reservohvitserile arvestatakse pensioniõigusliku teenistusajana reservis oleku ajal omal soovil kaadriohvitseri kutse omandamise otstarbel (OTS § 25) väeosa laagri- ja muudest õppustest osavõetud aeg, samuti ka kaadriohvitseri õiguste saamiseks korraldatud katsete sooritamisel viibitud aeg?

Vastus eitav. Sõjaväelaste pensioniseaduse (RT 97 — 1936) § 40 järgi arvestatakse pensioniõigusliku teenistusajana ainult tegelikuks sõjaväeteenistuseks loetavat aega.

Sõjaväeteenistuse seaduse (RT 15 — 1937) § 6, 25, 78 ja 82 järgi loetakse tegelikuks sõjaväeteenistuseks üksnes säärastest õppustest vabatahtlik osavõtt, mis selle seaduse alusel on korraldatud sunduslikult õppustele kutsutud reservlastele.

Neil põhjustel ei saa arvestada pensioniõigusliku teenistusajana küsimuses tähendatud ohvitserile tema poolt reservis oleku ajal kaadriohvitseri katse omamise otstarbel omal soovil väeosa laagri ja muudest õppustest osavõetud, kui ka kaadriohvitseri õiguste saamiseks korraldatud katsete sooritamisel viibitud aega.

3. Küsimus: Kas ülalnimetatud õppustest ja katsetest osavõtt kuulub sissekandmisele ülalmainitud ohvitseri teenistuskirja?

Vastus: Kuna ohvitseri teenistuskirja kuuluvad sissekandmisele kõik andmed, mis edaspidi võivad mõju avaldada ohvitseri teenistuskäigule või ohvitseri õiguste kindlaksmääramisele (Juhendid ohvitseri teenistuskirja pidamiseks § 3 p. 11), siis peab arvama, et osavõtt ülalnimetatud õppustest ja katsetest reservohvitserina kuulub sissekandmisele ülalmainitud ohvitseri teenistuskirja, sest viimane on kõnesoleva õppuste ja katsete osavõtmise tagajärjena omandanud kaadriohvitseri õigused.

4. Küsimus: Kas ülalnimetatud õppustest ja katsetest osavõtmise aeg arvestatakse ülalmainitud ohvitserile teenistusvanuse tasu maksmisel teenistusvanuse tasu saamist õigustava teenistusajana?

Vastus eitav. Riigiteenijate tasude seaduse (RT 31 — 1935) § 8 p. 1, 7 ja 8 järgi teenistusvanusetasu maksmisel arvestatakse teenistusajana ainult tegelikus sõjaväeteenistuses oldud aeg. Kuna ülalnimetatud õppustest ja katsetest osavõtmise aega ei loeta tegeliku sõjaväeteenistuse ajaks, siis järelikult ei saa ka seda aega teenistusvanusetasu maksmisel arvestada teenistusvanusetasu saamist õigustava teenistusajana.

—lu.—

5. K ü s i m u s: Kas kuulub riigiteenijal puhkuse saamise õiguse kindlakstegemisel arvestamisele aeg, mis tema kunagi varem enne uuesti teenistusse astumist riigiteenistuses olnud?

V a s t u s: Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924) § 25 mõtte järgi kuulub puhkuse saamise õiguse kindlakstegemisel arvestamisele ainult viimane vahetpidamata riigiteenistuses olemise aeg.

6. K ü s i m u s: Kas pärast 1. aprilli 1937. a. vabastatavatel ajateenijatel kuulub järelteenimisele aeg, mis nemad suguhaigena haigemajas viibinud enne 1. aprilli 1937. a.?

V a s t u s: Sõjaväeteenistuse seaduse (RT 15 — 1937) § 20 p. 6 järgi ei võeta ajateenistuseks arvesse aega, mille kestusel ajateenija on suguhaiguste ravimisel haigemajas ja sellest tingitud tervisparanduslikul puhkusel viibinud.

Seaduste tõlgendamise üldpõhimõtte järgi uus seadus kuulub kohaldamisele kõigi nende juriidiliste suhete kohta, millised tekkivad pärast seaduse jõustumist, või on tekkinud küll enne, kuid kestavad veel uue seaduse kehtivuse ajal.

Eeltoodud kaalutlustel tuleb järeldada, et suguhaigena haigemajas ja tervisparanduslikul puhkusel enne 1. aprilli 1937. a. viibitud aeg kuulub järelteenimisele kõigil ajateenijatel, kelle teenistus edasi kestab uue Sõjaväeteenistuse seaduse kehtivuse ajal, s. o. pärast 1. aprilli 1937. a.

7. K ü s i m u s: Kas üleajateenija teenistusaeg varahoidja ametikohal Üksikus Merelennusalgas, kus puudub veltveebli ja rühmanema ametkoht, loetakse Sõjaväelaste pensioni seaduse § 41 ettenähtud soodustuse alla kuuluvaks, kui väeosaülemale käskkirjaga on varahoidja pandud peale otseste ülesannete ka ajateenijate suhtes SM §§ 390—395, 397—400 ja 403 ettenähtud veltveebli kohused?

V a s t u s: Sõjaväelaste pensioni seaduse (RT 97 — 1936) § 41 järgi annab pensioniaja väljateenimise suhtes soodustuse teenistus rivikompanis, sellele vastavas või väiksemas riviüksuses ettenähtud ohvitseri või üleajateenija ametikohal ülemana või kohustetäitjana, samuti teenistus samas §-is loetletud üksikutel ametikohtadel. Seadus on soodustuse saamiseks seadnud üles kolm eeltingimust: 1. teenimine rivikompanis, sellele vastavas või väiksemas riviüksuses, 2. teenimine riviüksuses koosseisus ettenähtud ametikohal ja 3. teenimine eespoolnimetatud ametikohtadel ülemana või kohustetäitjana, seega

mitte ajutise kohustetäitjana. Sellest järeleneb, et Sv. pens. sead. § 41 ettenähtud soodustust ei saa laiendada sõjaväelase peale, kes ise ei teeni ohvitserina või üleajateenijana rivikompani koosseisus ettenähtud ametikohal ülemana või kohustetäitjana, kuigi tema peale on pandud ülesanded, milliseid tavaliselt täidavad rivikompani koosseisus teenivad ametiisikud.

Käesoleval juhul aga ei ole küsimuses tähendatud lisaülesannete täitmine oluline, sest Üksik Merelennusalga loetakse võrdseks üksikule rivikompanile. Rivikompanis aga kõik koosseisus ettenähtud ametikohal teenivad ohvitserid ja üleajateenijad loetakse Sõjaväelaste pensioni seaduse § 41 alla kuuluvateks, vaatamata sellele, kas nad teenivad rivi- või rivitul ametikohal.

Eeltoodud kaalutlustel küsimuses tähendatud varahoidja teenistus kuulub Sv. pens. sead. § 41 alla selle tõttu, et tema teenib rivikompanile võrdse üksuse koosseisus ettenähtud üleajateenija ametikohal, mitte aga selle tõttu, et tema peale on sisekorra alal pandud veltveebli ülesannete täitmine.

8. K ü s i m u s: Kas jalaväerügemendi kompani varahoidja ja relv-allohvitser (kompani majandus-allohvitser) loetakse rivi- või administratiivkohal teenivaks pensioni õiguse mõttes?

V a s t u s: Küsimuse lahendab eelmise küsimuse kohta antud seletus.

—k.

9. K ü s i m u s: Kas võib koosseisus ettenähtud muusikamehe ametikohal teeniv allohvitser või sõdur väeosas, kus ei ole ette nähtud koosseisulist orkestrit, kanda orkestrandi akselbanti igal ajal või ainult asjaarmastajatest moodustatud orkestri esinemise ajal?

V a s t u s: Sõjaväevormi kirjelduse (Sõjaministri ksk. nr. 15 — 1936) § 320 näeb ette, et orkestrites, välja arvatud Tallinna garnisoni ning I ja II diviisi orkestrid, kantakse vormi üldistel alustel väeüksustega, milliste juurde orkester kuulub. Küll on aga orkestri esinemise puhul väeosa orkestrantidel õigus kanda järgmisi eraldusmärke: 1. maa- ja lennueväe vormi juures orkestrandivööd, -akselbanti ja mütsinööri; 2. mereväe vormi juures — orkestrandiakselbanti.

10. K ü s i m u s: Kas üleajateenijale, kes on vastu võetud Sõjakooli aspirantideklassi, makstakse kursusel viibimise ajal edasi kõik teenistustasud (palk, korter-, varustuse- ja toiduraha)?

V a s t u s: jaatav. Sõjaväelaste palgaseadluse (RT 28 — 1932) § 9 alusel makstakse üldreeglina üleajateenijatele palka

ametikoha järgi. Väeliigi ohvitseride ettevalmistamise seadluse (RT 92 — 1935) § 16 järgi jäetakse Sõjakooli aspirantideklassi vastuvõetud üleajateenijatele alles nende senised ametikohad endises teenistuskohas. Järelikult tuleks üleajateenijale aspirantide kursusel viibimise ajal Sõjaväelaste palgaseadluse § 9 alusel maksta palka edasi tema senise ametikoha järgi.

Sõjaväelaste korteriga varustamise seadluse (RT 29 — 1929) § 14 näeb ette, et üleajateenijatele, kes sama seadluse § 1 alusel on õigustatud korterit, kütte- ja valgustusraha saama, kui nad on paigutatud ajateenijatega ühistesse eluruumidesse, antakse korteri-, kütte- ja valgustuseraha vastava astme järgi täiel määral, või varustatakse riigikorteriga samas seadluses ettenähtud alustel.

Kuna Väeliigi ohvitseride ettevalmistamise seadluses kui ka muudes eriseadlustes ei ole käsitletud Sõjakooli aspirantideklassi õpilaste-üleajateenijate isikulise varustamise alal ettenähtud erandeid, siis on aspirantideklassis õppivad üleajateenijad õigustatud ka muid üleajateenijatele ettenähtud teenistustasusid edasi saama.

—re.—

SPORT SÕJAVÄES.

2. Diviisi suvised spordivõistlused.

9. ja 10. septembril toimusid Tartus 2. Diviisi suvised spordivõistlused.

Võistlustel tulid kohtadele ja omandasid auhindu järgmised sõjaväelased:

100 m jooks.

1. V.a.o. V. Rattus — 7. Jalaväerüg. — 12,0 s.,
2. Ltn. B. Taar — Ratsarüg. — 12,5 sek., 3. Ream. R. Schmidt — 2. Üks. Jal. pat. — 12,8 sek.

400 m jooks.

1. V.a.o. V. Rattus — 7. Jalaväerüg. — 55,6 sek.,
2. Ream. A. Toom — 7. Jalaväerüg. — 59,2 sek.,
3. N.a.o. E. Tamm — 2. Üks. Jal. pat. — 60,0 sek.

1500 m jooks.

1. V.a.o. A. Koidu — 4. Suurtükiväegr. — 4:23,4 min.,
2. Kapr. E. Migur — 7. Jalaväerüg. — 4:26,8 min.,
3. Ream. E. Burov — 8. Üks. Jal. pat. — 4:36,0 min.

5000 m jooks.

1. V.a.o. A. Koidu — 4. Suurtükiväegr. — 17:17,7 min.,
2. Ream. E. Pokk — 7. Jalaväerüg. — 17:21,6 min.,
3. Ream. A. Tiks — Ratsarüg. — 18:14,6 min.

110 m tõkkejooks.

1. Ltn. B. Taar — Ratsarüg. — 19,2 sek.,
2. V.a.o. K. Ratnik — 2. Üks. Jal. pat. — 20,0 sek.,
3. Ream. H. Põrk — 7. Jalaväerüg. — 22,0 sek.

Kaugushüpe.

1. V.a.o. A. Soovik — 7. Jalaväerüg. — 6,29 m.,
2. V.a.o. V. Rattus — 7. Jalaväerüg. — 6,27 m.,
3. Ream. H. Põrk — 7. Jalaväerüg. — 5,56 m.

Kõrgushüpe.

1. P. asp. n.a.o. A. Mägi — 7. Jalaväerüg. — 1,65 m,
2. V.a.o. A. Soovik — 7. Jalaväerüg. — 1,60 m,
3. V.a.o. V. Rattus — 7. Jalaväerüg. — 1,60 m.

Teivashüpe.

1. Ream. V. Sõber — Kup. Part. Pat. — 2,80 m,
2. Ream. R. Roots — 3. Suurtükiväegr. — 2,80 m.

Kuulitõuge.

1. N.a.o. P. Puna — 3. Suurtükiväegr. — 13,12 m,
2. Kapr. K. Põder — Ratsarüg. — 11,43 m,
3. V.a.o. A. Soovik — 7. Jalaväerüg. — 11,20 m.

Kettaheide.

1. P. asp. n.a.o. A. Mägi — 7. Jalaväerüg. — 34,55,5 m,
2. V.a.o. A. Soovik — 7. Jalaväerüg. — 34,33 m,
3. Kapr. K. Põder — Ratsarüg. — 34,25,5 m.

Odavise.

1. P. asp. n.a.o. A. Mägi — 7. Jalaväerüg. — 57,55 m,
2. V.a.o. A. Soovik — 7. Jalaväerüg. — 50,40 m,
3. Ltn. J. Raudsoo — 7. Jalaväerüg. — 49,78 m.

Granaadivise.

1. P. asp. n.a.o. A. Mägi — 7. Jalaväerüg. — 75,74 m,
2. Noor N. Hammer — 8. Üks. Jal. pat. — 74,89 m,
3. Ltn. J. Raudsoo — 7. Jalaväerüg. — 69,25 m.

100 m ujumine.

1. Ream. R. Laursoo — Kup. Part. Pat. — 1:28,8 min.,
2. Noor F. Paal — 2. Üks. Jal. pat. — 1:40,8 m.,
3. Noor R. Hõrak — 8. Üks. Jal. pat. — 1:41,6 m.

400 m ujumine.

1. Ream. R. Laursoo — Kup. Part. Pat. — 9:03,0 m.,
2. Noor F. Paal — 2. Üks. Jal. pat. — 9:22,9 m.,
3. Ream. V. Feodorov — 7. Jal. rüg. — 9:34,8 m.

20 km jalgrattasõit rakmetes.

1. Kapr. A. Piiroja — 7. Jalaväerüg. — 41:29,2 min.,
2. Ream. J. Raudsepp — Ratsarüg. — 44:26,5 m.,
3. Ream. P. Märskä — 7. Jalaväerüg. — 44:28,4 min.

Jalgpallimängus tuli diviisi meistriks Võru-Petseri Sõjaväeringkonna meeskond, lüües Tartu Sõjaväeringkonna meeskonda 5:0 (4:0).

K. R.

Kindralmajor N. Reek'i

Juhi otsus ja selle kujunemine

Hind Kr. 1.—, kalingur-köites Kr. 1.40

Müügil „SÖDUR'i“ toimetuses

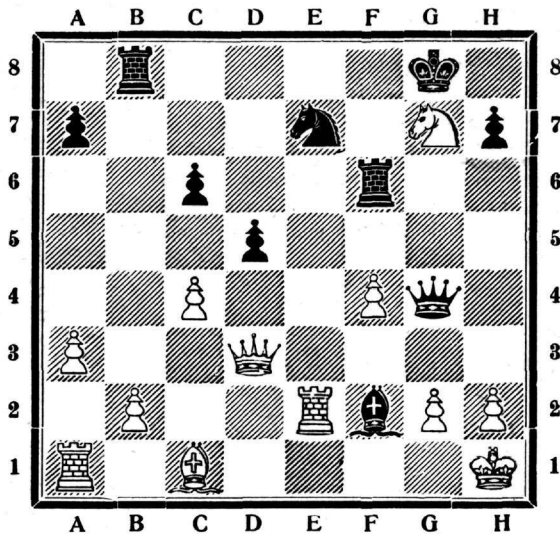
Tallinn, Sakala 33. Telefon Sõjaväe 1-63

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 26.

Mustad:

Valged:

Kumba poole seisu eelistate, kui mustad algavad, ja milline võimalus rünnakuks peitub antud seisus?

Mustad algavad, leida parim partii jätk! Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 25 lahendus.

1. Lg3:h4!, Lh5:h4, 2. d6—d7, Lh4—d8, 3. Ve1—d1, Kh7—g8, 4. c3—c4, Kg8—f8, 5. c4—c5, Kf8—e7, 6. c5—c6, f7—f5, 7. Vd1—e1+, Ke7—f7, 8. Ve1—c1!, Ld8—c7, 9. Vc1—d1!, Kf7—e7, 10. Vd1—e1+, Ke7—f7, 11. g2—g3!, Lc7—d8 (Kui f4, siis 12. Ve8, f:g, 13. d8L, g:f+, 14. Kf1), 12. Ve1 c1, Ld8—c7, 13. Vc1—d1! Kf7—e7, 14. Vd1—e1+, Ke7—f7, 15. Ve1—e8 ja valged võidavad, näiteks. 15... , Lc7:c6, 16. d7—d8R+ jne.

3-dat

Üksikut Jalaväepataljoni

20.

aastapäeva puhul tervitab

Vennad **GROSS**

Valgas, Vabaduse tän. 28, telefon 24
Tallinnas, Tartu mnt. 32, telef. 305-11

SPETSIAAL-VORMI-
RIIETE TÖÖSTUS

R. VOIMAN

Tallinn, Lembitu 14-15, tel. 47-554

Eriala:

SÕJAVÄE JA
KAITSELIIDU
VORMIRIIED

TÖÖ EEST TÄIELIK VASTUTUS

JUHI KÄSIRAAMAT

Hind Kr. 3.—
„Sõduri“ tellijatele „ 2,50

Müügil „Sõduri“ toimetuses
Sakala t. 33.

3. Üksikut Jalaväepataljoni

20.

aastapäeva puhul tervitab

A. NEULAND

Koloniaal-, peenviina-, veini- ja
maiusainetekauplus

Valgas, Vabaduse tän. 3

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„Sõdurit“

A-S. VALGA PANK

Valgas, Vabaduse tän. nr. 6, telef. nr. 36

Asutatud 1905. aastal

Aksiakapital
kr. 100.000.—

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone

Tagavarakapital
kr. 85.000.—

Panga juures kindlustusselts EEKS-MAJA peaagentuur

J.A. Pöder & Poeg

Valgas, Kesk tänav 14, telefon 58

Äri asutatud 1881. aastal.

Koloniaalkaubad

Tubakasaadused

Alkoholilised joogid

Majapidamistarbed

Põllutööriistad

Ehitusmaterjal

Vold. Neumann'i riide- ja valmisriieteäri Valgas

Asutatud 1903. aastal.

Ainuke kohalik Eesti äri sel alal

Kõik riidekaubad suurimas valikus

Sõjaväelastele
vormiriide pealt eriline hinnaalandus

*Elegantseim
king on*

„Flamingo“

Soovitame suures valikus

Jalanõudekauplus
„FLAMINGO“

Valgas, Kesk tän. 23, telefon 55

3. Üksikut Jalaväepataljoni
20. aastapäeva puhul teavitab

O. RITSON

Valgas,
Kesk t. 21

Kullasepa-, kella-, raadiotarvete-, jalgrataste-, foto- ja
laskeriistadeäri